

©Mats Wärmé, 2008

ISBN: 978-91-633-2657-8

Framställd på www.vulkan.se

Ansvarig utgivare: Mats Wärmé

Självespeglarna

Mats Wärmé

INNEHÅLL

FÖRORD	9
IRMA	16
HUGO	30
NYBERG	46
BIRGITTA	51
NYBERGS DÖD	57
SILVERFISKARNAS RIKE	61
POETEN	64
DEN STORA FESTEN	68
TUKTEN	77
SJÄLSDOKTORN	92
ÄNKEDOKTORN OCH TIDNINGSBUDET	112
MEDICINALRÅDET	124
PILTEN – EN GOSSE I DET GRÖNA	127
PILTENS MOR KRISTINA	129
STURE – KVINNOLÄKAREN – IRMAS SON	135
PILTENS SLUTLIGA ÖDE	145

FÖRORD

Denna berättelse har under några år levandegjorts på en analyssoffa. Känslor har format sig till figurer, till fiktiva individer som är sammansatta av fragment av verkliga människor.

Den försöker synliggöra det allra innersta hos människan, utan att väja för de otäcka men ofta ändamålsenliga handlingar som har sitt syfte att lindra ångest. För att nå så långt in där själsliga krafter samverkar med varandra – krafter som skapar en personlighet – har jag använt mig av de instrument dramatiken förfogar över, med hela sitt spektrum av färger. (Detta kan man framför allt se längre in i berättelsen.)

Det är kanske viktigt att påpeka att uttrycket dramatik inte bara inbegriper tragedi utan även komedi. Den senare kan man väl säga är en tillvarons köl, som får båten att segla upprätt. Komedin i överförd mening gör livet uthärdligt. Denna berättelse har således både tragiska, komiska och tragikomiska inslag.

Den gestaltar människor på Östermalm i Stockholm; deras liv bakom tysta fasader. Den försöker berätta om samband; en människas fåfängliga försök att med olika medel korrigera en otillräcklig barndom, som ”Sture” i berättelsen som kämpar sig till en professorstitel i kvinnosjukdomar, för att genom sitt yrke söka sig tillbaka till, och försöka förstå en mor som han flytt

ifrån. Eller "Pilten" som gett upp och med glupande aptit tar för sig av den gryende välfärden och som lever på statens bekostnad. Den beskriver "Hugo" som försöker bli kvitt en känslökyla som slagits in i honom under tidiga år, som också förstärkts av ett föräldrasvek. "Porr-Raffe" är en annan figur i berättelsen, en kronisk alkoholist som driver porrbutik i staden och som super sig till medvetlöshet då påfrestningarna blir för stora.

Jag försöker beskriva en psykiaters själsliv; hur han efter sin hustrus otrohet ifrågasätter sin yrkesroll, sitt liv och sitt utanförskap.

Den grandiosa självuppfattningen odlas enligt berättelsen fram i en kultur fattig på närhet; avsaknad av tillhörighet. En sådan brist föder en inre tomhet.

Det är en skildring med flera bottnar. Texten är bitvis starkt komprimerad och den bör, som mörk choklad, intas i små doser.

Författaren

TILL ISABELL

Sumprunkare som nämnes i sista kapitlet, var en person som vickade in syrerikt vatten i fisksumpen för att hålla fisken vid liv.

Här får du en människa; ensam i sitt slag. Vid någon tidpunkt av hennes slutliga fullbordan, binds hon ofrånkomligt till vad du ger eller inte ger henne. Du vet inte när detta sker, så låt din låga evigt brinna över henne.

Bedrar du henne på denna glöd, får hon uppfinna den själ; spegla sig i den; bygga sina luftslott i skenet av den. Sprida ljus i sitt hål med sin egenhändigt uppfunna låga. Ur en sådan flamma växer självförälskelsen; får den möjlighet att slicka sin ofelbarhet – tills den av en motgång sprängs inåt, rasar ihop och måste byggas upp på nytt, i en oändlig upprepning.

*Men vad vore världen utan de svikna; utan
självbespeglarna; litteraturen, teatern och konsten?
Utan deras gråt; deras katastrofer? Det är de som är
levande i skådespelet, som man jämför sig med, nyfiket
iakttar och speglar sin förträfflighet i.*

IRMA

Familjen Irma Antonsson bodde på Narvavägen, Östermalm. Irma som var förmögen, hade man och två barn. Mannen, Erik Antonsson, var en del av hushållet, på så sätt att han tilldelats en position i familjehierarkin i nivå med de två barnen. Detta sågs inte som något egendomligt eller förolämpande av vare sig sönerna eller utomstående, utan antogs vara en följd av skapelsens mångskiftande infall. Lärde man sedan känna fru Antonsson ifrågasatte man inte heller dessa sakernas ordning. Man fann sig i direktörskapet utan invändningar.

Hennes kropp var kompakt och tung och utstrålade blyets täthet. Hon bar alltid en grå dräkt, ur vilken det sköt ut två jämntjocka stockar till ben, insvepta i damstrumpor av det gamla, präktiga slaget. På fötterna bar hon sandalliknande skor, sommar som vinter, och de två stockarna pressades ner i dessa och ut i de mandelformade hålen i ovanlädret, så det såg ut som vore det garnerat med pyttesmå sittdynor. Hon företog varje dag, vid samma tidpunkt, en majestätisk promenad till mjölkaffären i grannskapet, alltid med den yngste sonen Gusten vid sin sida. Då var huvudet krönt med en småkullig, brun pralin med smalt brätte. När hon i butiken upplät sin stämma, upphörde pysslet

tvärt och hon kunde, utan tidsutdräkt, göra sin beställning. På vägen hem bar Gusten de fyra doftande färska franskbröden, måttet med kaffegrädde och mjölken, i en nätkasse, kutryggig, foglig och alltid två steg snett bakom.

De fyra i familjen rökte. Ingen var dock tillåten att idka rökning inomhus. Ingen, utom Irma. ”Jag har beslutat,” sa Irma och därmed trädde förordningen i laga kraft med omedelbar verkan. Pojkarna och husfadern turades därför om för att få tillträde till den till ytan obetydliga balkongen mot bakgården. På denna trånga plattform, med dörren tillskjuten bakom sig, kunde de få en stunds frid och inhalera dagens livgivande medicindosis, medan råttorna prasslade bakom de nödortfigt gömda soptunnorna på det förnäma husets bakgård. Självförsjunkna, lätt framåtlutade, med armbågarna stödda mot balkongräcket, stod de, en och en, och sög och lyssnade på prasslet från halvmörkret, som steg och minskade i styrka alltefter tillströmningen av råttor. På så sätt rundades njutningen och lugnet kom fortare och den ovänliga bakgården blev en tröstens gård.

Rökvanorna satte med tiden spår, vilket tydligast kunde märkas på Erik. Ansiktsfärgen var degvit och gick så småningom över i en gallgul ton då de övermogna svulsterna i lungan sprack upp och sådde sina frön i levern.

Placerade man sig vid sidan om fönstersmygen i köket och tittade i skvallerspegeln söderut, kunde man i en liten vinkel se en skymt av Djurgårdsbron. Där, undanträngd i kökshörnet, tillbringade Erik Antonsson sista tiden av sitt liv. Han satt i sin

rullstol så länge han orkade hålla sig uppe, lungsiktig och gulblek och tittade ut mot det brokiga livet vid bron. Orörlig, och i rummet frånvarande levde han med dem därute, medan Irma dikterade i bakgrunden. Så en dag stod platsen vid sidan om fönstersmygen tom.

Efter Eriks död stärkte Irma sin makt över sönerna. Det var som om Erik, trots sin biroll, hållit henne tillbaka, och gjort henne en smula osäker i sitt maktutövande. Som en skyddsängel hade han funnits där i bakgrunden och blott med sin närvaro fått Irma att hejda sig. Nu öppnade sig nya möjligheter. Gusten kunde inte arbeta, då han, som Irma sa ”var socialt orolig.” Han hängde ständigt i hennes hasor, som insydd i kjorteltyget. Sture, den äldre av sönerna, satte sig däremot på tvären och försökte gradvis pröva på friheten. Han tånjde banden, men drogs, då Irma vädrade fara, obönhörligt på plats. Då hon inte orkade hålla emot, blev hon förslagen och gjorde sig till offer. Hon vrängde sig ut och in för att beveka. Men modersgärningen var fullbordad. När hon en morgon kom in till Sture med försoningsfrukosten, var sängen tom. Han hade lämnat henne. Hans livs första självständiga beslut hade förverkligats och kom att bli oåterkalleligt.

Som barn var Irma godmodig och tystlåten och hennes gudfruktiga föräldrar kunde efter eget gottfinnande utöva sin fostran. Det återhållna, var det upphöjda och bildade ramen för vad som gick an. Känslöytringar som inte riktades åt det himmelska hållet var strängt förbjudna och skulle Irma någon

gång slinta till, bokfördes detta med nit på syndalistan på flickrumsdörren och avsynades varje söndagseftermiddag. Därefter hölls vederbörlig rättegång och allt som oftast dömdes Irma att stå i skamvrån tills benen gav efter. Sten på sten lades så på under barndomen och kom att bygga hennes täta kropp och kyliga själ. Det sista blocket, som slutligen blev Irma, yxades till, då hon en eftermiddag, 19 år gammal, kom hem och vettlöst skrämnd berättade att hon var med barn. ”Det ska bort,” skrek fadern, svart i ansiktet och med den självklara klasslojaliteten som extra smörjolja förrättade läkaren fosterfördrivningen på sin klinik, bara några kvarter från den bostad, som skulle bli hennes borg resten av livet. Där skulle hon, i sinom tid, leva med sin Erik och där skulle hon, utan att förstå, sluta den eviga cirkeln, och föra sitt öde vidare till sina två söner. Hon skulle gå omkring i sin borg med sina benstockar och domdera tills blyet mjuknade när krafterna vände sig mot henne.

Östermalmshusets fasad var utsmyckad med kurviga ornament och mogna utbuktningar som klängde på väggen och vände sig mot alléträd och de gående på trottoaren. Där innanför gömde sig något förment ädelt, som existerade bortom horisonten och icke gav tillträde. Men den utsmyckade ytan lurades, för bakom stod gården och luktade gräl och sopor. Och husets innanmäte småputtrade som ett långkok, där avdunstningen aldrig trängde fram till rappningen.

Ur denna vägg klev en morgon Irma Antonsson, på väg mot mjölkaffären, som vanligt med Gusten vid sin sida. Ett drygt

decennium hade förflutit sedan Erik för alltid lämnat platsen vid fönstersmygen. Hon hade precis rundat hörnet på det hus i vilket hon snart skulle komma att fullborda sitt liv, då hon plötsligt vacklade till, som om hon träffats av ett bogskott. Hon vände sig hjälplös mot Gusten och bad om stöd. Trots att hon en tid fått förningar om sjukdomen och förstod vad som väntade, stretade hon emot och uppådade det sista av sin förvrängda drivkraft, för att återta positionen. ”Nej förresten, du behöver inte, jag ska nog klara mig,” sa hon, men malmklangen i rösten var inte lika genomgjuten som förr. Så vacklade hon stödd mot väggen tillbaka mot hemmet med Gusten efter sig, påmind om den sjukdom som långsamt och pinande tagit livet av hennes far.

Det kompakta hos Irma höll tvivlet på plats, men det fanns där, som en inre röst, som oroade och störde. Då kroppen sattes åt blev rösten starkare och otåligare och oron drev till motvärn. ”Gå härifrån”, grymtade hon åt Gusten, som fladdrade kring sjuksängen som en honungstörstande fjäril, som in i det sista sökte den näring, som inte stod att få. ”Jag vill inte ha dig här, gå ut för guds skull”, manade hon. Ju ihärdigare hon drev på, desto mer vidhäftande blev han. Sture, som i hennes ögon svikit, knackade också på i tankarna, som irrade i de sedan barnsben röjda vägarna i hjärnan och som alltid var omformade och klädda i migrän och bitterhet när de nådde fram. ”Den där,” sa hon, när han gjorde sig påmind i tankehärvan, ”han som tror han kan klara sig själv!”

De sista minuterna i Irma Antonssons liv, öppnade sig den välförseglade porten till sist på glänt. Hon hade månaderna före sin död varit fjättrad vid sängen och omsorgsfullt, trots protester av ovilja, skötts av sonen Gusten. Då den tärda kroppen endast kunde undslippa sig några suckar, alldeles intill den slutliga gränsen, viskade hon efter Gusten. ”Gusten”, jämrade hon, ”vad har jag gjort med dig, med Sture!? Gud, vad har jag gjort?”

*

När dörren till nattkaféet öppnades, yrde snön in och den överraskande, kalla nattluften svepte över gästerna, stannade till ett ögonblick och letade sig vidare in under klädesplaggen fram till huden, som för att påminna om att värmen de sökt sig till bara var ett tillfälligt lån. En inbyggd osäkerhet vilade över rummet. Varje gång dörren slogs upp, var det alltid någon som hukade lite extra över bordet och sneglade mot ingången. Mitt i lokalen häckade en flock taxiförare och skröt om veckans erövringar. Insvepta i cigarettmoln, lutade de sig med tillkämpad förtrolighet över bordet, gav varandra mandom och avvägde pladdret så att även oinvigda intill skulle få del av budskapet. Då och då slängde man en hastig blick åt sidan för att förvissa sig om att grannbordet verkligen uppfattat delgivningen. Kroppsavdunstningar och oändligt pressande i bilsätena, hade blankpolerat de mörkblå byxbakarna och gett dem sin speciella passform. De hängde slapt, när man reste sig från stolen för att ta sig till disken längst bort i lokalen för påfyllning. Först höjde

sig ändan från stolen. Sedan följde byxbaken tätt efter som i en följaJohn-lek. Ilande mellan disk och bord, utan att hämta andan, styrde man med koppen till sällskapet, rädd för att ha missat en stunds vederkvickelse och flykt från den tomma chaufförssysslän.

Över borden låg små rutiga dukar, som såg ut som minimala köksgardiner. De var fläckiga av minnen från nattliga gäster och man kunde ana hur den hemlöse genom tiden lapat sitt kaffe och tappat sin cigarrettglöd på duken, än sneglande mot dörren, än mot det fyrkantiga vägguret med sin nervösa minutvisare.

Sista tidens händelser hade rört ihop sömnen med grubbel och Hugo hade haft svårt att sova och han hade vaknat av att lakanen virat in sig i varandra och lagt sig som urkramad tvätt i knölar under ryggen. Han hade flytt ut i natten för att promenera oron ur kroppen och nattkaféet blev en station på vägen. Sorlet var dämpat och blandat med ett och annat högljutt flabb då han kom in i lokalen. Han beställde en ostsmörgås och en kopp svart kaffe och väntade på beställningen då dörren plötsligt slogs upp med en smäll. En grovhuggen mansfigur stannade till i dörröppningen och blängde glosögt ut över församlingen. Som en tvåbent galt stod han med benen isär. De bildade en vinkel med golvet, med basen nedåt och det trubbiga hörnet uppåt. Vid knähöjd gjorde vinkelbenen en tvärgir på grund av kobentheten och på ny kurs fortsatte de mot fånget i skrevet. Han hade en av ålder torkad och lädersprucken portfölj i höger hand och på huvudet en fläckig keps nerdragen till öronen. Han frustade. Utan att stänga dörren

efter sig anträdde han en marsch in bland borden. Svingande portföljen framför sig som en djungelkniv banade han väg mellan bord och stolar samtidigt som han muttrade högt: ”Jävla slödder, flytta på er!! Jävla slödder!!” Han makade åt sig ett bord och de blanknötta byxorna spände som pukskinn över galtlåren då han med ett stön vräkte sig ner på den underdimensionerade stolen. Så harklade han sig och i en djup inandning, som drog ut hängslena så de var nära att brista, lät han den inpyrda kafélufte röra om längst nere i innandömet, riste till och hämtade upp allt slam i en skrällande hostattack; tuggade det och svalde.

Hugo betraktade mannen. Det framskjutande nospartiet tomtuggade. Han avsynade matsedeln på decimeterhåll och blåbärsvårtan på ena ögonlocket klippte upp och ner då impulserna från den glesa texten på papperet omformades till tankar, som först skulle ta vägen över förståndet och vägas och analyseras innan de slutligen skulle nå ljudapparaten och uttryckas i en grymtning.

Så klövs nosen i ett snett grin och blåbäret gömdes i ögonlocksvecket. Den vana servitrisen som ställt sig tätt intill och inte var av det hjärtnupna slaget, tog upp beställningen med en lätt knyck på nacken. ”Falukorv med stekt ägg och stekt potatis,” grymtade han. Församlingen i övrigt hade för länge sedan återgått till sitt.

Maten kom på bordet och han mosade den med gaffeln och formade den till en hög på fatet. Därefter sprutade han

tomatketchup högst upp på toppen och den rann nerför matberget som glödande lava. Så gjorde han små bollar av massan och stoppade in dem i gapet. Med beslöjad blick riktad mot ryggtavlan på framförvarande bordsgäst sköt han upp den fläckiga mössan i nacken, idisslande, borta ur tid och rum.

Hugo åt smörgåsen och bröt sedan upp och vandrade ut i yrsnön. Med händerna nerstoppade i de kroppsvarma byxfickorna, klafsade han i modden och skorna sög åt sig blötan och blev tunga. Nästan framme vid porten på Jungfrugatan växte ett tickande och surrande läte fram som ryckte honom ur tankarna. Den paddliknande amerikanaren med prålig krom i fronten drogs framåt i krypfart av den nästan slocknade motorn och hjulen klättrade och nöp i trottoarkanten som då man felbedömer avståndet. Så stannade den, men strax innan motorn tystnade skälvde det tunga skrovet till i ett nybörjarhopp framåt. Dörren vid förarplatsen slogs upp och Irmas Gusten klev ur. Den kuvade figuren hade stagats upp av en blank läderjacka med styv krage och tycktes andas en aning blygsel över den nyvunna positionen. Som en riktig karl satte han upp den ena stövelklädda foten på tröskeln, medan spetsen på den andra pekade ut under den öppna dörren som han nonchalant stödde överkroppen på. Han granskade Hugo för att se effekten och gatlyktans utkantssken fladdrade över det veka ansiktet, men Hugo röjde inte med en min hur han uppfattat försöket till förvandling. ”Tjena Hugo, jag har ett par brudar här, ställer du upp?!” Munderingen kunde inte dölja det medfödda, självadlande östermalmsidiomet, det som särskilde. Det öppna a:et, uppblandat

med en aning osäkerhet, klingade falskt mot läderjackans styva krage och det tafatta försöket till revolt blev till en löjlig gest. ”Fan i helvete, tog han sats, brorsan har tagit lägenheten! Fan i helvete, jag har ingenstans att ta vägen med brudarna!!” Han granskade åter Hugo för att se om han träffat rätt och hans urskuldande blick mötte Hugos, som gick honom till mötes och svarade att ”det ordnar vi, men det var en förbannat fin bil du skaffat!”

*

Hennes hår var hårdblekt och tuperat till en hövolm och det lilla barnsliga ansiktet stack trotsigt fram ur den noggrant uppbyggda frisyren, som om det lekte tittut och ville säga; se på mig!! Varje knippa hårstrå hade kardats och byggts upp till omfångsrika bollar som sinnrikt hakade i varandra och bildade det färdiga bygget. Hon hade kavat sig tätt inpå den kanske tio, femton år äldre Gusten, som i en avvärijande manöver vridit sig någon decimeter bort från henne, så att den knäppta läderjackan släppte ifrån sig ett svagt knarr när den pressades samman på ena sidan och kragen trycktes mot örat. Han såg generad ut. Hennes väninna, som var en kopia, förutom att färgen på hövolmen var korpsvart, hade tuggummituggande placerat sig längst ut på den andra kanten av ottomanen, med kroppen lutad åt motsatt håll, som om hon tog avstånd från alltihop och inte ville vara med längre. De satt alla fyra, Hugo på en rakryggad stol, placerad snett emot. Ingen sa något och rummet var mättat av tystnad när Gusten till sist kokade över och rösten blev hög och pipig då han

inte haft något prat att stämma av med. ”Gittan är från Hökarängen!” Tystnaden tog åter över rummet efter Gustens opåkallade upplysning. Den varade bara några sekunder men kändes förfärande lång. Den bröts endast av en smällande dörr i trappuppgången. ”Neej”, sa han så och drog in lite karlatag. Hans spensliga figur svällde och bröstet spändes ut. ”Så här blir inga barn gjorda!” Han tog ett fast grepp i Gittan, drog upp henne ur ottomanen och föste henne mot dörren till Nybergs sängkammare, medan han menande tittade på Hugo. Målet var Nybergs tombäddade säng; den säng, i vilken rumsuthyraren Alf Nyberg en kort tid innan legat lik.

Hugo förstod inte först. Han begrep inte att Gusten skulle ha omkull henne i sängen, vars sängkläder under en dryg vecka gravats av Nybergs sönderfallande kropp. ”Jävla idiot!” väste Hugo när han tog tag i axeln på Gusten för att hindra honom, ”jävla dåre, det är ju liksängen!” Men glappet i mognaden och den pockande nöden gjorde honom lomhörd och han hyschade åt Hugo och viskade; ”tyst för fan, förstör inte ligget, hon är ju oskuld!” Och han sköt den nu motvilliga Gittan framför sig som var alltför skrämmd av det som komma skulle för att uppfatta situationen. Han slängde över bilnycklarna till Hugo – ”du kan ta Chevan om du vill” – så vräkte han sig över henne, för det var så han trodde man skulle göra och hövolmen hamnade på sned, medan det lilla, bleka ansiktet med sin stora röda mun hjälplöst pep: ”Var försiktig Gusten, du är väl försiktig.”

Guldtuppen på Hedvig Eleonora hade färgats svagt rosa av gryningsljuset när Hugo slog upp fönstret i sitt rum. Han var ensam och la sig på ottomanen för att sova.

*

Lövsångarens spröda toner sipprade genom lövverket och trillade ner över de sörjande som dagdroppar, där de stod runt Gustens ljusa ekkista likt tysta skuggfigurer. Löven hade djupnat i färgen på sin väg genom sommaren, de lyftes upp av grenarna och sträcktes mot himlen runt Hedvig Eleonora kyrka som för att hjälpa Gusten på färden till det stora okända.

Gusten var död. Den sista natten på repmånaden blev han, den givne malajen, den någon som aldrig velat ta plats i honom. Som pojken som söker fånga solkatten och endast finner den öde väggen, hade han blivit allt djärvare och allt ivrigare i sina språng efter det som han trodde fanns någonstans där utanför. Så blev hans sista språng det som gav honom huvudrollen men som lurade honom på livet.

Det smällde som pistolskott i mörkret av kvistar som knäcktes och det knakade i grenar som ansattes av de tunga fordonen, när de utan ömkan malde sig in i skogen i den sena sommarnatten och banade väg för följet. Gusten satt i trossen, längst ut på flaket i den presenningstäckta vagnen. Han värmde sina frusna fingrar på kaminen och talade om framtiden, då olyckan högg blint i hopen. Kaminen fick plötsligt liv och hostade ur sig ett moln av sot och Gusten tog den i famnen och utförde språnget just när den exploderade. Hans liv trycktes samman till ett ögonblick innan

kanonvagnen som följde tätt bakom, träffade. Först det vänstra framhjulet, sedan det av hårdgummi klädda, vänstra bakhjulet och den glödheta, rykande kaminen sköts framåt av den okänsliga stötfångaren innan den slutligen manglades. Allt blev tyst.

Så räddade Gusten sina vänner och så blev han hjälte. När han låg på kirurgbänken av stål och bländades av det starka ljuset, ropade han: ”Mamma, jag klarar inte det här!” Därefter upphörde han att andas.

Nu stod de, i de allra första dagarna av juli månad, runt den blomsterhöljda, ljusa ekkistan och kämpade med sina anleten – den ene för att hålla gråten ifrån sig, den andre för att låtsas den. Gusten, som betraktats som en avfälling och dagdrivare var inte längre ett hot. Men han levde kvar i dem som hade känslan i behåll och väckte skuld. Hos de andra, som såg hans leverne som en personlig kränkning, kunde de låtsade tårarna som flödade över ansiktsmasken inte dölja föraktet. De hade besiktigt och avsynat avvikaren och deras dom stod fast ända in i döden.

Genom en skärva ofärgat glas bland mosaiken i ett av kyrkfönstren, silades en stråle från julisolen. Vass som en rakbladsegg skar den sig genom kyrkrummet och träffade Stures ansikte där munvinkeln fördjupades till en fåra. Han hade anlagt ett tätt skägg som för att dölja spåren av provningar och han var behärskad och styv i nacken som om hållningen skulle mota de farliga känslorna som gnagde, där han stod mellan prästen och kompaniets hedersvakt och såg ner på kistan med sin döde bror.

Sture, den äldste sonen, han som trodde han skulle klara sig själv. Han som flytt och gått runt besvikelserna och sammanbitet tagit examen för att visa. Den framgångsrike kvinnoläkaren – professorn – som letat sig in i livets ursprung för att få svar, men hos vilken rotandet med tiden förvandlats till hårdhet. Nu retade den skarpa solstrålen hans ansikte och han höll emot glöden som sökte sig in, och Jungfru Maria på altartavlan, Jesu moder, klädd i blodröd klänning, såg uppgivet igenom det tjocka stenfundamentet som skymde ljuset, bort mot skärvan i fönstret.

Just när orgeln spelade ”din klara sol går åter upp,” gick en ryckning genom hans mun och han makade sig ur den sörjande hopen, och de långa träbänkarnas många ansikten vände sig förundrade mot honom, då han rundade gången åt höger och halvlunkande tog sig ut ur den mäktiga kyrkbyggnaden. Ut genom grinden sprang han och gråten kom och slipsen fladdrade över axeln som en svart vimpel. Längst bort, där Jungfrugatan tog slut, hängde de vita balkongerna som kommandobryggor över Valhallavägen och de lyste klart i solen – men han såg inte. Linnégatan fram gick språngmarschen och fasadernas hålur glodde efter den flyende. Så korsade han blint Narvavägen, slet upp den tunga ekporten och störtade uppför trapporna och in i sitt barndomshem, in i Irmas sovrum, där hennes omsorgsfullt sydda sidenkudde, på vilken hon broderat ”till Sture” legat och väntat på divanen genom åren och där doften av henne stannat kvar. Han borrade ner sitt ansikte i den mörkblå kudden och den blev alldeles våt.

HUGO

Hon gick omkring bredfotad, tung, så det dånade i golvet. Hennes kropp rörde sig mekaniskt; ostörd av signaler uppifrån. Bjälklaget sviktade under tyngden. Huset hade byggts i bristens tid; det var ont om virke och grannen – Jehovavittnet – hade dessutom på nätterna smugit omkring på byggtomten och tårt på brädhögen; släpat de rövade plankorna till det egna lilla bo som han uppförde, för att stabilisera och stärka, om Gud vid något tillfälle skulle opponera sig och kasta ner blixten i det. De smulor som blev över förmådde inte riktigt bära upp ett golv; det böjde sig och knarrade under tunga steg. Invid ytterväggarna var det nedsjunket och mitten av golvet stöttades av en tvärgående balk med pelare i källaren inunder, som sköt det uppåt, så en ås växt fram. En ås av brutna plankor med sluttande backar åt sidorna.

På denna blindbotten gick hon omkring bland åren och gruffade. Hon ville vara ifred. Allt som försiggick utanför hennes tanke var ointressant. Så även tillsynen av avkomman. Skorven satt som svarta strumpor på fötterna på honom och nesan inför skolsköterskan var bottenlös. Hon letade efter en nedslagsplats, gick i allt mindre cirklar, som ett djur som sökte nattlega, där hon kunde vara ostörd med sina fantasier, skapade ur de ändlösa kioskromanernas värld. Hon bläddrade i den ställföreträdande

världen och vände orden på tungan i en evighetsbegrundan. Så byggde hon sin vrå med osynliga väggar, med en tygfåtölj mitt uppe på kammen, det sviktande golvet's ås, där skuggan, hennes man, tillhandahöll livets nödtröft, putsade möbler och ormade sig i gruffet från henne. I detta det nödvändigaste i hennes liv ingick mängder av choklad, karameller och söta bakverk som jäste hennes lekamen till betydande storlek och tyngd. Ur denna mullrande vulkan spottades Hugo ut en sen natt och damp ner mitt i en av människor myllrande värld, där årstiderna avlöste varandra, styrda av en gul sol.

*

Hon hade gått därhemma med fötter breda som skovelblad, fött ur sig något hon inte ville ha, ett koagel, avlat i armodets famntag, i dyningarna av hennes tillintetgjorda drömmar. Med motvilja gav hon bort en del av sin köttsliga näring. Den andliga behöll hon för sig själv. Livet hade bedragit henne och hon bar upp det magnifika sveket på sina breda fötter som om de växt sig stora för att befästa henne mot ytterligare angrepp från omvärlden. Hon hatade människorna men räddade maskarna från drunkningsdöden efter regnet.

Den syntes i hennes ögon, ursäkten för att inte vara som andra – att den förbehållslösa kärleken till avkomman inte fanns där. Just denna saknad, denna förfärliga brist på det mest grundläggande mänskliga, märktes i ögonen, blänktes i botten av dem, en yta, beslöjad av vädjan om förlåtelse. När hon kramade

honom var det i ett avpersonifierat tillstånd de möttes. De svävade utan fast förankring. Men där i djupet av hennes ögon, blev han styrkt i sitt ursprung. Genom detta blänk hittade han in till hennes hjärtpunkt.

Hennes hållning till varelsen som tvingats på henne, gav henne ett ohjälpligt dåligt samvete, som hon, när det brände, fördrev med tirader av förmaningar. Moderskapet var en kvarnsten om halsen hon bar för att konvensansen krävde så. Det brast för henne ibland. Då skrek hon: ”Det var inte jag som ville ha några ungar!”

Nådegåvan att ge sig hän, hade rörts ihop med äckel i en dunkel barndom, och för att klara sig ur den inlärda hjälplösheten hade hon gått in i en förödmjukande snällhet, en tvingande nödvändighet att vara till lags som, när hon blev vuxen och den inte behövdes, fullbordats i oviljan att bli mor, i en leda mot livet. Hon födde något hon i sin vacklan inte förstod hur hon skulle förhålla sig till. Tillvaron hade lindat sig om henne med sina lager av tecken som inte var till för henne, som fanns för de andra. Och hennes man hade svassat kring kokongen och med sin anpasslighet och mjuka rygg försökt tränga sig in. Han hade trampat med fötter som stack ut som klövar, med krokiga tår som grep tag i golv och mattor som förvärkta fingrar. Han häktade sig fram. Det låg i hans släkt det där med missväxta fötter. För Hugo blev de förknippade med feighet; med underdånighet, som av tiden förvreds till ett outtalat förakt för svaghet. Så blev också moderns väl tilltagna fötter ihopkopplade med grämelse.

Hammartår. Hugo fick svindel av hammartår, av att se dem, tänka på dem; knotfötter; alla slags missfoster till fötter. Han minns kvinnan som han med all tänkbar list försökt få ner i sängen. Så tog hon av sig skorna, och fötterna, de vresiga, kantiga fötterna hade snöpt honom med ett enda hugg. Det var djupt allvar. Hans förmåga att se helheten var rubbad. Han krympte allt till detaljerna. Till sist drog fixeringen vidare till andra kroppsdelar. Det var som om grämlsen som en gång trampat därhemma med breda fötter, växt fram i allas kroppar. Som om den krävde det omöjliga; den fulländade människan, den perfekta måltiden, den felfria upplevelsen.

Hugos ansikte hade blivit kvar i mötena med den andre, hans storebror, som hamrat på honom som en smed, som härdat och underminerat på samma gång, som om han varit villrådlig. Längst in till kärnan hade han bankat sin egen förtvivlan; bankat dem till två själar: De otröstliga. Slagen drev ut Hugo i en ständig frånvaro där han levde jämsides sig själv. De inhamrade minnena levde i kroppen. Själén var en luftande som svävade utanför.

Så kom Hugo att känna igen den svaga punkten hos den han mötte. Hans egen hade slagits in i honom, en larv avlad ur hatet som åt honom inifrån. Inifrån och ut till ögonen, en maskgrävd gång som stod i direkt förbindelse med andra människors svagheter. Långt därinne satt den, larven, som en kall iakttagare; en blottornas skärskådare, som mätte och värderade dem. När de kladdade på varandras motbjudande kroppar mådde han illa. Han mådde illa av deras barnsliga längtan.

När han var nära någon, ansikte mot ansikte, var hans självförakt som starkast. Då låg han där – klumpen – över den andres tankar och gned. Med sin skräpuk, sitt åsnehuvud tätt intill sin nästas kind, kopulerade han i sin själs ensamhet. Så vidarebefordrade han själväcklet till mänskliga ofullkomligheter för att få lättnad. Han försökte skapa om sin i egna ögon ömkliga kropp, bygga upp den till styrka och omfång, men hans själs spöke satt där det en gång tagit sig in – en ond ande som förvred självbilden.

*

De var sammanlänkade genom blodet, men åtskilda av krafter utanför deras makt. Den ene, som från sina första andetag känt sig övergiven, blev fångad i sin bleka avsky för sin broder – nykomlingen – som plötsligt tvingats på honom. I varje slag brände han in sin egen skam. Han blev kvar i bleket, i det stillastående hatet, vadade där övergiven, sökande efter den villkorlösa kärleken, som inte bara han blivit bedragen på. Den andre med sitt nyfödda språk, som av broderns våld bearbetats till en lufthungrande stamning. Tiden gröpte så småningom ur deras ansikten, men känslorna levde sitt konserverade liv. Med åren dinglade härvan i en tunn tråd långt från sitt ursprung, två ensamma nystan som spunnits av känslor, förtätade till klumpar av olycka.

*

Det var så länge sedan. Hugo satt uppkrupen i köksfönstret i det hyreshus som var hans första hem. Han hängde över kanten i det öppna fönstret och tittade på gråsparvarna som pickade där nere framför den långa vedtraven, då en fet, gråbrun råtta pilade ut från traven och högg en av dem. Sparven rörde sig inte, gav inte ifrån sig ett ljud när den drogs in under traven. Hugo hade fyllt fyra år och denna händelse var hans första medvetna möte med döden. Han hade inte funderat över den när han sett myrorna släpa sitt offer, skalbaggen, till slaktbänken, och bytet forslas bort som i triumf, hjälplöst slängande av myrpöbelns oberäkneliga slitande i kroppen. Att döden väntade på skalbaggen fanns i händelsens förlängning och i den även en motbjudande känsla inför massans övergrepp på ett räddningslöst offer. Men det var inte hans första upplevelse av den bedövande skräcken som utlöstes av det öde som drabbat sparven. Den känslan fanns sedan länge begravd djupt inne i honom. Inne i skrymslena satt den, beredd att träda fram, gå in i nerverna, ut i musklerna, in i varje cell. Satt där redo att förlama honom. Den var lika naturlig som om den varit medfödd; en känsla som var spärrad av en tunn hinna alldeles under medvetandet. Även när dagarna gick stilla och lugnt var det som om han svävade i en oändlighet av osäkerhet. Som om han alltid var tvekande. Som om något skulle hända, kunde hända. Han var ständigt beredd. Allt detta bara var, var som i en naturlighet.

Dagarna kom och gick. Tickade fram. Föddes ur nätterna. Då natten la sitt mörker över dagen blev hinnan tunnare, genomtränglig. Då ville naturen utjämna spänningen därinne i honom, ville komma till ro. Men naturen visste inget om känslor. Den ville bara bli stillad. Och skräcken, den uppdämda energin, trängde sig upp genom de fina hålen i hinnan, sipprade in i hans dröm varje natt och vred och bankade honom svettig. Hur kunde detta ske – han förstod inte. Han höll sig på dagarna till dem som stod honom närmast, till den flisa av trygghet som bestods honom; höll sig till dem som var med honom där. Allt detta visste han inget om. Allt bara var i en självklarhet, i en ursprunglighet som när dagen och natten kom och gick. Han var han; sammansatt av en vag känsla av osäkerhet och rädsla.

Och den andre då; brodern med sin svarta lust? Då Hugo plötsligt kom in i hans tillvaro blev den ett slagfält för honom, där han kämpade om något dyrbart som han jagat efter i hela sitt korta liv, försökt fånga, bli omfamnad av. Han tvingades strida om det; dela med sig av den lilla skärva av kärlek som kändes förgänglig som en fjärils flykt i sommarvinden. En obetvinglig lust började växa i honom. Den framträdde i hans ansikte som stereotypa grimaser, som om han fått i sig något bittert han ville bli av med. Ögonblicket innan kroppen exploderade i det grinande utbrottet sköt hakan och tungan ut och käkarna vreds i sidled i en tuggande rörelse, som för att lägga kraft i slagen och slitandet i Hugos hår. Det var som om ett främmande jag gjort ett ingrepp i brodern, tagit sig in och skapat om honom. Hans ansikte var en vuxens ansikte, med lidandet gömt under de släta

barnkinderna. Det passade inte ihop med
pojkkroppen: Ett sorgset, förvånat ansikte satt på den smala
halsen. Han rörde sig mekaniskt, som för att knixa sig ur det som
intagit honom – neg eftertryckligt i varje steg. Gråten från
inkräktaren väckte all universums vrede i honom, kokade upp den
till ett komprimerat raseri, där allt bara var svart, rött och blodigt.
Och hans knytnävar bearbetade klumpen, det gnyende lilla
köttstycket som någon dragit in, släpat fram ur gömmorna och
lagt där framför honom: Det som gripit in i hans rena,
obefläckade jag. Det var som om en satanskramp utlöstes. Han
ville befria sig från det onda. Det måste bort, utplånas. Men hur
han än slog, hur han än bankade det stammande och gnyende
köttpaketet, fanns det där; uppfordrande, krävande utrymme,
fyllde rummet med sitt outhärdliga kvidande: Den lilla, äckliga,
jämrande varelsen.

Den fanns där i honom: En jagplundrare, en befläckare, som
stal den lilla skärva av kärlek, av omtanke som anades i rummen.
Den bodde i ett hål i honom. I det lilla hål som alltid funnits där
hade den tagit plats – i det tomrum han sökte fylla med det där
andra, dyrbara. Den skulle hålla till där resten av hans liv och
styra det ut i främlingskap och isolering: Gråta därinne instängd.
Men allt detta visste han inget om. Han var så liten, så ensam.
Allt var där i naturen, med naturen. Han var en del av den. Han
var bara han: En enda tung känsla av otröstlig ensamhet och
tomhet.

Ibland gick föräldrarna på bio på lördagarna. Det kändes i Hugo redan på morgonen att det skulle ske. Det låg i luften. Den skälvde på något sätt. Och luktade. Lukten och den skälvande luften hade smält in i minnet och minnet hade blivit en del av honom själv, var han just då. Var allt omkring honom. Skeendena fanns inpå honom. Utrymmet för minnet inne i hjärnmörkret var trångt. De få åren hade inte hunnit fördjupa det och fylla det med så många upplevelser. De studsade mellan nuet och de ögonblick som varit och allt flöt in i varandra. Men minnet var nyckfullt: Det stoppade undan lite fruktan då och då i springorna; samlade i förråden lite i taget. Det omskapade utan att synas, utan att upptäckas. Det förvandlade honom omärkligt till en som var känslig för det minsta lilla stoftkorn; som alltid var på vakt; alltid var i spänd väntan. Han levde ständigt i efterklngen av det som skett, av det som varit. Och varje skräckfylld händelse satte sig djupare i skrymslena; kom längre bort från sitt ursprung; styrde från mörkret.

Luften skälvde och luktade på riktigt, som om något blandats in i den, så att den när som helst skulle skära sig och fällas ut i en stor rädsla. Den var ett minne. Han andades minnen. Den viskade om någon som var på väg att svikta i de mest elementära av förpliktelse. Vem denna någon var – om han eller hon fanns i verkligheten – förstod han inte riktigt. Gestalten var formlös, ett dimväsen som ibland förkroppsligade sig till modern, till fadern, till den där andre som var alldeles över honom, som var så nära på golvet bland leksakerna, men var över honom, som ett mörkt moln. Det var något där i luften. Ett obevekligt öde, en känsla av

tidsinställd urladdning. Han dyrkade den andre, som hade funnits före honom, hade provat tiden före honom. Han själv hade nyligen kommit. Den andre röjde vägen, var en tingens förklarare, var som en mall. Han visade hur Hugo skulle vara, hur han skulle göra. Det var ju bara de två där, nära varandra – som fördrivna ut i denna tillvaro med dagar och nätter som kom med ljus och mörker. Förvisade ut i denna egendomliga värld.

Han vaknade i dessa bio-dagars morgnar och luften skälvde och luktade, kröp inpå honom, fick den tunna hinnan att läcka fast dagen grydde. Den släppte igenom lite av rädslan – en kall känsla av att föräldrarna aldrig skulle återvända. Oron skulle slutligen bli en dekokt av vanmakt och frågor då dörren slog igen bakom dem och de slukades av mörkret.

Det blev tyst i rummen när de försvann. Stilla, som om de tagit med sig alla livsyttringar. Hugo rörde sig stelt på golvet bland leksakerna, fingrade på dem. Framför honom, på väggen, hängde två tavlor föreställande bröderna. I ansiktena framhävdes dragen; lätt rundade kinder, smala halsar, sökande ögon. Tavlorna hade alltid hängt där och det fanns något i ansiktena som lagts undan därinne i minnet; en liten punkt som tanken slog emot och som gav ett flyktigt varsel om ensamhet – ekande ensamhet. En kringvandrande konstnär hade sålt sitt arbete för några tior – teckningar, hastigt skisserade med rödpenna. Anletsdragen brann.

Så hörde han ett förväntansfullt sorl nerifrån gatan. Människor samlades till en anonym massa som vände sina vita ansikten mot fönstret. Det tycktes så, eller inbillade sig Hugo det,

att de stod därute. Hans skrik skulle höras ända ner till gatan. Hopen skulle känna vittringen av prygel och vända och den väntade tålmodigt på lördagsunderhållningen, på avrättningen som snart skulle verkställas däruppe bakom fönstret, i skydd av mörka gardiner. Och den var alldeles tyst, mumlande tyst. Den anonyma massan skulle låta det obehagliga ske. DEN skulle inte rädda honom. INGEN kunde rädda honom.

Han kramade bilen hårt, tryckte den mot bröstet, men han kunde inte riktigt uppfatta beröringen av den, inte riktigt känna lusten av beröringen. Det var som om någon dragit tillbaka känseln i fingrarna på honom och njutningen att vidröra. Händerna höll i något som saknade laddning. Var livlöst. Leksakernas förtrollning var borta. Det levande – som gjort världen fattbar och som fantasin skapat – fanns inte längre i tingen. Allt han såg var döda ting – vita ansikten som stirrade upp mot fönstret. Han var ett av dem och han såg sig själv utifrån. Så beklagansvärd han var. Han var inte sammanfogad med de levande; tillhörde inte det levande. Han var livlös materia som den andre med all rätt fick bulta på, slå på; kanske borde slå på. Han la märke till sig själv någonstans inne i det dunkla medvetandet – såg sig själv i ett livets skådespel, med otydlig vit mask som sjönk in till ingenting, förenade sig med luften till ingenting. Han såg sitt eget lidande. Det värkte omkring honom. Den otydliga masken utstrålade plåga. Det måste vara så. Ingen ville vara i närheten av honom för han var VÄRK. Inte ens leksakerna. De fanns för den andre och när de slets ur hans händer var det rätt att den andre tog dem ifrån honom. Men han

gnydde när händerna blev tomma. Grät i någon sorts fattigdom, över sin själs misär. Och gråten öppnade dörren till infernot och släppte in den sugande våndan. Men han måste gråta – det gick inte att hålla emot. Han tvingades öppna sin själs portar för att få uttrycka den yttersta hjälplösheten. I den stunden hade den andre honom för sig själv. Då – i detta evighetsdå – var han ensamast i världen med någon som förbyttes, som kittlades av lust; av en böjelse.

Hugo kände att brodern blev någon som inte styrde över sig själv. DE styrde inte över sig själva. De var med i en sorts teater; spelade sina roller som en gång för alla var inristade i deras väsen. De var dockor. Hemska levande dockor med själväckel i sina små själar; dockor som gjorde föräldrarna illa, förorsakade dem lidande. Det växte fram ondska mellan dem. De var onda. Och ondskan och äcklet blev till en blandning som förvirrade. Äckelkänslan gjorde den starkare av dem ännu mer rasande över att den ljuvliga lusten att slå inte fick vara i fred, att den stördes av något annat, något som riktades mot honom själv. Han måste övertyga sig om att han slog av fri vilja, att han gjorde något som var rätt, och det var så orättvist det där med leksakerna. Varför skulle den lille djäveln ha dem? Leksakerna var ju hans egendom, något som han skulle leka med! Han kände sig lurad av lustkänslan, den starka, pirrande lustkänslan, som alltid kom först och som brände som eld; mådde illa av den och ville kräkas. Han kände sig lurad; det låg något försåtligt i de starka känslorna som fick honom att tveka, som hade med skam att göra, inte bara äckel. Han var som delad mitt itu. EN HALVA, med tankar som

pickade på honom ovanifrån, var dömande. Och EN, som bestod av grumliga känslor som snärjande viskade i hans öra, var övertalande: Att han trots allt bara kunde få lättnad genom att slå, att det var den enda möjligheten. Och den vann alltid. Han skulle skingra alla tvivel genom att slå, bulta in sitt inneboende äckel till kärnpunkten – fördriva sin tomhet genom att se den lille djäveln i ögonen och slå in sin egen saknad i dem; ända in till det livlösa äcklets innanmäte. Då, inte förrän då skulle han bli fri. Riktigt fri. Så fick det bli. Så skulle det för alltid vara.

När allt var över skingrades hopen nedanför fönstret, blev mumlande vita ansikten som upplöstes av mörkret.

*

Fadern hade Parkinsons sjukdom – vemodets lidande – som hackar upp strömmen, kommunikationen mellan hjärna och övriga kroppsdelar i fragment; gör själen villrådlig och får kroppen att stanna mitt i rörelsen och skälva. Den är en påminnelse om den slutliga upplösningen, som förvandlar mötet med andra till ett ömsesidigt lidande – den sjukes lidande och den andres hjälplösa medlidande.

Han var på väg in till sin son Hugo som låg sjuk i sin gamla säng i föräldrahemmet. När han skulle stiga in i rummet blev han stående i dörrhålet, oförmögen att förflytta sig framåt. Han såg förvånad på Hugo, som om han inte förstått eller godtagit hans tillstånd, inte ville vara med när sonens kraftlöshet förkroppsligade sig. Han hade stelnat i steget, anletsdragen hade släppt i sitt fäste, de hängde ner och munnen öppnade sig som om

den ville uttrycka den universella hjälplösheten, men inte förmådde. Han ville gå fram till sin son, trösta honom, men han fastnade på tröskeln in till hans rum.

Hugo låg och tittade upp i takets stjärnhimmel som fötts ur ett utbrott för länge sedan, då modern med sin orubbliga stofthydda sprängt sig in i det låsta rummet, med kaffekoppen i handen, så att dörrfodret splittrades och kaffet skvätte över mattor, väggar och tak och stänkmålade allt som kom i vägen. Fläckarna satt där som monument över vanmakt, impregnerad hjälplöshet och han tog åt sig den när han lät takminnet sjunka in i sin sjuka kropp.

Den gången hade storebror packat in ytterligare lite hat i honom och han hade flytt in i rummet och låst om sig. Dramat satt etsat i taket, brunfläckiga stjärnor som blinkande påminde om hans skuld. Hon hade blivit störd då hon djupt nedsjunken i tygfåtöljen tvingats ut ur sin roman av bråket.

Vid andra eruptioner satte hon sig skrikande på golvet, med en tordönsröst som snörts åt till ett gällt skri som stack som nålar. Hon hade lungor djupa som gruvhål där hon förvarade sitt lidande och när hon öppnade dem släpptes plågan fri och hon tjöt ut sin veklagan som ett djur i nöd. Då kunde hennes klagan höras vida omkring och det fanns ingen skam i henne när smärtan blottlades; när familjens hemligheter skreks ut. Vanäran fyllde istället Hugo, som sedan skulle återuppleva den varje gång någon skrek åt honom i andras närhet. En räddningslös vanära som han bar i hennes ställe.

Fadern stod i dörrhålet, på tröskeln, huvudet skakade och han såg på Hugo – den utvalde sonen. Han avgudade honom; föreställningen om honom, de tänkta karaktärsdrag som han gett honom och som han inte hade själv. Han bar honom på sin rädsas armar, höll upp honom inför publiken. Se vem jag har här! En som kan. En som vågar. En som inte är som jag. MIN SON – DEN OFÖRFÄRADE. Sitt icke levda liv gav fadern bort. Här har du det. Ta det och lev. Förlös min dröm. Det utsagda budskapet pulserade från far till son.

Hugo låg i sin barndomssäng i den bräckliga ursprungsfriden. Den starke och oförvägne, som tagit över sin fars olevda liv, som gömt sin urholkade själ i muskler och kroppslig styrka. Det var rymder sedan han fått tillbaka sitt språk som brodern hackat sönder med sina slag. Sedan fadern väl lyckats betvinga sin rädsla och kunnat hjälpa honom, hade orden limmats ihop och stamningen försvunnit i värmen från hans famn. Den förtroligheten slog till sist en svartsjukans kil mellan bröderna och skilde dem åt. I faderns knä föddes en själsfrändskap, men också en undertryckt skuld hos honom gentemot den andre sonen, en känsla som bars livet ut.

Fadern orkade vara människa. Trots sin egen känsla av olevt liv hade han sin hemort bland de levande. Han sviktade inte inför sitt öde, följde med i människomassans rörelse, levde i den, men på egen hand, ensam i nederlaget, stillsamt, som om han var oberörd. Han levde på som driven av ett urverk med aldrig

slaknande fjäder, levde i en orörlig förflyttning framåt. Dröjande, inhyst i sina tankar.

Hugo vände sig mot fadern i dörrhålet: ”Hur kan det komma sig att du som är så gammal och sjuk ändå vill leva och att jag som är mitt i min bästa tid, omfamnar döden som en vän, springer i stora kliv över åren som för att få allt överstökad?” ”Kom och hjälp mig till sängen, Hugo, och lägg dig bredvid mig så ska jag ge dig något!” Så låg de där, far och son, och höll varandras händer. ”Nu får du den där kraften som jag råkat få. Nu går den i denna stund över i din hand!” Så kände Hugo hur den kom in i handen och sjukdomen som stigit som ett kallt hot i kroppen, tvekade. Fadern höll hans hand och han lyftes en smula.

*

Då julen kom avled Hugos far. Hans pulsådror som hårdkramat blodet, brast och när han låg på golvet i den massiva hjärnstamsblödningen och Hugos mor stod böjd över honom, klagande och protesterande att han flydde från henne just då det var jul, var hans sista ord till henne: ”Tig käring!” De sista av hans krafter lösgjorde sig en tid senare ur medvetsslösheten, då Hugo bad om förlåtelse. ”Förlåter du mig pappa för att jag varit elak?” ”Du har väl aldrig varit elak!” viskade han. Stunden innan hade modern och bröderna grälat över huvudet på honom, låtit årens lagrade syra droppa över hans slocknande medvetande.

Något år senare lade modern undan romanerna och svält sig till döds. Hugo smekte hennes kind alldeles innan hon dog och hon vaknade ur sömnen och såg på honom.

NYBERG

Hugo hade under ungdomen levt ett kringflackande liv, flyttande runt stan mellan olika hyresrum. Rummen hyrdes nästan alltid ut av änkor i pensionsåldern. De var stränga damer. Han tog upp kvinnor på rummen och det blev alltid hans olycka. Då stramades värdinnans läppar och alla hennes livs brutna illusioner pressades ur den lilla munnen när domen förkunnades:

Avhysning! Han kände sig i de stunderna föraktad, som kastlös, men anade också att handlingen var sprungen ur den snålhet med vilken hon själv blivit mottagen. Så tvingades han ut på vandring till nästa hyresrum, till nya avkunnade domar. Han vandrade osalig mellan sängarna, med slocknande änkors veklagan ringande i öronen.

Men det var ändå en änka som skulle hjälpa honom då han senare i livet stod utan bostad. Hon ägde hyreshus på Jungfrugatan, Östermalm och i väntan på den lägenhet som hon lovat honom, hade hon lyckats övertala en av sina hyresgäster, en åttiosexårig före detta metallarbetare, att hyra ut ett av sina rum till Hugo. Rummet var prytt med gamla arseniktapeter och brunbetsade fotografier på hans sedan länge döda hustru och snart pensionerade barn. Rummen, tillika köket, låg utmed en mörk tamburgång. Till vänster innanför ytterdörren i tamburen fanns en

liten, kall toalett som luktade urin och på vars golv ett antal silverfiskar pilsnabbt irrade till sina gömslen då dörren öppnades och det skarpa takljuset tändes.

Sängen bestod av en ottoman, vars stoppning putade ut som buken på en havande val. Varje kvadratcentimeter av rummet var fylld av sekelskiftesmöbler och hela lägenheten luktade, inte som den förväntansfulla doften i en vinterstängd sommarstuga, utan som en boning som stängt för livet och därmed för gott. En söt, klibbig, av gammelman inpyrd doft.

Alf Nyberg var en sluten man som ytterst motvilligt hade låtit sig övertalas av värden att låta Hugo få hyra ett rum. Han ville inte besväras i den värld han dröjde kvar i och som han själv, utan inblandning, kunde regissera. Så gott som hela trappuppgången var befolkad av samma sekelskiftesgeneration ur vars rötter var och en hämtade sina krafter. Ur detta perspektiv var det närmast omstörtande att Hugo blev tolererad som hyresgäst.

På nedre botten i huset hade fastighetens portvaktspar tagit en stor del av bottenplanet i besittning. Portvaktsparet utgjordes av en enda människa – portvaktsfrun. Hon fyllde både andligen och kroppsligen huset. Hon registrerade allt som hände i hennes domän. Mannen var ett bihang, ett allt-i-allo, nyfiken och skräckfyllt förväntansfull, men ofarlig i sig. Han GJORDE sig ärenden. Ibland kunde han bara ringa på dörren och gå förbi in i tamburen när Hugo öppnade. ”Sa jag stig in?” frågade Hugo en gång. Men han förstod inte, eller ville inte förstå piken eller undermeningen i frågan.

Den första han stötte på i portgången vid inflyttningen var portvaktsfrun. Hon tornade upp sig som en valross i trappan och lät honom förstå att om han visste vad som en gång hänt i DEN ottomanen, i DET rummet skulle han aldrig ha satt sin fot där. Det var hennes sätt att få kontroll över den för henne okände Hugo. Hon visste någonting som inte han visste: Det fanns något okänt, skräckinjagande, som låg gömt där i rummet och lurade. Hon eggades inte bara av den spänning som uppstod vid själva befordran av upplysningen, utan hon njöt, genom att hålla honom stången som om han kommenderades framför henne med ett vasst spjut i ryggen. Intuitivt begåvad hade hon omedelbart spårat ett stänk av osäkerhet i hans ögon.

Det var två lägenheter högst upp på fjärde våningen. Den ena Alf Nybergs tvåa. Den andra – en etta – hyrdes av husets andra nykomling – en kvinna i tjugofemårsåldern, som hette Birgitta. Hon brukade ringa på hos Alf för att låna hans telefon; hennes var nämligen avstängd på grund av obetald räkning. Genom dessa korta, sporadiskt återkommande kontakter, fäste sig Nyberg snart vid henne. Det uppstod en relation, en ömsesidighet – från hans sida, en gammal änkemans stilla förälskelse, en pånyttfödd glimt av livet. Från Birgittas, en kravlös granntrygghet. Denna slumpmässiga kontakt skulle komma att – till en del – bli avgörande för Alf Nyberg.

Den bukspända ottomanen levde. Varje rörelse i sömnen fortplantade sig till ottomanens inre som fungerade som en resonansbotten. Ett litet knarr förvandlades till ett gällt skri, som

från en varelse i nöd. Då och då hörde han genom den tunna väggen gubbens vrängande i sängen, ackompanjerat av jämranden och harklingar. På morgnarna vid sextiden, tog sig Hugo ut i den mörka, fönsterlösa tamburen, gick igenom gubbens rum för att nå köket där han fullgjorde sin morgontoalett. Ovanför den förzinkade diskbänken satt ett skåp, urgröpt för att ge plats åt huvud och bål. Under urgröppningen fanns kallvattenkran och slasktratt. I denna öppning körde han varje morgon strax efter sex in sitt huvud med vänster tumme och pekfinger hårt klämda över näsans mjukdelar och höger hand kramande en tandborste. Borstningen måste gå snabbt, innan kräkningarna satte in. Gubbens tömda pisspotta stod alldeles till vänster på köksbordet. Den hade enligt ordningen tömts i slasktratten en timme tidigare och resterna av innehållet, som fastnat på gallret på slasktrattens botten, hade dragit till sig traktens silverfiskar. När han passerade Nybergs rum satt denne oftast på sängkanten iförd nattskjorta med tillhörande nattmössa. Han bar tjocka, hornbågade glasögon och ansiktet blänkte salviskt. När han märkte att Hugo var på gång väntade han redan med huvudet vänt mot dörröppningen, stirrande, med sina till glober förstorade ögon. Hugo kom ibland hem utan förvarning och han förstod då att Nyberg vid några tillfällen hade dambesök. Det var en äldre kvinna och de brukade sitta i köket och samtala. När Hugo dök upp blev samtalet lågmält och viskande. Kvinnan var anförtrord nyckel och hon besökte Nyberg relativt ofta men Hugo lyckades aldrig se hennes ansikte. Hon fanns plötsligt där i köket bakom stängd dörr. Hon ålade sig snabbt in i vrån med en

smäll i dörren, sedan pratades det lågmält och på väg därifrån gled hon ut och lämnade endast efter sig smällen i dörren.

BIRGITTA

Birgittas bror petade med skospetsen i sin systems ägodelar som låg utspridda över golvet i små högar och han framhävde med sin torftiga gestalt nöden som fanns i rummet. I ett hörn låg hennes läsebok från småskolan uppslagen ovanpå några klädesplagg. Den var utläst och tummad och bindningen i ryggen hade släppt. ”Mor är rar” lyste med tydliga tryckbokstäver över sidan och det spräckta bokuppslaget, med de gula klisterflagorna i mitten, påminde om en rensad fisk, som legat och torkat i solen. Det tycktes som om de tryckta orden inte längre gällde och att den som bebott rummet drabbats av denna plötsliga insikt och lämnat allt. På en fyrkantig, brun fotogenkamin, med texten ”Husqvarna varmvind” längst upp i högra hörnet på fronten, blänkte en liten kaffepanna av aluminium, med pyshål i halsen på lockets runda handtag och en röd hatt på pipen. Längst den kallaste väggen, den som skulle skydda mot kylan och bara bestod av murat tegel, fanns en sängdyna, placerad direkt på golvet, med en trave oordnade sängkläder ovanpå. Den avstängda telefonen stod på en hylla av trä, spikad med för stora spikar direkt i väggen, tyst och dammig.

Han petade förstrött med skospetsen i klädesbyltena. ”Det här är inte mycket att ha,” sa han urskuldande, som om han skämdes

över sin syster och det hon lämnat efter sig. Hans något för korta rock var knäppt till sista knapphålet och den spensliga kroppen tycktes fångad i ett snörliv som pressade andningen uppåt och gjorde rösten tunn och pipig. Ur nylonskjortans krage tittade en fluga ut som det avgörande tecknet på det udda, och den kamerala utstyrseln och den knappa uppenbarelsen var förenade, som vore de ett.

Den brädfodrade lägenheten på Jungfrugatan var byggd som en sockerlåda direkt på tegelgolvet bland vindskontor och allmänna utrymmen. Den låg avskild från övriga lägenheter och den närmsta grannen var Nyberg, tvärs över farstun. Vinden saknade elektricitet och lystes endast upp av några till ytan obetydliga takfönster, placerade på sådant avstånd från varandra, att de nätt och jämnt, vid fullt dagsljus, gav möjlighet till orientering i dunklet. Det härskade en avskild tystnad bland burarna, men den kunde då och då brytas av ljuden bakom sockerlådans tunna brädväggar och ge den utomstående information om vad som försiggick därinne.

Ivriga besökare av vinden var portvaktsparet. De kunde stå och lura i skumrasket mellan raden av burar med dammiga möbler och allsköns bråte. De gånger Hugo tog sig dit för att hämta sin till torkning upphängda tvätt, rörde sig inte sällan någon av dem där i halvmörkret. Så fort Hugo visade sig spratt de till, och i ljuset från sina kvickt tända ficklampor, undersökte de i bryderi någon liten detalj, som fanns i deras väg, förespeglande uppdrag i tjänsten. Som otydliga väsen snyltade de i mörkret och

följde med i svängningarna i Birgittas liv. Med spetsade öron lurade de i skuggspelet under takfönstren och hummade förtrytsamt då hon bröt deras normer och belåtet, då bestraffningen kom. Genom den unga Birgitta blev de vederkvickta och självbefriade.

*

Hon låg ihopkrupen på sängdynan med en filt virad runt den magra kroppen. Det hördes ett svagt sus från fotogenkaminen i ena hörnet av rummet. Spetsen på lågan fladdrade bakom det lilla glasfönstret, värmen och oset den frambringade sökte sig genom plåtröret på baksidan och leddes uppåt och in i väggen, alldeles under taket. Röret var blålila av hettan och den torra värme som blev kvar till rummet blandades med fotogenos när den lämnade kaminhörnet.

Hon hade legat i fosterställning, med munnen stängd. Bröstat rörde sig nästan omärkligt när den dyrköpta, osande värmen, som nästan alltid gav henne yrsel och huvudvärk, drogs in i lungorna.

Så låg hon på dynan alldeles intill golvet och bröstet rörde sig lugnt och stilla. Yrseln steg som kolsyra i huvudet, gungade in henne i sömnen och drömmen tog henne tillbaka i tiden, då hon mottogs som en gudagåva. Hon som fått sitt namn efter den heliga och som nu lämnat tonåren och var på väg. På väg ut på det slingrande spår som bar till det vuxna. Denna november natt skulle hon vakna i mörkret och grumlig i sinnet kasta upp fönstret för att släppa in syret. Hon skulle sätta sig där och låta benen hänga över kanten och lockas av det hisnande, svarta hålet och

den obetydliga rörelsen, som hon egentligen inte menade, skulle få henne att falla.

*

”Vill du ha den? Du ska ju ändå bo här och den passar på fotogenkaminen!” Det tunna bindestrecket till mun tånjdes ut, men drogs kvickt ihop då tanken hann i fatt. Utan att låta fötterna följa med i rörelsen, hade han snurrat runt mot Hugo och rocken skruvade sig uppåt den tunna kroppen och slet i de fastspända knapparna. Han höll kaffepannan försiktigt i båda händerna som om den var bräcklig och skulle falla sönder när som helst. Så öppnade sig en glipa i munnen och en diskret uppmaning pressades fram ur springan. ”Ta den, den är nästan ny!” Rocken slet i knapparna som om den protesterade mot erbjudandet och han gav efter och snurrade upp sig och drog ett djupt andetag av lättnad då greppet släppte. Med kaffepannan mot bröstet, petade han med foten i ett bylte på golvet: ”Det är onödigt att kasta en sådan fin panna!”

Den röda hatten på pipen lyste som en ros, som sprängt sig ur bröstet på honom och han tryckte den blanka kaffepannan mot rocken som vore den ett barn han måste skydda. Så formade han munnen till ett litet körsbär och började vissla och de öde flöjttonerna ekade mellan väggarna. Han småvisslade sorgglöst och med kaffepannan i famnen gick han runt i rummet i sin grå utstyrsel och petade bland klädeshögar och utlästa tidskrifter. Han ställde sig så helt nära Hugo. Det luktade malmedel om kläderna och han fick ögonen på sin systers övergivna läsebok med sina

barnsliga bokstäver som stavade orden; mor är rar.

Visslandet upphörde och körsbäret blev åter ett streck och han knådade tankarna som de tre orden satt i rörelse. ”Det var lika bra det som hände,” mumlade han begrundande, och han vände sig mot Hugo som om han ville ha medhåll.

”Ja,” fortsatte han, ”hon var inte kontant med mor så det var nog lika bra det som hände. Hon gick sina egna vägar hon, Birgitta!” Så ställde han kaffepannan framför fötterna på Hugo och gick med trippande steg mot dörren, och Hugo kunde höra hur visslandet sakta tonade bort då han försvann nerför trapporna.

*

”Jo herrn!” Hugo vände sig om. Portvaktsfruns konturer avtecknade sig mot gårdsljuset från andra hållet. ”Herrn har väl hört vad som hänt i natt?” Utan att vänta på svar fortsatte hon: ”Har han inte hört vad som hänt i natt, mitt emot Nyberg däruppe?” Hon höll tillbaka ivern med en paus. Tigande bedömde hon varje nyans i hans ansikte, skärskådade det som om han befann sig på ett objektglas. Hon närmade sig honom, ställde sig tätt inpå så han kunde urskilja den sursöta kaffedoftande andedräkten, känna hur det rena kaffet gått i lag med de sura livsbetingelserna i munhålan. ”Jo herrn, mina ord besannades fortare än jag kunde ana. I natt öppnade hon däruppe fönstret, kravlade sig upp på fönsterblecket och hoppade de fyra våningarna ner på gårdens blöta stenar, kan jag tro. Men det gick inte fort för henne att ”komma över.” Valdemar hittade henne framåt småtimmarna, jämrande. Hon gnydde och jämrade sig där

hon låg i sina spyor på stenläggningen nedanför vårt sovrumsfönster. Det lät som om hon snyftade efter mamma, och det var så dags då det. Hon dog i morse, på sjukhuset, hörde jag från brodern. Han är ju rekorderlig han, som sagt. Våldigt rekorderlig är han!” Hon vände sig tvärt om och vaggade ut genom dörren till bakgården. Hon hade med ens torkat ihop, blivit ännu äldre och gråare, som om hon – när hon lämnat över sitt budskap – tömts på en livgivande kraft.

*

Efter Birgittas självmord vadade portvaktsparet åter i sitt dödvatten, uttråkade av andefattiga rutiner. ”Goddag!” hälsade de. De stannade upp efter hälsningsfrasen som om de väntade sig något av Hugo, hoppades få del av världen utanför; att Hugo skulle blåsa in liv i deras unkna rum i reviret på bottenvåningen. Men Hugo täppte till alla försök till meningsutbyte. Han hälsade torrt, med avstånd i frasen. ”Goddag,” försökte de uppfordrande och drog ut ordet så att det hängde kvar i trappan. Men Hugo låtsades inte förstå och de glodde besviket efter honom när han försvann ut på gatan. När han hängde tvätt på vinden, hörde han gråt och suckar inne i gångarna. Birgitta bråkade långt där inne i mörkret, grälade med någon. Hon tystnade inte förrän han flyttade in i lägenheten hon bebott.

NYBERGS DÖD

En tid efter Birgittas död slutade Nyberg plötsligt att stiga upp på morgnarna. Han låg kvar i sin säng med händerna knutna om täcke och lakan och rullgardinen neddragen. Dagsljuset hejdades av den neddragna gardinen och rummet vilade i halvmörker. På en överlastad hylla snett ovanför sängen stod fotografiet på hans döda hustru. Ögonen var frågande då hon såg ner på sin man, som om hon undrade över vad han sysslade med innan han också skulle dö; dö till henne.

Hugo smög förbi sängen varje morgon och in i köket, rädd att den gamle skulle störas. Då Piltens – Hugos kompanjon – kom på besök, ropade han med förvrängd röst till Nyberg, som han aldrig hade träffat: ”Goddag Alf!” Men det kom inget svar. När de var på utgående åkte Piltens röst åter upp i falsett när han ropade: ”Ja, adjö då Alf!”

Medan Nyberg låg i sin säng var november på väg att lämna hösten. Solen hade dragit sig tillbaka så långt den orkade, höll igen strålarna. När molnytan skingrades lät den ljusknippet löpa fritt en kort stund, himlen glöda, innan den drog i kopplet så att mörkret åter kunde lägga sig över taken. I kvällningen blinkade restaurang Malmgårdens fönster bakom nakna grenverk och

klirret av porslin kunde höras och doften av mat från köket anas på avstånd.

Nyberg vred sig i sängen. Hans vindpinade kropp var gömd under lakan och täcke och bara huvudet stack upp. Tankarna stod nästan stilla – de rörde sig inom ett avgränsat område; flöt fram och tillbaka mellan väggarna i ett litet rum. Och i det lilla rummet fanns Birgitta. Han var gammal och trött. Det hade hänt något som han inte förstod, något som inte kunde ske. Men han orkade inte riktigt skilja på sanning och inbillning. Sanningen krävde uppmärksamhet, insisterade på att dörrarna in till honom skulle öppnas. Men han låste dem, höll igen med hela sin energifattiga tyngd för att inte släppa in det som fanns därute. Hon var där nyss. Frågade om telefonen. Kunde hon få ringa? Det är klart sa han, att hon får ringa, Birgitta, det är klart! Utanför mumlade röster. ”Alf,” urskilde han. ”Adjö då Alf!” Men han skulle ju inte gå någonstans. Vem var det som hälsade så! Vad menade man! Han ville vara kvar i sitt rum; den trygga kammaren, där han kunde träffa henne närhelst han ville. Han slumrade. Hon var där igen. Men ögonen – det var hans hustrus ögon! De såg ner på honom, undrande. Var de anklagande? Nej, det var ju Birgittas ögon. De satt i hennes unga ansikte, de satt där och strålade över honom.

Han låg i dvala, hade feberdrömmar. Svartklädda människor rörde sig förbi sängen; ett sorgetåg som upplöstes i rummets skuggor. Saknaden kom. Han tyckte illa om den, ville inte ha den inpå sig. Han tyckte illa om ledsnad. Han hade alltid undvikit de

där känslorna. Det passade inte en karl, tyckte han, en arbetare, att visa svaghet, att ge efter. Man måste hålla emot sådant, annars skulle man sjunka ner i svartsynen. Det var det som varit så bra med hans yrke. Han hade sluppit tänka på det som gjort ont, som förebådat fara. Han hade arbetat med händerna och det hade skingrat tankarna, dämpat ilningarna. När pensionen kom med vilan och sysslolösheten, blev han retlig och händerna otåliga och darriga, som om de inte visste vad de skulle ta sig till. Men han hade lyckats hålla ifrån sig de obehagliga känslorna. De hade av bara farten hållit sig kvar därute, rört sig i vanda hjulspår långt ifrån. Efter hustruns död hade de mullrat men det gick över. Tiden hade snart brett ut sig över sorgen, krympt den. Så hade Birgitta kommit in i hans skymning, tänt små lyktor och tagit med sig saknaden som var så svår att bemästra. Den hade väckt minnen. Den styrde tankarna där han låg i halvmörkret och de gjorde sig till herre över honom, gick bakom hans rygg och plockade upp alla minnen som kantade vägen, sammanfogade dem till känslor som nu gick åt honom. Inte något kors förbigicks. Inte någon glädje. Allt kom till användning. Men där i mötet med det som han inte haft förmåga att ta till sig, var det något i denna stund som avslutades inom honom, som om han blev hel, gottgjord.

Birgitta, var höll hon till? Han kände ett sug i magen, en skärande otillräcklighet. Ett träd rörde sig i vinden. På en av de högst liggande grenarna spirade ett grönt skott, pekade mot himlen. Han höll i det, granskade det, tyckte sig se hennes ansikte

därinne i trädkronan. Så blev han lugn, alldeles lugn, när han föll mot jorden. Han längtade till den.

*

Snön kom den natt då Nyberg gick ur tiden. En stark vind var uppblandad med stora snöflarn. Först hade regnet duggat tätt. Sedan rullade kylan in med en tilltagande vind och dropparna kavlades ut till stora, vita flingor som skildes från luftströmmen och la sig på alla ytor som stod öppna. Den natten tjöt det i ventilerna på Jungfrugatans tak när vinden for fram, men snöflingorna mildrade ljudet. Snön blev kvar på fönsterblecken, medan vindilar fortsatte in genom gistna fönsters springor, blåste in syre i rummet där Nyberg låg, strömmade över hans kropp som i ett försök att blåsa liv i en falnande eld. De tog med sig de livets trätor som samlats i hans själs skräpkammare, som när de kokat över, hade avletts ut i händerna, ut i svarven och formats till metallstycken. Eftertryckligt gjorda metallstycken.

Snöstormen for över Hedvig Eleonoras tak så guldtoppens klor vitnade där han höll sig fast i sin spira. Den kom i nya anfall, ända till efternatten, då Nybergs kropp var befriad från sin själ. Då gav den sig av. Nästa dag smälte snön, rann ner i alla fördjupningar och ut i jorden.

SILVERFISKARNAS RIKE

Hugos överkropp hade glidit på den hala ottomanen, då han kastat sig i sömnen och ena armen hängde ut i låst ställning från kanten på bädden. Den oroliga sömnen hade flutit som långa dyningar mellan olika djup. När han vaknade kände han sig kraftlös. För att inte komma i kontakt med mikroberna på det av intorkat urin täckta toalettgolvet, hade han tagit på sig sina skor och klädd i långa kalsonger och med ena handen som skydd för näsa och mun mot odören, ställde han sig bredbent och tömde blåsan. Den trygga doften från den slutna handen blandades med den inpyrda urinlukten och han ansattes av plötsliga kväljningar. Stödd med händerna mot väggen bakom toaletten, kastade han upp. Allt hamnade på toalettlocket, som slagit igen sekunden innan. Hela dagen låg han feberyrande i ottomanen. På kvällen kom Pilten och fick honom att gå upp, ta på sig kläderna och lämna rummet.

Så fortsatte det en lång tid efter Nybergs död – han kände sig kraftlös och sjuk. Ibland tyckte han sig – ofta sent om kvällen – höra ljud från gubbens inmutade område, att det rörde sig innanför hans sovrumsdörr eller kök. Vid dessa tillfällen fantiserade han om den okända kvinnan, som under oregelbundna tider besökt den gamle. Han kunde se hennes blodfattiga ansikte

och skygga blick framför sig, när hon smet in genom köksdörren. Han kunde se henne sväva in från ytterdörren som hon knappt hann stänga efter sig, innan hon försvann in i köksregionen. I drömmen demaskerades allt. Hon var rädd att hennes planer skulle avslöjas, den fromma damhatten skulle blåsa av och att hon skulle stå där naken i sitt sanna uppsåt. Det var detta han hade sett i hennes ögon. En falsk frälsningstants lögnaktiga blick. Någon gång vaknade han kallsvettig och han tyckte att Pilten stod böjd över honom med sitt stora skinande ansikte.

Han hade tillbringat så lite tid som möjligt i Nybergs bostad de sista månaderna. Han undvek gubbens rum med den tombäddade sängen och när han skulle till köket för att utföra toalettritualen, tog han sig dit via tamburgången. Ibland hoppade han över tvätt och tandborstning för att slippa störa de smådjur som tidigare, då köket var bebott, höll sig inom sina egna revir under diskbänk och skåp, men som nu ostörda kunde utöka sitt område till resten av köksgolv och diskbänk. Tidiga morgnar, då dagsljuset ännu inte orkat leta sig in och han var tvungen att tända den nakna glödlampan som hängde i en spiralsladd från taket, hann de små invånarna där nere inte smita undan. Innan de begrep vad som hänt avstannade de kvicka rörelserna i en blink. På det lilla toalettgolvet visste alla de små invånarna sin plats och sin flyktväg. Men på det gigantiska köksgolvet blev det kaos då jätten plötsligt stod och glodde ovanifrån med en avslöjande sol lysande över axeln. De klättrade skräckslaget på varandra och krockade och rusade förvirrade till sina skrymslen för att söka

skydd i det lugnande mörkret. Det hände då att han
släckte lampan, backade och gick ut i morgonrusningen, otvättad.

POETEN

Arbetskamraterna på behandlingshemmet var med få undantag högskolestuderande som inte hade kraft att ta examen. De fastnade där av lättja eller bekvämlighet, då arbetet sällan krävde insatser av mer djupgående natur. En av medarbetarna hette Torsten. Han var trettiofem år, gift och hade tre barn. Han hade utvecklat ett sätt att leva, där hans roll på hemmet blivit en organisk del av hans existens. I denna roll ingick ett yvigt skägg, en gänglig kropp och ett ansikte skrynklad av spelat medlidande. Torsten skrev dikter och hade alltid sin egenhändigt skrivna diktsamling under armen. Vid lämpligt tillfälle valde han omsorgsfullt ut en dikt ur sin produktportfölj och reciterade den känslösamt för någon av de till hemmet oupphörligt strömmande kvinnliga praktikanterna. Resultatet blev nästan alltid detsamma: Han fick dem på fall. I en enda lång parningsakt skolade han in de godhjärtade praktikanterna – de som känt sig kallade att omvända de förtappade intagna – i konsten att tjäna människan. När han var på söndagspromenad med fru och barn hände det en gång att man gick förbi ett centralt beläget kolonistugeområde, där en av hans chefer, Eva, en kvinna i övre medelåldern, inrättat sig i en av stugorna. Han särade sig då från familjen, sprang ner till stugan, tog henne stående i det lilla fotogenosande pentryt med byxorna på och gylfen öppen. När han åter, rosig om

kinderna, sällade sig till sällskapet, undrade hustrun försynt varför han dröjt. ”Jag pratade jobb med Eva och sådant tar tid!” svarade han indignerat för att göra lögnen trovärdig.

Han blev aldrig avslöjad. Hans hustru dog av en blodpropp i lungan en tid senare. När han fick dödsbudet kröp han ner hos sin sjuåriga dotter; kramade henne hårt, som om han aldrig ville släppa henne, medan tårarna rann nerför kinderna.

En sommarnatt kom Hugo gående på Karlavägen i sällskap med Torsten och Eva då Torsten plötsligt hejdade Hugo, vände sin poethuna mot honom och viskade halvhögt: ”Vill du knulla Eva?” ”Är hon intresserad av mig, det tror jag inte!?” ”Jo, för fan,” svarade Torsten högt – ”du kan ta över nu! Jag måste hem till frugan!”

Eva var en själslig bundsförvant, vars kvalifikationer Hugo varken uppskattade eller uttryckte. Det som inte var synligt tilldragande var han likgiltig eller visade nedlåtenhet inför. Om han kom i nödläge blev han emellertid hjälplös som ett barn. Då var han gråtmild och behövande och det yttre var av underordnad betydelse. Eva var späd i kroppen, hade ett litet ansikte med kaninmun. Men chefsauktoriteten och det pockande begäret uppvägde det oattraktiva.

Hon tittade rakt fram när hon frågade: ”Vill du ligga med mig, Hugo?” Han tittade rakt fram när han svarade att det ville han nog. Med blickarna i fjärran gjorde de sålunda muntligt upp om ett förestående samlag i ottomanen i det förhryda sekelskiftesrummet på Jungfrugatan, Östermalm.

Att kliva in i Nybergs bostad var som att gå in i en kladdig doftvägg. Stanken motade redan i dörröppningen; satte igång en kedja av illamåendereflexer. För att Eva inte skulle slås tillbaka av odören och ångra sig föste han henne snabbt framför sig genom tamburen och in i rummet mot fönstret. De stolar som fanns var inte av den sittvänliga typen utan tvingade användaren att inta en tröttsam givakthållning. De hamnade därför automatiskt i ottomanen där avtalet skulle verkställas. Hon lät blicken svepa över rummet innan hon vände sig mot Hugo: ”Hur vill du ha det, ska jag klä av mig?” Så började hon ta av sig plagg efter plagg. Hon hängde kläderna försiktigt över en av de raka stolsryggarna och la sig sedan tillrätta på ottomanbuken. Allt skedde kliniskt, som om hon blivit beordrad en kroppsbesiktning på en undersökningsbrits. För att inte glida av ottomanbuken grep hon med ena handen tag i karmen på en av stolarna vid kortändan. ”Ska jag sära på benen?” frågade hon. ”Ja det är bra,” sa han och rev av sig kläderna som hamnade i en hög på golvet. När han trängde in i henne vred hon sig som en krokad mask, slängde huvudet från sida till sida, spjärnade emot i bågställning. Hon kved svagt, bröt huvudet i ytterläge som om hon ville bort från honom, innan hon blev helt slapp. Efter akten urskuldade sig Hugo och med en handduk runt midjan tog han sig genom gubbens rum ut i köket där han försökte tvätta sig i det kalla, rinnande vattnet. Gubbens potta som stod på bordet var tömd och han sov ljudligt i långa, djupa andetag, till synes lättad av att ha befriat blåsan från det uppfordrande trycket.

Många år senare träffades Hugo och Eva av en slump. Hon hade fått en son och med honom dragit sig tillbaka långt ut på landet där hon försörjde sig som köksbiträde på en skola. Ansiktet var åldrat och alla de oangenäma drag som tidigare gömts i ungdomen var nu framträdande. Som av en ödets nyck stötte han på Torsten inte långt efter mötet med Eva. Han hade aldrig återhämtat sig efter sin hustrus död. Han var besegrad och Hugo kom sig inte för med att tala om Eva och hennes barn.

DEN STORA FESTEN

”Varför skola människor strida?” Pilten smågnolade falskt på sin favoritmelodi, medan han med batterigrammofonen i den jättelika famnen tog sig de få stegen tvärs över farstun till Birgittas nyligen tömda lägenhet på ett rum och kök. Det var som om han med det ihållande gnolandet fördrev sitt undanskuffade känsloliv, som om han idisslade melodislingan för att tygla de själsliga gaser som tryckte på. Ibland, efter ett träningspass på frisksportargymet på Götgatan, tog sig lättningen över att ha utfört något gripbart, andra ljudliga uttryck. Då brukade han med förställd basröst sjunga; ”hej hå, hej hå, vi hem från gruvan gå,” innan han, nyduschad och rak i ryggen, svängde in på ”Gröne Jägaren” intill för att där som en storvulen brukspatron ta för sig av lunchen, som han enligt hävd lät huset stå för.

Båda lägenhetsdörrarna stod på vid gavel, när Hugo flyttade över de få äodelarna till sin nya bostad och det låg yra i luften. ”Det blir fint när det blir klart,” sa Pilten och såg ut över de tomma rummen, väl medveten om att det med tanke på Hugos ekonomiska belägenhet skulle ta åratals att få hyfs på stället och fylla det med möbler. ”Det blir fint när det blir klart,” skulle bli en ofrånkomlig kommentar när Pilten hälsade på och den sökte Hugo. Den blev en förstucken spydighet som förstärktes genom

Piltens självgoda uppenbarelse och den skulle upprepas ända tills Hugo en gång flyttade därifrån. Det nya hemmet skulle aldrig bli klart.

Mörkret, som på dagarna stått på huk vid horisonten sedan tidig höst, redo att smyga sig över medborgarna, hölls denna februarieftermiddag undan av det klara vinterljuset som gav en aning om tidig vår. Hugo hade lyckats övertala värden att upplåta en lägenhet även till Pilten. Den var belägen i den del av byggnaden, som låg i vinkel med Hugos. Nu skulle händelsen firas och grepp skulle kopplas på det betryckta vinterhumöret och verktygen för detta ändamål hade införskaffats i starkvarubutiken på Övre Östermalm. Förutom Pilten och Hugo, bestod gruppen av Ralf, som sålde pornografiska bilder i butik i staden, och därför uppbar det lätt filosofiska öknamnet P-Raffe, samt en ung akademiker från Villagatan några kvarter bort, som med iverns rosor på kinderna blivit alldeles trollbunden av Karl Marx och hans idéer och nu blandat sig med folket. Ralf hade länsat en av sina butiker på dagens influtna medel och tillställningen debiterades hans konto.

På vägen från starkvarubutiken slank man in på restaurang Malmgården vid hörnet av Jungfrugatan – Karlavägen, för att komma igång. Pilten, som redan varvat upp, höll uppsluppet föredrag för bordsgästerna intill om vad som väntade sällskapet runt hörnet – den stora festen – medan den unge akademikern satt tyst, en aning vid sidan, vetgirigt insupande den nya världen.

Hela gruppen satt så småningom i flock på Hugos enda möbel – sängdynan – i mitten av golvet, med gamla, nedrivna tapetstycken och byggrester runt omkring. Den första ägodel, förutom sängdynan, som han sett sig föranledd att skaffa, var en stereoanläggning, med två stora högtalare, och den lyssnades det till, medan groggarna stänkte och skålarna avlöste varandra. ”Det blir fint när det blir klart,” tjtade Pilten med jämna mellanrum, medan det stora gosshuvudet rullade på axlarna och ögonen tindrade, som på en liten pojke på julafton. När det vankades fri sprit var han i sitt esse och hans åthävor stod i full blom. ”Det blir fint när det blir klart,” sluddrade han efter femte jättegrogen och slog sig med kupad handflata på insidan av låret så det smällde och den stora kroppen krängde till av stötarna, som var svåra att dosera i det tilltagande ruset.

P-Raffe var av nöd drinkare. Hans kropp var stum, utan kontakt med de livgivande sinnesorganen. Den levde för sig själv, ett stycke kött, som lämnats åt sitt öde och som nätt och jämnt kunde påminna om sin existens de tillfällen det gått riktigt illa för den. Ett blödande hugg i benet, eller den ihållande, sprängande huvudvärken, som återkom vid de mest opassande tillfällen, noterades med upphöjd förvåning och på distans, som om det inte angick honom, utan gällde någon ovidkommande.

Fadern var död. Modern hade skött sin son som ett spädbarn, ända upp i vuxen ålder. Som ett förlängt diande var han vid varje motgång där och fyllde på och lät sig tröstas och välsignas. Det som var kvar av hennes ork förspillde hon på att hålla undan för

sina vålnader. När så cancern kom och grävde i henne, som stekelns avkomma i den intet ont anande kålmasken, sov hon, nätterna igenom som en stock. Tecknen på de hotande svulsterna hopade sig och dök upp än här, än där, men hon bet ihop. Hon hade tidigt fått lära sig att stänga av och då nödroppen från hennes kropp i sinom tid nådde fram var inkräktaren redan på väg att fullborda sin gärning.

Kvar var Ralf. För honom blev spriten trösten och den hjälp han behövde för att betvinga sin oförmåga. Han njöt av kraften i ruset och det blev ett nödvändigt medel att driva på, ett medel som skruvade upp trycket från nervsystemet och samordnade kontakten mellan kropp och själ. Utan sprit var han bara en klump. Den fick talangen att blomma och genom den föddes idéerna som omsattes till valuta.

Ruset blev till sist ett dävet normaltillstånd som för att förädlas krävde litervis med påfyllning. Den eftersträvade effektökningen blev ibland den motsatta. Han återgick till klumpstadiet och blev blödig och lallande och det slutade med snyftningar och självförebåelser. Förmågan att omsätta alkohol kom med tiden att bli omåttlig. Men kroppen sviktade och den förhöjda ansiktsfärgen pudrades alltmer av leversjukans grågula nyans.

*

”Neej, nu ska fan Pilten gå på muggen,” mumlade han. Han vältrade sig från dynan, upp på golvet och vinglade på ostadiga ben ut mot farstun. Så smällde dörren igen och pladdret steg åter i styrka.

I farstun, utanför lägenheten, bakom en blygsam dörr, reste sig seklets första vattentoalett på en sockel. En tung porslinsknopp hängde i en kedja från behållaren ovanför och när man drog i den, utlöstes ett öronbedövande oväsen och innehållet i porslinsskålen inunder slukades med ett långdraget slurp och hela anordningen skälvde när vattnet bytte plats. Efter detta handgrepp var det som om luften tog slut i det lilla utrymmet, och därför gavs i regel ingen tid till stillsam kontemplation efter tömningen. Kvickt tog man sig ut för att fylla lungorna med lite oblandat syre. Skulle man trots allt utmana odör och syrebrist och stanna kvar, fick den eventuella njutningen inte sällan äga rum i mörker, då toalettlyset var kopplat till trapplyset och reglerades därifrån, vilket begränsade besökstiden till tre minuter. För att få uppskov, var man därför tvungen att hasa sig fram i mörkret och trycka på lysknappen tvärs över farstun, för ny tid.

Mot denna naturbehovets tron styrde Pilten i farstuns dunkel med byxorna i position, men i brännvinsdimman fick han inte kartan att stämma, utan valde i stället vindsdörren intill, in i vars fyrkantiga hål han försvann. Inifrån mörkret hördes så dämpade akustiska fenomen, i vilka kunde urskiljas både kastrullslammer, buller och brak, allt ackompanjerat av sextiotalsmusik och kackel, som sipprade ut genom de brädfodrade väggarna från samkvämet i lägenheten.

Ruset lyftes av musiken som strömmade ur de två högtalarna på golvet. Man grubblade över tiden, drömde och byggde luftslott, alltefter det evangelium som spreds ur högtalarna. Ingen

lade märke till att Pilten inte återvände till det hänryckta sällskapet. Groggarna rann in upptill och tappades ur kranen nertill och för varje omgång avlämnade de ytterligare lite dimma.

Ralf, finansiären, som mödosamt supit sig upp till vändpunkten, var nu på väg utför. Han hade från början varit behärskad och säker i sin attityd till omgivningen, väl medveten om vem som stått för kalaset. Nu satt han som en vattenfylld säck på dynans kant och pekade med handen och försökte anlägga en djupsinnig attityd till pladdret, medan tankarna, allteftersom tiden gick, tycktes absorberas av annat. Ögonen glänste matt och gesterna var stereotypa och fördröjda och orden spriddes ur munnen på honom som pratbubblor. Slutligen låg han platt på dynan och på väg ner till domningens befrielse utlöstes några ryckningar i kroppen; hjärnan tömdes på det sista medvetandet. Ena armen riste till, reste sig från bädden och sjönk därefter undan för undan tillbaka, som om den var kopplad till ett kugghjul. Floder rann ur ögonen och han gnydde knappt hörbart; ”jag är ond, jag är inte värd att leva, slit hjärtat ur min kropp!” Så slaknade han och blev tyst. I en sista kraftansträngning reste han plötsligt på huvudet i ett fåfängt försök att fixera figuren vid fotändan och vrålade med gråt i rösten; ”din röde djävel.” Huvudet föll sedan mot bädden och ögonen var dränkta i tårar när det nådiga mörkret till sist slöt sig om honom.

Akademikern vid fotändan som inget märkt, var helt upptagen med att bearbeta sina sällsamma upplevelser, satt med ansiktet

gömt i händerna och ältade om och om igen: ”Fy fan vad jag gått miste om i livet, fy fan vad jag gått miste om i livet!”

Hugo ställde sig bredbent och försökte styra strålen, så att den inte hamnade utanför porslinstratten, i vanliga fall en lätt manöver, då diametern upptill var väl tilltagen och den högresta stolen dessutom nådde strax över knäna. Spritens angenäma verkan hade efter hand mattats och han var övermätt. Ruese hade så smått nästlat sig in och spätt ut glädjen. Han hade i vanlig ordning tryckt in knappen till trapplyset och det surrade uppfordrande när reläet mätte ut tiden. Bredbent stod han och tömde sig i tratten, med den öppna dörren bakom sig, då tickandet upphörde och det parallellkopplade lyset i farstu och toalett slocknade. Han avbröt pinkandet halvtömd, skakade av, drog upp gylfen och tog sig ut i skumrasket i farstun. Från lägenheten hördes inte ett ljud. Vindsdörren var på glänt och upprörda röster läckte ur dörrspringan och förenades med knarr och dova dunkanden, när dörren slog emot karmen av draget mellan farstu och vind. ”Förskräckligt,” ylade en kvinnoröst, ”och den ska vi ha här i huset,” pep en annan. ”Är han död, månnro,” hördes portvaksfrun lystet utbrista. Hugo sköt upp dörren och gick in i mörkret, bort mot ficklampsskenet som flödade i gången mot vinkelhuset. Och där satt han, Pilten, som en Buddha, i den av damm och spindelväv täckta länsstolen, med armarna bekvämt tillrättalagda på de breda armstöden och huvudet lutat något åt sidan. Han satt och snusade som invaggad i ekot av sin favorithymn; ”varför skola människor strida,” och de

tre damerna, med portvaktsfrun som befälhavare, stod i ring runt och motviljan lyste i deras ansikten.

En kraftig, fyrkantig ekstock placerad mitt i gången som stöd åt taknocken hade blivit Piltens olycka, när han, efter att ha rumsterat om bland kastruller och ratade möbler, tagit sig vidare i mörkret. Tjong, sa det, när skallen mötte det hårda träet och stjärnregnet föll som gnistrande fallskärmar över det svarta landskapet. Turligt nog stod den stadiga fåtöljen strategiskt placerad och famnade den knockade och när fru förstebibliotekarie några timmar senare skulle hänga sin våta tvätt, gjorde hon sitt livs upptäckt.

Den till synes livlöse rätade med ens upp huvudet, drog några djupa andetag, överblickade situationen och reste sig upp ur det bekväma sätet. Som om inget hänt vred han ner rösten till djupt basläge, bugade artigt och utbrast; ”god afton mina damer.” Så vinglade den sömndruckna jätten till, drog upp byxorna som hasat ner till knäna och försvann ner i trapphuset, medan damtrion häpet glodde efter den schappande.

*

Hon svepte in i rummet med den bländvita, nystärkta landstingsrocken fladdrande efter vaderna, stannade upp framför sängen, inspekterade kateterpåsen som hängde över kanten och hasplade ur sig tjänsteramsan: ”Hur går det med kissandet nu då? Har Ralf verkligen försökt?” Utan att vänta på svar försvann hon lika hastigt, som hon kom. Det parfymblandade luftdraget dröjde kvar en stund runt sängen, innan det sögs upp av sjukhuslukten.

Hugo satt vid sängkanten och Ralf låg med lakanen uppdragna över axlarna och ryggen vänd mot honom. Nu var det mars månad och skatorna knogade med sitt bo i eken framför sjukhuset. När Hugo kom på besök, kunde man på håll urskilja Ralfs rum rakt över ingången på andra våningen och det var just utanför fönstret, där eken växte intill bergväggen som skatorna höll till och försiktigt grälade om var nästa kvist skulle sys in i bonystanet. På andra sidan rutan, snett under skatboet, låg Ralf invirad i lakanen och väntade. Det var i kvällningen. Det gardinlösa fönstret lyste gult och fonden långt bort i gatans förlängning var rosa. Det språkades så ivrigt kring den blivande skatbostaden, att det hördes ända in till Ralf och Hugo.

Det bråkade i hans kropp när den kämpade för att hålla honom kvar och det syrebringande blodet letade sig nya vägar när det mötte motstånd. Slaggen som det inte fick hjälp med att driva ur kroppen, avlagrades i huden som blålila bölder. ”Gud har övergivit mig Hugo. Gud har övergivit mig.” Hugo höll hans hand, han föll i djup sömn och rosslingarna hördes ut i korridoren när Hugo lämnade rummet.

De mognaste knopparna i eken var på väg att brista. Skatorna var färdiga med sitt bo och turades om att värma äggen för att förbereda det nya livet, då livsandarna med en suck lämnade Ralf.

TUKTEN

Dagarna innan det plötsliga högsommarvädret kom, satt Hugo hos barberaren. Högt uppumpad, med kroppen täckt av det vida skyngket och huvudet placerat ovanpå, kunde han med tilltagande missmod följa i spegeln framför sig hur den knotiga skallen växte fram när håret skalades av. Högt över golvet satt han, stum och hjälplös efter att utan förbehåll ha lämnat över sig i den okände hantverkarens händer. På vägen dit hade han noggrant formulerat de önskemål om sin frisyra han skulle framföra för att slippa den plågsamma karantän som brukade följa ett besök hos barberaren. Nästan alltid föll för mycket hår för saxen och nästan alltid surrade den eldrivna maskinen i nacke och runt öron och blottlade den knöliga profilen. Den surrade och sövde och omöjliggjorde därmed alla invändningar och då det ofrånkomliga resultatet stod klart för honom var hans inre domare obeveklig och krävde karantän – för inte kunde han visa sig ute bland folk i det tillståndet. Den hårbefriade skallen gjorde honom naken. Han tyckte sig genomskådad. Den fick honom att känna sig som en bedragare som varit klädd i lånta fjädrar. Det fanns något besvärjande över det långa håret – som om det kunde råda bot på det som fattades honom. Som om det förmådde dölja saknaden av den förtröstan som aldrig givits honom.

Beslutsamt hade han stegat in i den pomadadoftande frisörsalongen men inför den barske innehavaren föll allt genomtänkt som ett korthus och han lät sig fogligt pumpas upp med stolen, knappt märkbart nickande, med den tväres fråga, som var en uppmaning, ringande i öronen; ”vanlig klippning, förstås, med fritt vid öron och nacke!” Utan att vänta på svar verkställde den gamle sin egen order sammanbitet och med ansiktet alldeles inpå, och han stönade när han kom i ytterläge, och det tobaksosande flåset och rädslan för vingklippningen fick Hugo att krympa sig själv i stolen i ett försök att komma undan. Frisören fullbordade med nit sitt uppdrag som om han inte stod ut med det långa håret. Oförmögen till protest kunde Hugo som i en ond dröm se hur de väl tilltagna öronen mejslades fram; hur de växte till vingmuttrar, allteftersom högen av hår bredde ut sig runt stolen. Men han tröstade sig med att den avslöjande demaskeringen ändå skulle uppslukas av grådiset och att människorna runt omkring hade fullt upp med att gömma sig i sina regnrockar och uppfällda kragar. Det dystra vädret skulle skyla den nakna sanningen. Men han strök ändå som en ljusskygg efter väggarna på vägen hem till Jungfrugatan.

Så en eftermiddag var den där – solen. I en blink skingrade den det skyddande regndiset så att varje detalj i tillvaron lyste klart. Den brände den mörka asfalten som här och var öppnades av hettan till svarta, glänsande pölar som spred en svag doft av råolja över gator och trottoarer. Den avslöjade allt. Den tornade upp sig på himlavalvet och tog kommando över sommaren och styrde och ställde bland varelserna där nere som irrade på

jordytan som små insekter som vaknat upp av något oförutsett. De skyndade i ängslan över att inte förmå ta till vara det som de så länge längtat efter och som de försökt hålla levande i minnet sedan förra gången och som nu plötsligt flödade över dem i övermått. Det släpades på bördor av matsäckar, biltaken belamrades med packningar och sommarmöbler fastbundna med rep som gick härs och tvärs genom lassen. Det slamrade och väsnades och språkades uppsluppet denna midsommarafton, tills gatorna i ett slag var tömda och öde och allt var tyst.

För Hugo visade den klara solen ett annat ansikte. Den ställde honom under förstoringsglas; skärskådade och lierade sig med hans självbild. Den stirrade på honom; speglade honom i skyltfönstrens halvdager. Fönstren blev skrattspeglar som förvanskade och vanställde. Hans knotiga skalle växte till en kålrot med skovelöron och kroppen blev en avskalad räkas. Han gick, gata upp och gata ner, med den yttersta ensamheten infodrad i kläderna. Den vägdes bara upp av frånvaron av granskande blickar, då gatorna nu var tomma på folk.

*

Annat var det med portvaktsfrun. Hennes ego var orubbat. Det hade hävdats sig väl i bakgårdssladdret och reste sig som en grå, ointaglig fästning ur orddyngan. Munnen såg ut att vara tandlös i sin avsaknad av överläpp. Den satt där under näsan som en vass gränslinje, avskild från hjärnan: Knipsande. Det var som om orden – när de väl tagit sig ut ur ansiktet – beskurits på allt innehåll som kunde vara av värde.

Hon var tidigt uppe denna midsommarafton och hade riggat sig i sin finaste sommarklänning med tillhörande hatt och den tunga stofthyddan var upplyft av förväntningar, när hon i flygande fläng tog sig mellan öppen dörr och bil med famnen full av diverse packning. I vanliga fall vaggade hon osmidigt som en anka mellan uppdragen i huset men midsommarhelgens väntade möte med systemen gjorde henne lättare till kropp och själ. Hon fångade in Hugo i ett huj när han i pausen mellan packningsbestyren osedd försökte slinka ut genom porten. Pustande vräkte hon sig över honom och han böjde sig något bakåt med överkroppen för att värja sig från kraften i hennes berättariver. Med båda händerna bakom ryggen som stöd mot väggen för att inte tappa balansen, tvingades han ta emot hennes i förskott uttagna midsommarfirande. Portvakten själv höll sig avvaktande i bakgrunden, med ansiktet befriat från glädjeyttringar ty han visste vad som väntade av kommande dagars pladder och intrigspel mellan systrarna. Han valde att hålla sig utanför för att inte sugas in i kraftfältet av skvaller som ingick som en icke obetydlig del i systrarnas årliga midsommarfirande. Men han kände sig inte heller välkommen till deras ständigt pågående sammanträde. Utanförskapet låg i luften. Midsommaren var deras helg och deras höjdpunkt på året då de kunde träffas utan insyn och hålla ting och skipa rätt efter behag. Han hade aldrig förstått att det fanns så oändligt mycket att avhandla mellan två människor; att hemlighetsmakeriet kunde fylla en hel midsommarhelg. Men hans utförsgåvor var å andra sidan mer av det enkla slaget. Han var blott en simpelt nyfiken

portvakt som tagits i besittning av sin hustru och som de sista åren gett sitt liv lite krydda genom att hukande i vindsmörkret lyssna på en ung hyresgästs liv som fragmentariskt sipprade ut genom hennes bonings tunna väggar. Det var egentligen hustrun som tillhöll och vägde moral och omoral i vågskålen och dömde. Hans lott var att förbli följsam.

*

Då den trettiofem år gamla fröken Sigrid Petterson ingick äktenskap med den några år äldre Karl Bolke förundrade sig omvärlden. Han, den kanthuggne, tväre ungarlen som höll alla ifrån sig. Hon, den temperamentslösa, eftergivna ungmön, troskyldigheten själv, som man hållit för överbliven och sedan länge klassat in i den smått ringaktade skaran av obetydliga medborgare. Likväl var det just karaktärerna som nosade upp varandra och kopplade ihop. Det blev äktenskap och med tiden föddes ett barn, en gosse som döptes till Hans-Gunnar men kom att kallas Hanseman av föräldrarna.

I trapphuset på Döbelnsgatan som dels ledde ut till den på detta ställe smala, men väl trafikerade gatan och dels till den nyligen asfalterade, trånga bakgården med det ensamma kastanjeträdet, kunde grannarna höra hur fru Bolke de första åren av gossens uppväxt kallade på sin son vid mattiderna. Han var alltid ensam på gården och satt alltid den snöfria tiden på året och lekte med grus och stenar och småkvistar som samlats på asfalten sedan vintern. Han höll till i ena hörnet där den ensamma kastanjen växte. Den var hans lekkamrat för den teg och lämnade

honom ifred så han kunde tänka sina tankar och drömma sina drömmar. Varje höst belönade den honom med blankvaxade, rödbruna kastanjer och han höll dem hårt mot kroppen och kramade dem med sina små händer, för de var menade just för honom och han kände en djup glädje och ro.

”Hanseman,” ekade det i trapphuset och hon fick ropa många gånger, för det var svårt att skiljas från gården med trädet och drömmarna och grannarna log för sig själva, för namnet spred ett löjets skimmer omkring sig.

*

Då Hanseman kom upp i tonåren var gemenskapen med Sigrid obruten. Det var en okonstlad, tigande gemenskap, balanserad av något naturligt som fanns i atmosfären dem emellan. Kastanjen på bakgården, som sedan gossåren blivit en del av honom, sköt upp sin stam ur den grå asfalten. Den blev kraftigare och frodigare för varje år den klarat, där den strävade mot ljuset, omgiven av skymmande fasader och en hög mur, som delade gården. På vintern stod den övergiven och vintern var svårast för den att uthärda. Men på försommaren, då det starka ljuset åter sänkte sig över gårdarna, blev den uppmärksam och pånyttfödd och den grönskade sprött med uppåtstående blomklasar. Då var det som om den ropade efter honom och ville ha honom tillbaka till den tid de båda haft tillsammans. Och han stannade till då han hade ärende till skjulet i det andra hörnet av gården och hälsade den och njöt av dess blomstrande prakt.

Karl Bolke var chef för ett statligt arkiv, beläget i källarplanet på en liten sidogata, inte långt från bostaden på Döbelngatan. Han var noggrann till sin läggning och var mån om att lära sig arkivet in i minsta detalj för att utan onödig tidsspillan kunna tillhandahålla uppdragsgivaren de tjänster som efterfrågades. Han höll kunskaperna vid liv genom att regelbundet repetera alla enskildheter i arkivet, såsom handlingarnas innehåll, plats och nummer och sedan tentera sig själv. Då fann man honom inte sällan, efter en lång natts arbete, tidigt på morgonen sittande i det bleka lysrörsljuset med svalrocken på, i sitt lilla, väl avskilda kontorsrum längst in i källaren, rabblande dokumentnummer. Flöt minnet som det skulle och uppräknigen gick enligt det speciella mönster som han bestämt, var han upprymd den dagen och bjöd på kaffe och bullar. Om inte, var han tvungen att ta om allt från början, hylla för hylla och räkna och rabbla, för att få sinnesfrid och den dagen var han vrång och sur och ännu petigare än vanligt.

Den del av arkivet vars vägg låg mot trottoaren, hade små fyrkantiga källarfönster i markplanet, täckta av järngaller som skymde och de minimala fönstren släppte endast in en aning dagsljus som inte var till särskilt stor glädje för dem som fanns innanför. De stängde ute och markerade känslan av en annan värld och det överkliga lysrörsljuset gjorde ansiktena andelika vilket ytterligare förstärkte den känslan. Men Karl Bolke trivdes i den avskilda världen i källaren bland handlingarna och i det konstlade ljuset. Han kände sig som en överordnad inför dokumenten, som inrymde meddelanden från tiden som varit;

lagrade liv han hade kontroll över. Men de ställde också till bekymmer när de inte fanns på plats. Då stegrades ångslan i kroppen och han avsåkte hylla efter hylla. Det var som om handlingarna blivit levande, skojade med honom och lekte kurragömma och han arbetade upp sig och slog i dokumentliggaren med skälvande händer. Han slog i liggaren för att få bekräftelse på om vederbörlig rutin hade iakttagits då akten hämtats ut. Om så var fallet kom ett lugn över honom. Först en värmande glöd i magen, som om en sol satt sig där. Sedan strålade värmen ut i händerna, de stillnade och han drog en djup suck. Om de strikta rutinerna inte hade respekterats, höll han skarpa föreläsningar för sina underordnade om betydelsen av ordning och reda och han gjorde fostrande utvecklingar om att detta minsann gällde såväl privat som yrkesmässigt. Efter dessa utläggningar kom så solen till magen och spred ut sin värme i kroppen, dock inte lika starkt som om allt varit som det skulle i liggaren. På så sätt blev han beroende av spänningen mellan den alarmerande luckan i hyllan och plikten i liggaren och med notisblocket tryckt mot bröstet med vänster hand och den högra pekande med pennan, klev han mellan de av åldriga dokument doftande arkivhyllorna och sökte efter sin sol. Sådan var hans natur, för tukten hade lurat sig in i den och höll uppsikt över tanken. Med själslugnet som gisslan dröp den sina villkor i hans öra; ”gör som jag begär och du ska få din sol.”

Karl Bolke skulle aldrig komma sin son nära. De nätter han råkade honom i drömmen och han fanns inom befriande räckhåll, för att i nästa stund upplösas i en tom omfamning, följdes av

dagar av åtdragen disciplin i arkivet. Han blev som besatt och klev likt en uppsyningsman längs hyllorna och sökte fel. Man vek undan, för då var han oresonlig.

Med tiden hade man vant sig vid hans jagande i gångarna, bläddrandet i liggaren och de stränga predikningarna och såg honom närmast lite över axeln som om han var en löjlig figur, vars rituella utbrott man inte behövde ta på allvar. Även om man inte visade det öppet, låg flinet i luften och väckte olust och misstro i honom men han kunde inte riktigt förstå vad han stred emot, om det var inbillade demoner eller äkta illvilja. De handlade på ett sätt, men ansiktena visade någonting annat och tvetydigheten drev på och försatte honom i beredskap. Det tisslades och tasslades bakom hyllorna och i prången som om de gömde småfolk och han jagade runt hörnet med misstänksamma ögon för att avslöja; bara för att finna en hop mumlande människor som skingrades på ett ögonblick då han kom farande. Skulle det hända att han visades förtrolighet, hade han för vana att mumla och koncentrerat titta på klockan på armen för att stryka under tidsbristen; ”nej, se nu måste jag vidare, plikten kallar!” Var man då riktigt uppmärksam, kunde man se ett stråk av röda strimmor av förlägenhet i hans nacke då den uppstramade figuren struttade iväg mellan de trånga arkivhyllorna.

Så bedrev känslorna dragkamp i honom. I drömmen kunde de härdade viljorna släppa taget. Utanför den var han lidelsefri och kylig. Det var något väl dolt hos sig själv han var rädd för, något

som gick an i veka livet och torrlade omkring honom.
Han tålde det inte och förmådde inte tala om det.

*

Hanseman tog studenten en vårdag. Det regnade och Sigrid mötte med paraply och en bukett blommor. De firade hans examen i stillhet hemma på Döbelnsgatan, medan Karl satt instängd på sitt rum. Han satt förskansad i sitt revir – med den inrökta läderfåtöljen som mittpunkt – dit knappast någon, förutom Sigrid, utan synnerliga skäl, fått tillträde de senaste åren. Han levde som en främmande, en inhysing som var på tillfälligt besök och snart skulle ge sig av men aldrig kom sig för. Inkrupen i sig själv tog han spjärn mot dem utanför, de som han inte förstod sig på och som han gett upp gemenskapen med. Hjälplost fångad i sin oförmåga trampade han med armarna på ryggen mellan fönstret, fåtöljen och dörren. Ibland ropade han på Sigrid och Sigrid kom och Sigrid gick. Hon betjänade honom, tyst, utan klagan, för det ingick i den outtalade överenskommelsen mellan henne och den högre makten. Då och då satte han sig i fåtöljen och blundade. Med slutna ögon lyssnade han på klassisk musik och slapp, lugnad av tonerna ut ur sin bur.

Sigrid och Hanseman fann honom – några månader efter examen – liggande på golvet nedanför fåtöljen, med den ena armen längs sidan och den andra sträckt framåt, mot fönstret. Stiftet hade hakat upp sig och kvinnorösten skrek ut; ”du du du,” varje varv tallriken tog. Han hade ropat efter Sigrid, högt, för att överrösta kvinnan i solosången, hon som hakat upp sig i en

anklagelse. Men det fanns ett budskap i ropet, som om han ville säga Sigrid något särskilt. I nischen i fönstret låg en skinande, rödbrun kastanj. Hanseman kramade den och mumlade: ”Pappa tyckte nog om mig lite grand i alla fall!” Så böjde han sig ner mot den framsträckta armen på golvet och slöt faderns fingrar om den varma kastanjen.

*

Han hade tagit studenten en vårdag och det var på försommaren han lämnade universitetet med examen. Luften var mättad av förväntningar. Han gick i grönskan bland alléträden på Valhallavägen, med händerna nerstoppade i fickorna och portföljen uppkörd i armhålan, på väg mot hemmet på Döbelnsgatan.

Den sommaren övergav han föräldrahemmet. Hans träd skulle offras för ljuset det utestängde. En afton amputerades det strax ovan marken och stumpen pekade mot skyn, klädd på toppen med en urna med krasse som lyste gulröd över den öde gården.

När han stod i det öppna fönstret, med den tunna gardinen fladdrande mot kroppen och såg ut mot gården, nådde grenverket nästan fram till honom. En bris tog tag i löven. De prasslade som om de tog avsked. När det föll, vred det sig ett halvt varv, höll emot, innan stammen knäcktes mot muren. Efter det ögonblicket blev hans liv uppdelat i tiden före och efter kastanjen.

*

Hanseman stannade bilen utanför porten, otålig. Sigrid som redan på förmiddagen gjort sig i ordning för utfärden, hade slagit sig ner på kökssoffan med kappan på. Hon satt djupt försjunken i väderleksrapporten och väntade på att dörrklockan skulle ringa. Den stora Aga-radion var placerad på köksbordets ena kortända mot väggen och ljudet var uppskruvat till skrällnivå. Hon hade örat tätt intill högtalaren och det bedövande oljudet smattrade rakt in i huvudet. På fötterna bar hon sina ömt vårdade skor, och lädersulorna som bara nötts mot rummets mjuka mattor på lördagarna, lyste ljukt bruna under bordet, som om de var helt nya. Det var något säreget med hennes förhållande till skorna. De stod under ständig uppsikt på skohyllan i tamburen, skinande blanka, utspända med skoblock. De var mörkgrå till färgen, med flätat rutmönster på ovansidan med stadiga klackar som smalnade nertill. De gjorde avtryck i mattorna då hon lätt framåtböjd tog sig över golven. Det tycktes som om skorna gav henne den där avgörande känslan av värdighet.

Hugo kunde följa hennes rastlösa väntan på sonen som började redan tidigt på hämtlördagen, genom att lyssna på knarret från de oingådda skorna. Han låg på sängen i hyresrummet, med händerna knäppta på bröstet, lyssnade och följde henne från rum till rum, från fönster till fönster, från blomkruka till blomkruka, ända tills knarret tystnade och tidsluckan fylldes av skrälljudet från radion. Dörrklockan lyckades inte väcka henne ur bedövningen och Hugo tog henne försiktigt i axeln. Hon sprätte

då till och tittade upp mot honom med rädsla i ögonen. Med väskan på armen och de knarrande skorna på fötterna gick hon ut mot den väntande hissen i farstun. ”Det är väl inte blött därute” frågade hon och utan att vänta på svar fortsatte hon; ”de blir så fula då, skorna!”

Sigrid hasade mellan Hugos hyresrum och köksregionen som hon gjort i alla år då Karl levde. Med frukostbrickan i händerna knackade hon försiktigt på dörren varje morgon klockan sex och hon sköt upp den utan att ta reda på om det passade. Hon var i det närmaste helt döv och hennes ögon såg alltid bortom föremålet, eller om det var en människa, vid sidan om. Hon skapade på så sätt en enkelriktad förbindelse med omvärlden, som bara kunde brytas om man tog tag i hennes axel och skakade lätt. Då ryckte hon till och tittade upp med den där rädslan i ögonen, som om hon väntade sig ett illavarslande budskap. Hon fixerade inte blicken; ögonen rörde sig hela tiden osäkert och varje gång Hugo var på väg att säga att han faktiskt inte ville ha frukost på sängen, förmådde han inte fullfölja invändningen. Han lät sig motvilligt uppassas och hennes tjänande vältrade sig över honom vid exakt samma tidpunkt på morgonen. Bristen på nyanser i uppträdandet, hennes kvävande omsorger, kom honom att känna vämjelse inför henne. Han kände sig utsatt då han tvingade i sig gröten och hade föreställningar om att hon mosat den med sina förvärkta fingrar och alltsomoftast gav han sig ut till kaféet runt hörnet för att skölja ner den växande tuggan i munnen med svart kaffe.

Varje morgon stod hon stum framför sängen. Brickan skakade lätt och Hugo log ett låtsat tacksamhetens leende. Så pågick ritualen, morgon efter morgon tills dagen kom då han avslöjades med en kvinna på rummet och han var tvungen att flytta. Den gången såg hon på honom. Rakt in i ögonen borrhade sig en vass blick, när hon med frusen stämma påtalade att hon inte ville ”ha horor i sitt hem.” Familjen Hanseman försvann för alltid ur hans liv.

*

Hugo kupade händerna mot ljusreflexerna och tittade in genom portutan, in mot namntavlan, där familjen Hansemans namn stått överst. Andra bokstäver hade tryckts fast i de skårade raderna på plyschtavlan. Under det nya namnet kunde man ana resterna av det gamla som mörka skuggor. Den låsta porten hindrade honom att komma in på gården där kastanjen växt. Han såg upp mot fasaden. På tredje våningen stod fönstret i hans gamla inackorderingsrum på glänt och gardinerna hängde stelt. Han satte sig på trappstenen, men trots de varma kläderna kändes stenen kall och kylan leddes upp genom rygglutet till magen och han började huttra.

I den sena midsommarnatten hade han legat avklädd ovanpå bädden och för fönstret bakom huvudet hade han spänt upp ett solkigt överkast som skydd mot insyn. Glödlampan i taket bländade, ljuset i ögonen flammade och han ansattes av en förtärande saknad. Så låg han där ovanpå bädden i det mest intima ögonblicket och tröstade sig och sinnena stängdes av i det

svallande bruset och allt omkring blev likgiltigt.

Prasslet av tyg hördes, när det nedfallande överkastet lade sig i en hög bakom sängen, men ljudet förmådde inte tränga in till hans upptagna medvetande och den nakna handlingen blev plötsligt till allmänt beskådande. Lampskenet flödade över scenen och inte en detalj skyldes för omvärlden. Och som i ett trollslag fanns hon i fönstret tvärs över gården, hembiträdet, som på kvällarna från sitt möblerade rum kastat förstulna blickar mot honom långt där borta på andra sidan gården. Han hade funnits där som en fantasi, en oåtkomlig lockelse, och bakgårdens tomrum hade stegrat hennes längtan. För att komma närmare sträckte hon ut sig; lutade sig över fönsterblecket. Hon stirrade in i den inramade akten, in i sin avklädda fantasi. Förfärad kom han ur sängen och nådde strömbrytaren. Ridån föll hastigt över den privata föreställningen.

På ett nedåtböjt ventilationsrör, bredvid närmaste skorsten, satt en ung koltrast och övade på ett par strofer. De trillade kvickt, som små pärlor, nerför plåttaket, över stuprännan och villade bort sig i bakgårdens dunkel.

SJÄLSDOKTORN

På natten hade själsdoktorn, som han allmänt kallades, tagit sin unga hustru på bar gärning i en bil utanför bostaden på Grevgatan. Hon låg i baksätet, gömd under en man, med skrevande ben och stövelklädda fötter tillrättalagda på sätesryggarna. Mannens byxor var nerdragna till knäveckan och hans vita, håriga bakdel guppade i rytmisk takt ovanpå. Det var på stövlarna han kände igen henne. När hon varmrusig kom upp till lägenheten – ovetandes om upptäckten – mötte han henne sammanbitet i tamburen, föste in henne på toaletten, tvingade ner henne på stolen och spolade. Sedan lämnade han bostaden utan ett ord.

Privat var han upphöjd genom sin titel, vilket förskaffade honom vissa fördelar som han dock inte till fullo kunde dra nytta av, då självkänslan inte var särskilt utvecklad. På arbetet var han osäker, fjäderspänd och klev omkring som en maraboustork bland patienterna. Han kunde plötsligt stanna mitt i ett steg, lägga huvudet på sned som för att lystra. Som barn hade han legat på sin ammas uppsvällda mage och rullats fram och åter mellan hennes lår. Med den lårrosa färgen i ögon och medvetande blev han mjukt inbakad i drömmen. Det innanlårsskära blev för evigt förknippat med trygghet och ro.

Hugo såg på honom. Han satt med händerna knäppta på bordet och ältade nattens händelser som för att övertyga att det han gjort var det enda rätta. Han kröp ihop i stolen, fingrade med kanten på bordsduken. Han såg ut som ett sviket barn. Känslorna gick som vågor över ansiktet. I det ena andetaget ödmjukade han sig: "Tror du hon kan tycka om mig igen, Hugo, tror du det?" I det andra blåste han upp sig, bet hårt i läppen och väste: "Jag klarar mig utan henne!"

Plötsligt öppnade sig himlen. Ett lätt regn fuktade taken och blötte asfalten. Mörka figurer skred förbi utanför fönstret, rann in i portar, upp i boningar. Gula fyrkanter tändes i fasaderna. Dropparna som rann nerför restaurangens fönster kom det gula ljuset att flimra.

De satt tysta medan regndropparna glimrade på fönstret. Hugo följde en droppe som när den träffade fönsterrutan började röra sig nedåt genom trängseln. Den svalde droppen framför och svällde, stannade upp i trafikstockningen och väntade en stund. Men innan den åter hann påbörja rörelsen nedåt, slukades den av en framrusande koloss och flöt ihop med de övriga vattenpärlorna till en liten rännil längst ner. "Du förstår Hugo, jag är bara en vanlig människa. Men jag har en känsla av att jag inte uppfattas så; att man utan att vara direkt medveten om det, ser mig lite över axeln, trots den position jag kämpat mig till. Det finns något i ögonen på människor jag möter. Kanske är det en skymt av ringaktning, kanske inbillar jag mig det. Och det är ju så att jag inte höjt mig över mitt själv bara för att jag tagit en fin examen.

Jag är lika liten, drar mitt lilla jag på en kärra som jag alltid gjort. Och den är tung att släpa på, väldigt tung. Den lille pojken sitter där och håller i tömmarna, drar hårt i dem när hingsten stegrar sig och vill komma loss, ut till de andra och ta för sig. Jag hålls där i mina tillbehör på sjukhusgolvet och när jag ser mig i spegeln med all rekvisita är det som att se en bedragare, en liten människa som lånat lite glans för att få en stunds känsla av att vara någon. Jag bekräftas genom patientens lidande. I andras smärta får jag styrka och makt. När jag känner så brukar jag gå in på mitt rum och låsa dörren och sitta där i min rosa trygghet tills tystnaden bryts av pipet i sökaren.

I min familj var det inte tillåtet att nämna saker vid deras rätta namn. Att gå på toaletten, eller hemlighuset, som man sa, var ett smyggöra. Man måste tömma sig ljudlöst för att inte skammens rodnad skulle stiga i ansiktet. Min egen mor överlät amningen till ett ombud, då hon äcklades av sugandet, av intimiteten, vilket så småningom framkommit då hon vid något tillfälle kommenterat det faktum att jag haft en amma. Invävt i förnämneten, i strävan efter renhet, fanns ett nät av stål som skydd mot inte bara det onämnbara utan mot de där djupare liggande anskrämligheterna som brukar kallas känsloliv. Inget som störde den stora friden var tillåtet. Det mest fantastiska var att jag bland jordens myllrande människohop lyckades sniffa mig fram till en kvinna som är min andliga tvilling, med nästan samma bakgrund. Hon drar också på sin kärra, med sin examen prydligt anpassad på toppen av all bråte. När jag ser henne framför mig är det som om jag plötsligt upptäcker mig själv, ser min egen oförmåga. Jag ger mig fan på

att hon rämnade därute i det mörka baksätet; att hon i ett plötsligt anfall av insikt, bände isär benen och befriade sig från allt raseri som samlats på hög därinne bakom flikarna, alla hämningar hon burit på. Och det står alltid någon på pass och fångar tillfället för att få lätta sig, få lite oförutsedd njutning. Det är för djävligt Hugo, men jag känner mig avundssjuk, både på henne och den andre. Vilken fjant man är. Jag och min hustru har släpat på rädslan, balanserat på de försiktigas stig och nu har vi kommit till vägens slut.”

Regnet hade upphört och dropparna i fönstret glimmade i det bleka ljuset från gatlyktorna. ”Kom, sa Hugo, vi går upp till mig. Du får sova på golvet.” Han vände sig mot Hugo: ”Jag är den jag är – kan inte bli någon grov buse!”

Några få människor fanns i rörelse på Östermalmstorg och kommersen vid de provisoriska segelduksklädda brädstånden hade nästan helt avtagit. Enstaka knippen av havrekärvar spretade här och där. Ingen var intresserad av dem, utom en flock gråsparvar som pickade ivrigt i mörkret bland de havrekorn som hamnat på marken. Hugo blev upplivad av att se sparvarna. Som ett alltid närvarande kvitter hade deras kiv med åren införlivats med det varma och trygga. De hade tjattrat in lugnet i honom. Utan deras käbbel blev världen otrygg; hans kropp undrande, som om något fattades. De korsade torget. Gråsparvsskocken hoppade motvilligt åt sidan, höjde volymen på tjattret i protest, för att ögonblicket därefter flyta samman till en pickande flock. Tjattret dröjde sig kvar i kroppen.

*

”Hur ska jag orka kliva av eländet så jag får ro?” Hugo som låg på rygg mitt på dynan, med ena armen över ansiktet, var tyst. Doktorn låg med huvudet delvis under ett bord och resten av kroppen på den fria golvytan. Under huvud och axlar hade han lagt sin hopvikta överrock. Han viskade nästan då han pratade. ”Min far” viskade han. Sedan blev han tyst. ”Min far dolde sina hemligheter i ett blekt, kyligt litet ansikte i vilket det inpassats ett milt leende som proklamerade det stora frisinnet. Hans godhet var allomfattande, riskfri och gav dessutom betryggande avkastning. Med det ständiga återflödet av lovsånger klingande i öronen, höll han uppsikt över rädslan för sitt sanna jag. Han skred med sin förklädnad endast omkring bland trosbröder och de bekräftade varandras godhet, dunkade varandras ryggar; hårdare, ju mer tvivlet gjorde sig gällande. Men om någon med känsliga tentakler petade i hålorna längst därinne, drog han ihop sig som en snigel, blev kall och sluten. Nej, på ytan av den högre sfären skulle färden gå. Där, på distans, skulle de moraliska spelreglerna för de andra, de medelmåttiga, dras upp. De visste ju inte hur de borde leva, vad som var rätt och fel. Och han var ju förkunnaren, deras goda fe och vägledare. Där uppe i den blå himlen slapp han se avskrädet som rörde sig där nere, behövde han inte störas av sin egen härd; inte nås av den sprängkraft som kom ur friktionen mellan de olika själslagren. Gubbaset – så vågar jag äntligen ta ordet i min mun, formulera det jag känner – gubbaset borde ha tagit hissen ner till människorna, vars moral han hade synpunkter

på, ner till sin eldstad och rotat i den glödande kolhögen, kratsat ut en del rykande bitar.”

Han var tyst en lång stund. Så talade han, klarare och tydligare än innan. ”Distansen, likgiltigheten var ledmotiven i min fars uppväxt. Man bedrog honom på det mest lömska sätt med sin kyla, gav honom de fulaste egenskaper; en evig saknad som gjorde honom självtillgodoseende, misstrogen mot andra som hade framgång. Han jämförde sig själv med andra, sneglade på deras utförsgåvor, bedömde deras dåd och prestationer. Gubbens blick flackade alltid, rörde sig villrådigt i ett ständigt val mellan det ena och det andra; vilket alternativ som skulle ge största möjliga behållning och minsta möjliga kval. Den kraft som är med och formar en människas öde; den där ömma viskningen, värmen i ett bemötande, hade aldrig vederfarits honom. Så lämnades ett tomt hål i honom och han sökte fylla det med allt som stod till buds. Men ju mer han sprattlade, desto mer snärjde han in sig; sjönk bara djupare ner i sitt öde. Han ledde korståg med sina vapendragare, låg i bakhåll; valde de offer som hotade hans ego och när han väl hade dem i position, stack han sitt giftspjut mitt i deras veka liv. Så poserade han med det tillgjorda språket, var ordförande och domare i inkvisitoriska rättegångar som iscensattes bara för att han själv skulle synliggöras, upprättas. Han skulle aldrig någonsin bli tillfreds med sig själv, även om han, vilket ju var hans högsta önskan, hade blivit inbjuden till den finaste akademien. Det skulle alltid finnas någon som inte såg, eller ville se hans storhet, som skulle sätta den onda cirkeln i rörelse.

I botten av detta hål av saknad, låg en blandning av svek och en känsla av underlägsenhet och skvalpade och det har gått igen som en inavlad karaktärsstörning i hela vår släkt. Som romkorn med en inympad defekt har vi spottats ut och som romkorn har vi slukats av den nesliga, självvalda döden. Så även min far. Det var sin egen befrielse, inte andras frihet, han kämpade för. Han var en olycklig liten man.

Vi levde, min bror och jag, av den skvätt syre vi fick av varandra, andades där nere i vår tysta gemenskap. Det sorgliga är att han lyckades få med sig vår mor, att hon inte gjorde motstånd. Men hon var född till underhuggare. Hon bistod honom i uppbyggnaden av den lilla cirkusen. Och vi barn följde skådespelet som på avstånd, låtsades delta, men det angick oss inte. Vi var stumma åskådare. Så kom den stora explosionen. En komet slog ner i familjen. Domptören hade drabbats av dårskap. Han övergav sin helgongloria för den stora passionen. Han övergav oss. Hon var yngre än mor, mycket yngre. Vi stod där med en sviken mor, en mor utan andlig befälhavare. Som en uttorkad växt som plötsligt kommer åt vatten sög hon åt sig alla uppdämda känslor, all trolöshets raseri. Med de spända läpparna och sin tunga kropp klängde hon sig upp i den samhälleliga klätterställningen, i riktning mot de akademiska höjderna, tills hon nått den position hennes självkänsla krävde. Och vi, de två stumma bröderna, tvingades med i klättringen. Hon dundrade fram på sina tjocka ben som såg ut att kunna bära ett helt jordklot, med oss i händerna, släpade oss mellan skolor och inrättningar, för när hon ändå var igång skulle vi, som den där extra

revanschen, få de finaste utbildningar som stod att få. Hon skulle minsann visa att hon klarade av att ta hand om sina egna barn, fastän de var avlade i ett tvivelaktigt förbund hon ingått med någon hon inte ens kunde minnas hur han såg ut, inte ville minnas. Utplåningen av honom ingick i det instinktiva försvaret, i planen. Han var bara en dimfigur, ett mörkt varsel om svek som hölls däruppe i huvudet och piskade på henne mot befrielsen – mot oberoendet. Det sorgliga är att hon aldrig fick uppleva räddningen, aldrig blev förlöst. Sveket hade för alltid nitat sig fast i själen. Hon bar det med sig, vårdade det till sista andetaget. Du förstår, jag drömmer då och då att hon höjer sig över sitt liv, sin otillräcklighet. Jag ser henne stiga upp mot skyn, där hon når sitt goda jag, sin helhet. Och det är härligt Hugo att få uppleva detta, även om det sker i en dröm. Kanske är det bara i drömmen som livet blir fullbordat.

Människan tål inte tomhet, klarar inte den roll hon tilldelats; att ensam tumla runt i det himmelska hålet. Hon fyller det med tankar, bygger hus av tankens stenar, låter sina ord fylla det med allehanda bråte. Och besvärjelsen, trollformeln, är hennes välsignelse, hennes väg till frid. Så är det i mitt läkaryrke. Sår man ett frö av tvivel, ifrågasätter liturgin, rister det i konstruktionen och man rustar för krig.

Hjärnans skrynkliga rymd har ingen inblick i, bara en vag föreställning om. Ändå förhåller man sig till den som om man har funnit en bipacksedel; en bruksanvisning för funktion och drift. Man tolkar tillstånd och beteenden. Lyssnar efter en kosmisk ton,

ett själens svängningstal för att komma åt och sätta etikett på en disharmoni. Man diagnostiserar. Man försöker tämja ett öde. Betvinga solen, vindarna och havet med en ramsa, för man klarar inte av sin litenhet. Diagnosen står där och skälver som ett skri i Beckombergaparken, en inringad plåga i de räta parkgångarnas rike. Det är en underförstådd överenskommelse mellan två parter som ingår som en del i människans villkor, som förverkligar det ursprungliga behovet av att få svar. Hitta en utväg. Avtalet upphöjer den ena parten, men ställer också krav på den, att den ska ge svar på frågan om liv och död; om lidande och bot. Och i det dolda ligger vetenskapen om frågans omöjlighet; om att allt bara är ett skådespel.”

*

Doktorn var en porös människa, absorberade känslor som ett läskapper. Han införlivade patientens lidande med sitt eget, var en medlidare, sög åt sig som om han aldrig fick nog. Och patienten krävde – lid med mig! Han var som en mjukgörare, ett organiskt lösningsmedel som löste upp angreppet – de starka känslorna – till urladdad konversation. Anspänningen tycktes ibland bedöva honom och han såg ut att vara oberörd – försjunken i dvala. Känslorna strömmade som elektroner i en glödgdad tråd rakt in i massan i fåtöljen, in i den förkroppsligade idén om projektionen – föreställningen som han spelat så effektivt att han uppgått i den. Han var alla svikna barns slagpåse och det var inte direkt oangenämt att bli pryglad. Han var en man

som givit upp allt motstånd, som satt fast i ett nät av känslor – i sitt kall. Han försökte inte ens komma loss.

Han tittade frånvarande, var på en annan plats när han tog över våndan, som om han inte låtsades om när kniven gick in, som om han försökte tänka bort smärtan, när den vreds om. Han hummade saktmodigt, såg med trötta ögon, var bortom tiden. Det var som om han med sitt kall ville betala en universell skuld. Det gick inte att komma åt honom, inte ens med de värsta tillvitelser. De försvann in i hans kropp, pressades in i köttet och mättade det med ångest, lämnade ett tomrum efter sig, en ryckning av vanmakt. Plågan och lättnaden flödade fram och tillbaka mellan doktor och patient som i ett slutet kärl.

Ur hans egen historia hade livsuppgiften fötts, missionen att granska, uppdelna själen i beståndsdelar och få dem att passa ihop. Han ville hjälpa, inte bara andra, kanske också sig själv i detta det svåraste av åtaganden. Och hans ödesbestämda uppdrag, hans personlighet, passade så bra med den rådande tankekonstruktionen – att inte ta åt sig, inte ta strid, inte låta sig utmanas. Patienten skulle få sticka och plåga, för det var smittan, människans oförlösta hat han skulle bära för att befria henne. Han skulle hålla henne utanför sig själv – på avstånd – men ändå låta sig brännas av henne. Och han tycktes gilla det, tyckte om att korsfästas åter och åter i en evinnerlig botgöring, att i ett ideligt upprepat illusionsnummer bära hennes börda.

Som en meteor brinner, när den kastas in i planetens luftrum och förtärs, sveddes han av missnöjets atmosfär. Drogs in i den.

Rollen höll honom levande. Den var syret som blåser liv i en slocknande eld. Det var en balansgång. Inte för stora mängder av känslor, då gick förbränningen för fort. Då stängde hettan alla själens dörrar och han domnade. Små doser skulle det vara, som höll seansen på sparlåga, höll honom tillräckligt levande. Avståndets följsamhet var metoden. Nära och långt bort mätte han, så den kittlande värmen hölls på behaglig och jämn nivå.

Lekte hans historia med honom, lämnade den honom inte ifred? Tvingade den honom att glo, att perverterat iaktta? Att som om han var en liten nyfiken pojke rota i något som var förbjudet? Gav rollen han spelade ett förtäckt nöje att ge igen för länge sedan begrävda oförrätter? Var det inte ironi som förvred munnen – en hämndens skeva grimas?

Han placerade sin kropp där i stolen, tillät patienten äga den efter behag, men den var utan själ, som en docka. Han hade lämnat den utanför sin kropp, ställt den utanför dörren som ett par skor, för att den inte skulle slukas. Ett tydligt besked slapp aldrig någonsin ur hans mun, aldrig något till hjälp för vägvalet. Vädjan stannade i rummet och dog där i tystnad. Med sin stumhet skulle han tvinga patienten att växa ur vilshenheten, att finna sin egen väg ut ur den. Rummet vibrerade av en magnetisk spänning mellan ropen på hjälp och den stumma, maktlösa dockan. Hjälp som inte stod att få. Den fanns någonstans därinne i den egna, oåtkomliga rymden, svävade som en fantasi och båda var samma offer –

övergivna. De befann sig i sina rymders väntrum,
vädjande: Gud, hjälp oss att leva.

*

Åter hemma hos Hugo, där doktorn övernattade på golvet. Han fortsatte att tala, höll en lång monolog. ”Det finns en från själen isolerad kraft som väntar på att få utlösas och utföra sin uppgift. Den larmas av hjärtat självt när det sviktar. Det är vidmakthållandets urladdning – en gnista – som hjärtat tar över som en stafettpinne, låter den få igång kammaren, ge den slagkraft. Den finns inbyggd i kammarväggarna och den får hjärtat att slå dova, långsamma slag, skjuta blodet framför sig ut till organen i en räddningsaktion. Den håller döden på avstånd, släpper inte in den i kroppen. Jag dras framåt av den där nödtändningen, av det självgående hjärtat som själen skilt sig ifrån, som bara pumpar på. Jag hålls vid liv av ett hjärta som slår i ensamhet. Jag har inte upptäckt det förrän nu – då jag fann min hustru där i bilens baksäte och hon i det svaga ljuset från gatlyktorna avkönades med hjälp av en främling. Jag iakttog dem en lång stund – som en tittare stod jag där. Det var ett slags njutning att se dem utföra akten, en vämjelig njutning som plågade och hetsade på samma gång. Deras kroppar rörde sig i långsamma vågrörelser. Själarna var övergivna, som om de lagt dem i handskfacket. Som parande kräldjur flöt de ihop i en slingrande rörelse. Jag iakttog det maskinmässiga mötet mellan två kroppar; naturens kliniska manifestation för artens överlevnad

och jag kände nästan lättnad. Jag var inte ensam om att vara övergiven, skild från min själ.

Lustan förvisas av dygden till det undermedvetna, till biktens slutna kammare. Men den går inte att låsa in, föra bakom ljuset och dosera. Den vill som vårfloden sammansmältas, gå tillbaka till sitt ursprung, till friden. Den spränger sig igenom barriärerna och ju starkare den känner doften av sin anade partner, desto ivrigare blir den. De dansar med varandra – lustarna – i en evigt återkommande polska. Men dansens svängar kringkärs, den ljuvliga musiken tuktas av den nedärvda föreställningen om hur tonerna ska tolkas.

Så står de avklädda, skamsna och smyger i fattigdomen – köpslår med den gåva som deras gud gett dem. De köper och säljer den skuldbelagda varan – människan med sin brand. När den för stunden släckts, flyr de undan skammen och rädslan med hjälp av böner och renhetsbad.

Separation. Samtalet har upphört. De förenade – med sina mörka och ljusa stråk av skuggor och ljus – har sönderfallit i två delar. De simmar i isvatten. Jag ligger ovanpå ishinnan med kupade händer för att stänga ute det irriterande ljuset och ser igenom den. Jag ser de nakna kropparna därnere, avskalade från känslor, man och kvinna, kalla fiskar i havet. De stirrar på varandra; gloende havsdjur med is i ådrorna. De ser sin nakenhet; stela fiskkroppar, befriade från liv. De är instängda där. Instängda, men fria i ett meningslöshetens hav; lössläppta i ett självbedrägeriets akvarium. Jag kupar händerna mot ljuset som

komplicerar, som blandar sig med skuggan och nyanserar den; visar upp den andra upplysta sidan – glädjen. Det förvillar. Men jag vill bara se nederlaget där hatet grov. Jag ser min hustru då hon tappar balansen, iakttar henne alldeles innan hon får fotfäste. Och just där, famlande under himlavalvet, är hon en mycket liten människa. Vi är små i det hisnande ögonblick då marken sjunker undan.

Hon har ett känsloträsk i sig, ett mjukt hål som fylls av gelé när den flyktiga samstämmigheten uppstår, då själar möts och våglängder flätas ihop och förenar. Där – i blomningsögonblicket – doftar hennes ensamhet. I den stack han sitt rör, fyllde hennes saknad. Efteråt är hon lika tom igen – till nästa gång. Så har hon alltid varit, men den slutliga iscensättningen kom inte förrän då – i bilen. Och jag själv är inte bättre. Men jag är feg. I tanken skulle jag handla på samma sätt, låta begäret rinna ur kroppen och släckas. Få ylandet efter bekräftelse tystat. Drömmen om kärleken klär oss vackra. Men under den sköna beklädnaden är det kvavt. Därunder osar det. Därunder har organen makten, makten att befria. Dit ner når inte dygden.

Jag kan inte fördra uttrycket i hennes ansikte, hur anletsdragen hejdat sig i en förvånad grimas, som om hon upptäckt ett odjur när hon ser på mig. Som om hon skurit upp sig och innanmätet vällt ut på golvet. Ett ruttet innanmäte hon burit på och med fasa gör sig av med. Ansiktet förråder henne, avslöjar hennes förfäran. Hon ser sig själv i en spegel, men förvanskar bilden, gör om den till en bild av en annan, av mig, gör mig ansvarig för sitt liv. Jag

tror jag hatar henne. Eller är det mig själv jag hatar.
Det ruttna innanmäte hon vräkt ut på golvet framför mina fötter.
Jag vet inte. Jag vet ingenting.

Snöröken sveper över isen, tränger igenom mina kupade händer och fuktar ansiktet. Den öppnar fläckar i ishinnan och sikten blir klar. Jag känner doften av gulmåra. Jag ser det starka skenet från blomman och det splittrar skuggan och värmer de nakna kropparna, knyter samman dem med sitt gula ljus. Det är en glimt av det förflutna. En skymt av ljus, flyktigt utspillt i mörkret dit de gloende havsdjuren tagit sin tillflykt. Så lägger sig snökornen över isfläcken, sveper vidare – öppnar nya hål i isen – tomma hål och det blir mörkt, kallt och blött.

Så går mina förlorade illusioner ut i språket, infekterar det. Mitt sätt att formulera mig är avslöjande för den lyhörde – de långa utläggningarna om alltings förgänglighet. De är löjeväckande. Min besvikelse föder de syrliga orden. Språket blir självuppfyllande och gör mig till en annan, till en som står utanför.”

Doktors röst hade tystnat. Hugo vände sig mot honom och tömde också han ur sig sin klagosång. ”Det lever en olycka i min historia; en kylig lust. Den är en plåga som jag försöker bli av med genom att slå till underkastelse. Jag ser mig själv – kanske i femårsåldern – hugga vår älskade hund med en spade över ryggen. I slagen ligger skärningspunkten mellan ont och gott, skuld och vedergällning – inte det ena, inte det andra – en uppgiven kraft som går ut ur kroppen, in i den kropp jag slår på.

Den stod kvar där och led och såg på mig med sorgsna ögon, som om den tog till sig min olycka och bar den i tystnad. De ögonen har förföljt mig i mitt liv. Det var som om den med sin ledsna blick ville visa mig vem jag verkligen var; att den visste att jag förlorat min själ. Jag var en förtappad människa, som den med sitt lidande ville rädda.

Jag slog på den utmanande snällheten, den satans fogligheten – försökte slå in ännu mer lydnad i den. Ju mer jag slog, desto mer hatade jag. Jag greps av ett bottenlöst äckelhat när den såg på mig med sina vänliga ögon. Efteråt kände jag bara uppgivenhet och sorg. När den dog i valpsjuka var jag otröstlig.

Det var stumma slag, som jag inte kunde hålla tillbaka. Det var som om någon styrde mig från magen och jag förvandlades till ett redskap; till en som utförde en avrättning av mig själv; av ett äckel i mig. Äcklet föder slagen. Slagen föder äcklet och befrielsen kan bara vinnas om denna – min natur – krossas och byggs upp på nytt.

Jag kan följa själens nerv, följa den bit för bit, analysera varje centimeter av den. Som på ett band av ögonblick löper den inåt till en punkt som jag tror ligger oskyddad där i början. En glipa som öppnas och stängs i ett gestaltandets avgörande ögonblick. Och vad som sker i just detta ögonblick på händelsernas radband, är lika definitivt som ankans prägling på det första levande som rör sig i hennes närhet. Hon kommer att följa rörelsen till sista andetaget. I denna slumpens blotta planteras tryggheten; stadfästs den obändiga drivkraften – om ödet så vill, men också trotset mot

världen. Olyckan och sveket. Den är en del av det icke avslutade, som överlämnas till förvaltaren själv: Här får du en människa; ensam i sitt slag. Vid någon tidpunkt av hennes slutliga fullbordan, binds hon ofrånkomligt till vad du ger eller inte ger henne. Du vet inte när detta sker, så låt din låga evigt brinna över henne.

Bedrar du henne på denna glöd, får hon uppfinna den själv; spegla sig i den; bygga sina luftslopp i skenet av den. Sprida ljus i sitt hål med sin egenhändig uppfunna låga. Ur en sådan flamma växer självförälskelsen; får den möjlighet att slicka sin ofelbarhet – tills den av en motgång sprängs inåt, rasar ihop och måste byggas upp på nytt, i en oändlig upprepning.

Men vad vore världen utan de svikna; utan självbespeglarna; litteraturen, teatern och konsten? Utan deras gråt; deras katastrofer? Det är de som är levande i skådespelet, som man jämför sig med, nyfiket iakttar och speglar sin förträfflighet i.

Hur krossar man en känsla av äckel och löser upp en värkande nervknut, stänger av en ondskans generator? Hur bygger man på nytt upp ett känsloliv, doktorn? Genom att gräva upp det gamla och vädra ut lukten? Genom att prata fram det? Den som fått en smula glöd i det sköra ögonblick då det inre ligger öppet, klarar sig i de svåraste motgångar. Tala om för mig, hur jag ska bära mig åt, som har blivit utsatt för en olycka i det ögonblicket, är du snäll! Svara, du som är själens kartläggare! Du som vet!”

Doktorn svarade inte. Han sov, med den ena armen över ögonen och den andra utsträckt på golvet. Bredvid den öppna

handen låg en guldring. Spåren efter den satt som en vit ring runt ringfingret. Hans andetag var lugna och jämna.

Som floden kommer efter ebb, krypande mot stranden, rörde sig gryningsljuset över hustaken. Ett svagt sken lyste upp rummet. Silverfiskarna hade dragit sig tillbaka till sina gömmor i kök och toalett. Ett väggur tickade, knappt hörbart, i bakgrunden.

*

Om man som fågeln lyfte högt och seglade över gator, torg och hustak, kunde man se figurer röra sig därnere på de öppna platserna. På detta avstånd var man tvungen att tänka figurerna till enskilda människor och fantisera dem till individer. Om man närmade sig och var alldeles inpå skulle emellertid avståndet vara lika stort. Det som skulle skilja var att klädedräkten kunde beskrivas, näsans längd kunde uppfattas och munnens och ögonens laddning anas. Man kunde se om gången var bestämd och målinriktad, ana om man flanerade med en upphöjd tanke som följeslagare. Men ingen som inte var med där inne i varje huvud kunde veta vad som faktiskt bosatt sig där. Ingen utom människan själv. Men inte ens hon visste vilket öde hon bar på, ty det var förseglat för obehöriga och obehörig var även hon där hon gick i sina tankar.

Om man råkade vara nära just en av alla de figurer som tog sig fram nere i vimlet, skulle man se en man gå över en gata. Han gick osäkert, med nedslagen blick och spända läppar. Vart han var på väg kunde man inte veta, inte heller vad som fanns inne i hans huvud. Det visste bara han själv. Men man kunde se att

gången var osäker, blicken nedslagen och läpparna spända, vilket lät ana att hans tankar läckt ut i kroppen. De hade tagit sig ut till ögon, mun och sätt att gå och uttryckte där bekymmer som var så stora och påträngande att hans huvud inte orkat hålla dem inom sig. Detta hade man skäl att tro om man var nära denne man och iakttog honom.

*

Gatorna. Alléerna. Trottoarerna. Husen stod där och levde. De tryggade sig till varandra, armkrokade. De log inte, grät inte åt människorna som vandrade förbi; bara tittade med mörka ögon, förundrade. Deras rötter slingrade sig ner i jorden och rotade sig i marken. Deras blodkärl förenade sig med stadens nät av rör och ledningar som skänkte dem liv, nerver som tände ljus, lyste upp deras kammare och blanka glas. De tog allt för självklart; vädret som piskade eller lyste deras tak solvarma. Själarna kom och gick i deras kammare. De levde av själar som strömmade ut och in i munnarna, genom portarna.

*

Mjältsjukan viskar i ditt öra, talar tyst om att den är på väg. Tänd av en tanke pyr den inombords, äter sig längst in till drivkraften och stryper den långsamt. Så går du där plötsligt i din kropp, en slocknande kropp, går stelt, tills längtan efter befrielse blir dig övermäktig.

*

Se på ögonen, kons ögon, när den i begrundan idisslar sitt gräs. Hon går inom sin av människor utstakade värld och finner sig, för det finns inget annat att göra. Hon står där och betar i sin tjocka oegennyttiga och bara är. Är i sitt gräs. Gåtan själv är förärad människan. Den stora frågan har hon fått som ett extra påbröd, ett slags tröstillöst uppdrag som ständigt tynger; en utmaning som leder ut i fantasisnåren, som släpar henne framåt som åsnan dras efter moroten.

Där i själens snår gick doktorn en vårdag, fångad i sina tankar. Han var i den årstid som är så kort att den nästan bara märks som en övergående förändring i sinnesstämningen. Parkgången löpte som en bladnerv genom grönskan. I fördjupningarna av blommor och blad sträckte han sig efter något som dansade tätt inpå, men när han grep efter det, försvann det in i det tidiga ljuset.

Som fyrkantiga raviner skar sig gatorna genom husen och delade upp dem i tårtbitar. Han gick nere i klyftornas botten, lyste i gångarna med tankeglimtarna, fick dem tillbaka som ekon som tvingade till nya urladdningar i hans människoskalle. Husen böjde sig över honom. Som i medömkan betraktade de med sina fönsterögon den ensamma gestalten, följde den – hus efter hus. Portarna knäppte när de öppnades och smällde när de slog igen – det var allt. Så stod han utanför människohagen och tittade in i den; på figurerna som rörde sig därinne. Han stod där en lång stund och betraktade dem, som om han ville gå in till dem, men tvekade. Så gick han sakta därifrån.

ÄNKEDOKTORN OCH TIDNINGSBUDET

Det hände att Hugo tog doktor Ines Gustavssons tjänster i anspråk framåt vårkanten, då solen brände och lockropen från hagarna och sjöarna höjdes över vardagsslitet. Om också Pilten, denne lättjans ombudsman fanns vid hans sida och viskade syrliga kommentarer i örat; ja då gav han efter och lät sig motståndslöst föras till mottagningen på Sibyllegatan, uppför trapporna och in till läkarmadamen, som med det förlösande intyget skulle bevilja resan ut mot ledigheten.

Doktor Ines Gustavsson, sjuttioett år, hade till sist funnit sin urholkning i de sjukas träd, där människorna trevade sig fram på led, som myror. Några på väg uppåt mot det avlägsna ljuset, andra på avvägar, mot något obestämbar. I denna olyckans villervalla, inordnad någonstans i det trassliga grenverket, stod doktor Gustavssons mottagning till förfogande, lämpligt placerad vid ett av stråken där pensionerade änkor segade sig fram för sig själva, letande efter en syster att känna igen sig i. Därinne kunde de för en ringa slant få själens tröst och kroppens lättnad. De var jämbördiga i ett änkerike, med doktorn som sammankallande, en väntans församling, som fördrev tiden med sina hågkomster och tillbakablickar till den tid då den ilande eggelsen funnits där i maggropen, den som blev urlakad av plikten och slitet. De satt

där som höstblommor, doktor och patient, i samma båt och hjälpte varandra med årorna, för att komma till strandens ro på andra sidan änkornas sjö.

Det var i det närmaste omöjligt för den som inte var med i gemenskapen att få ta del av doktor Gustavssons tjänster. Men hon var oberäknelig till karaktären och de stunder fördragsamheten vägde över och en lucka dessutom uppstått i kön, tilläts en och annan icke kvalificerad, i nåder slinka in genom den tillfälliga glipan av medgörlighet, till den annars hårdbevakade holken. Men det hörde till de absoluta undantagen. För de allra flesta som inte uppfyllde villkoren slogs locket igen tungt, som om det var av armerad betong.

De satt som nedstigna minnen utefter den smala gången, som löpte från ytterdörr till mottagningsrum, prydligt uppradade på stolarna, med handväskorna tryggt i knäna och finhattarna på huvudena. En med ett minimalt vitt nät över den diskreta kullen, en annan med en vippande rosett på brättet. Alla huvudbonader stöpta efter samma mall men med olika garnering. Med knäna kyskt sammanpressade och munnarna i streck väntade var och en på sin tur. Så kom de, allteftersom, ut från doktorn, med det ursäktande receptet i handen, stannade upp och rotade omotiverat omsorgsfullt i handväskan efter facket att stoppa undan det i. Som ur en aldrig sinande källa rann de in till mottagningen och när den sista änkan i kvarteret var avklarad, hade behovet åter börjat suga i maggroparna på dem som från början legat först i

kön och så satt de på nytt, i en evig rundgång och väntade utefter den smala gången, på sin undsättning.

När Hugo steg in i den konserverade världen var det som om han kränkte en skock sörjande, som om den smala gången skälvde av olust inför främlingen. Han riktigt kände hur obehaget jäste i deras gumgestalter och hur de rent fysiskt höll emot. Han satt på sin stolskant med sitt gnagande utanförskap. De flyttade sig förstulet, kanske bara i tanken, en bit bort från honom, för att få åtminstone andligt avstånd från främlingen från den andra sidan universum som utan behörighet trängde sig in bland dem.

Högt uppskruvad på snurrfåtöljen såg doktor Gustavsson ner på honom som om hon vore höjd över alla obetydligheter. Han satt i den vida fåtöljen vid den andra kanten av skrivbordet, lutad åt sidan som i försvarsställning. Den vita rocken skymdes till en del av all medicinsk rekvisita som upptog skrivbordsytan och när han betraktade henne ur sitt perspektiv underifrån såg det ut som hon sökte hjälp av magin kring föremålen, som om hon höll upp dem framför sig för att ingjuta myndighet i rollen. Hennes grämlelse över att i ett svagsint ögonblick ha öppnat dörren för denne inkräktare, som dessutom hade det dåliga omdömet att försöka få henne att tro att han var sjuk, gjorde henne nästan stum, men hon släppte fram oviljan genom sitt sätt att bemöta honom; att lägga distans i tilltalet. ”Det var inte länge sedan Ni var hos mig, Herr Hugo?! Hur var det nu, röntgade Vi magen sist?” Hon bläddrade i högen av journaler – ”för det var väl magen Vi sökte för?” Hon upphörde med bläddrandet utan att ha

hittat det hon letade efter och tittade ut över skogen av prylar, över huvudet på honom, funderande. ”Det kanske är den andra sjukan Ni lider av, den inbillade?! Är det så Herrn, att Ni är inbillningssjuk? När verklig sjukdom drabbar, kan man förmoda, ser man också sjuk ut! Tycker Herrn att han ser sjuk ut? Tycker han det?” Nu riste otåligheten i henne och hon makade åt sig torson på skrivbordet och började gräva i dess innanmäte. Behärskad häktade hon ur innehållet i bukhålan, som satt upphakat på små krokar, organ efter organ. Så fick hon tag i det hon letade efter; magsäcken. ”Jag hade en gammal dam som patient en gång” – hon iakttog Hugo medan hon förstrött plockade med plastföremålet – ”hon var skräckslagen för cancer i magsäcken, så jag lät röntga henne ett par, tre gånger om året och efter varje gång blev hon lugn en tid. Tills det var dags för nya attacker av sjukan och ny röntgen. Ja, så en dag var hon framme vid den avgrund hon så länge fruktat. Knölna reste sig på plåtarna som ekon av döden. Trots allt röntgande!” Hon såg honom stint i ögonen. ”Så fladdrar livslågan oböjlig Herrn, mot en strid ström av bekymmer och flammar upp av ett och annat blänk av glädje, tills den, helt oväntat, blåses ut av en ostyrig vindpust. Så är det Herrn, nästan alltid överraskande kommer den kalla vinden.” Hon reste sig och vandrade runt i rummet med händerna på ryggen. Framför en solkatt i en av dörrspeglarna blev hon stående alldeles tyst. Hon såg rakt in i den guldrosa ljusspringan och den ena handens fingrar ryckte nästan omärkligt som enda tecken utåt. Hennes nacke framträdde under det nylagda håret som om den blottlade en skör länk i den högdragna

doktorsgestalten. Hon stod där i sin tankeflykt och såg in i den ljusa fläcken på dörren med ryckande fingrar, glömsk av Hugos närvaro. Ett väggur tickade bakom ett tjockt draperi som ledde in till hennes privata del av våningen och lätet förenades med det svaga larmet från det pågående livet ute på gatan. Det var ett ödesbestämt tickande som om tiden segade sig fram i en obönhörlig rörelse uppåt, evigt trampande, ur ögonblick, in i ögonblick. Det fanns en undertryckt klang i ljudet, ett vemodigt eko av åldrandet som mättade rummet. Hugo såg sig gå där i backen och ovanför honom, på sitt livs krön, stod Ines Gustavsson och blickade in i solkattens öga på dörrspegeln, som om hon tittade nedåt och sökte efter sina fotspår.

Så reste de båda, var och en i sin stund, i riktning mot varandra, den ene famlande uppåt, den andre återvändande nedåt, innan hon plötsligt fann sig och var tillbaka i rummet. ”Var någonstans var vi nu igen, Herr Hugo ?” Hon såg ängsligt på honom som om hon befarade att han genomskådat henne och att han förstått att den givna auktoriteten som tillkom yrkesrollen blott var en del av världsordningen – en illusion om det oändligt visa.

”Jag tror vi ska ta herrns blodtryck! Han förstår, att ta blodtryck är en hel vetenskap, om man ska göra det på rätt sätt, vill säga. Man måste hålla sig till samma rutiner från gång till annan för att få det rätta värdet. Sitter sjuklingen på en stol den ena gången, så måste han sitta på en stol den andra, förstår han. Det är också noga med var på armen man placerar manschetten.

Kommer den för högt upp, blir värdet för lågt och tvärtom. Det begriper han?!” Blodtrycksmätaren, som var en järnställning, med tillhörande kvicksilverpelare, stod som en jättelik, svart spindel mitt i rummet. Bredvid ställningen var en stol med rangliga ben placerad, lösa i limfogarna, som fick blodtrycket att åka hiss då patienten på grund av jordens dragningskraft var tvungen att parera de olika positioner stolen intog. ”Nå Herrn,” kommenderade hon och pekade på stolen. Så satte sig Hugo och parerade med fötterna för att inte allt skulle braka ihop och manschetten hamnade nästan över armbågen, som förra gången och kvicksilverpelaren åkte upp och ner. Doktor Gustavsson pumpade, lyssnade med stetoskopet och släppte ut den väsande luften. Pumpade, lyssnade och släppte ut. Varje gång pelaren ryckte till och tvärvände uppåt, hummade hon. Så slutade hon när hon fått det värde hon ville ha. ”Han har ett fladdrande tryck, Herrn, som förra gången. Det är som förgjort.” Hon antecknade förevändningen för sjukintyget i journalen och något lättad tittade hon ner på Hugo: ”Tio dagar Herrn, kan jag sträcka mig till, tio dagar!! Men nästa gång röntgar Vi magen, om Ni händelsevis skulle komma tillbaka. Då får Vi tala om det där med strålningskapital, som man dessvärre inte får göra för stora uttag på. Tänk på det Herrn, inte för stora uttag!” Det sista muttrade hon för sig själv medan hon gick mot dörren. Hon höll upp den och Hugo svischade förbi de uppstramade gummorna och han tyckte sig höra knaket från stolsryggarna, då de tryckte sig bakåt för att hålla undan för främlingen.

*

Ett år hade gått.

Resterna av gruset från vinterns sandning knastrade under sulorna när Hugo och Pilten långsamt traskade Karlavägsallén framåt i riktning mot Sturegatan. Hugos rågummisulor fjädrade under fötterna och när de pressades ner mot det fina gruset åstadkom de ett mjukt, klistrigt ljud som väckte angenäma minnen och gjorde gåendet till en njutning. Pilten gick diskret bakom som en vadare som dröjande byter fot på spaning efter något att inmundiga. Han hade välpressade byxor och på fötterna blänkte nyinhandlade läderskor och när de trampade den ännu hårda marken lät det som en stenkross vid sidan om Hugos finmalande rågummiskor. Våren var åter i antågande och denna gryende dag hade den gjort ett kast framåt i förloppet, med alla sina upptänkliga beståndsdelar utspillda över folk och få. Den slöt upp kring knastrandet från den snöfria gångens möte med promenadskorna och den följde dem som en speleman där de gick. Lediga gick de, som kriter som släppts ut på grönbete. Då, mitt i den ljuva musiken, slog eftertanken ner i Piltens skalle. Han hejdade sig, styrde mot en nymålad parksoffa, satte sig ner mitt i den söta färgdoften som stod som en sky runt bänken och såg sig granskande omkring. Så kom en strategisk paus, innan han stönade: ”Det blir full ost idag, Hugo!” Han såg uppförande på Hugo, som på eftermiddagen skulle börja sitt arbetspass och han visste att han snart skulle kopplas av som ett tågsätt på ett stickspår när det var dags för Hugo att avvika. ”Ines,” mumlade han. ”Doktor Ines Gustavsson!

Det var ett tag sedan sist, Hugo !” I det ögonblicket började sönderfallet av de goda föresatserna. Hugo satt till sist fast. Han skulle knacka på hos Ines och uppåda alla argument för att få henne att mjukna och gå med på några dagars sjukledighet. Få henne att förstå att han tillhörde den utsatta skara som var mycket bräcklig och mycket synd om. Så bräcklig och så ömkansvärd att hon skulle gripas av stunden och föreskriva, ja, till och med yrka på några dagars befrielse från arbete.

*

Hugo tryckte nervöst i trappuppgångens klena ljus, med Pilten som sekundant i bakgrunden. Hade det varit kallväder hade han haft en mössa ödmjukt i händerna, men nu sken solen ute i det fria och våren stånkade av värme och han var tvungen att uttrycka sin ringa person utan gesten med huvudbonaden. Doktor Gustavsson täckte nästan hela dörrspringan med sin imposanta figur, men Hugo hann ändå uppfatta att väntrumskorridoren var helt tom. Hon reste sig som ett isberg bakom springan, med stetoskopet hängande runt halsen och den vita rocken uppknäppt några knappar. Hugo uppfattade omedelbart att det var fara å färde när han såg hennes själlösa ansiktsuttryck och innan han ens hunnit öppna munnen för att framlägga sitt ärende, tog hon ett resolut steg framåt mot dörrspringan, körde in ansiktet i den och väste: ”Ge er iväg härifrån!” Så drog hon in ansiktet bakom springan och medan hon med foten föste undan en flik på dörrmattan fräste hon: ”Ja, se så, försvinn!” Dörren åkte igen med ett brak och framför nosarna på Hugo och Pilten stod hennes

bryska avspisning och skälvde, innan den skingrades tillsammans med ekot i den tomma trappuppgången. Allt blev så stilla och rofyllt som efter en storm som bedarrat. Bara några rafsande fotsteg närmade sig nerifrån trappan.

Där stod han så – Hugos granne – och flämtade andfådd framför Ines Gustavssons dörr, med den jättelika buken och den krusade vita skjortan som gick som en tårtgarnering från hakan och ner till byxlinningen – idioten, med sin märkliga kropp. Och när Ines respektfullt höll upp dörren för honom sa hon i len ton: ”Vad trevligt Thore, stig in, men se upp för dörrmattan bara, den har vikt sig i ena änden!”

Pilten blev avhängd i nästa gathörn, alldeles vid den lilla kvarterskrogen. Han gnlade på en välbekant melodi då han klev vidare i folkvimlet. Den tonade bort steg för steg, men höll sig envist kvar i Hugos öron, hela vägen till tunnelbanan.

*

I den sena natten var Thore tidningsbud och sprätte iväg på de krumma benen, upp och ner i trappuppgångar och över gårdar, med tidningen beredd i ena handen och en säck för den lilla, privata insamlingen vid sidan om, i den andra. Benen liknade bakbenen på en grävling och de små fötterna rafsade i stentrapporna när han kilade i dunklet mellan brevinkasten. Hans bostad var fullproppad med prylar som han snott åt sig i sprången mellan brevinkasten och lagt på lager. Det var för det mesta prylar som ratats av hyresgästerna, men en och annan värdefull sak, som inte var avsedd för soptunnan, råkade också i förbifarten

hamna i säcken. Han var inte direkt medveten om detta, det bara blev så, men det skänkte en viss tillfredsställelse, att det kanske, bland allt beslagttaget gods, möjligen fanns något som inte skulle finnas där. Bara misstanken om detta förhållande lättade sinnet och gjorde honom belåten, men dessa förnimmelser satt så djupt att han nätt och jämnt var i stånd att uppfatta dem. Kanske var detta inte fullt medvetna tjuveri en följd av den högdragenhet han möttes av. Kanske var det en naturens hämnd mot ringaktningen för hans udda yttre. Men dessa komplicerade sammanhang kunde han i sin enkelhet inte begripa.

Från översta planet inleddes smällandet i brevinkasten och rafsandet och rullade nerför trapporna tills det dog bort neråt bottenvåningen och porten slog igen med en dov knall bakom hans rygg. För varje tidning som slukades av inkasten svälde säcken. Tills han fullföljt vändan framåt gryningen och nöjd kunde göra slutsummeringen efter nattens raid. ”Du milde gud,” mumlade han, när han la sig halvt avklädd ovanpå den obäddade soffan som stod inskjuten bakom högen av böcker, utbrända kastruller och en och annan värdefull antikvit. Innan han somnade hade han klistrat ytterligare några lappar med texten ”mina favoriter” på föremålen från nattens runda.

Engelska sjukan hade begränsat hans förstånd, men låtit en förmåga att klara sig själv vara ifred. D-vitaminbristen hade deformerat hans kropp. Skelettet hade mjukats upp och kroppstyngden hade fått benen att vika sig utåt i en halvcirkel. Den framskjutande bröstkorgen gick omärkligt över i en grodbuk,

som på dagen, då han vågade sig ut, täcktes av en omåttlig, vit skjorta med krusade kanter framtill. Som ett undantag, en utväxt, stretade han så på i livets flöde, tiggande om nåd.

På förmiddagen låg han, då han kommit till beslut att ta sin promenad, i halvslummer i bäddsoffan och laddade upp med sin ramsa: ”Du milde gud, ta mig som jag är,” tills han blev som berusad. Stärkt av den frammanade välsignelsen gav han sig nerför trapporna och tryckte med möda upp den tunga porten i farstun och överväldigades av ljuset som anföll hans ögon. Kisande tittade han åt ena, sedan åt andra hållet för att förvissa sig om fri väg. Så tog den törnbeströdda vandrigen sin början. Med ett leende klistrat i ansiktet som vägröjare och en liten väska av papp – lånad från lagret – i handen, plöjde han sig fram längs stråket. Det var just det påklistrade leendet som var menat att avvåpna, att ge fri lejd, eller åtminstone en viss garanti för säkerhet. Det var en leende ursäkt till omvärlden för hans motbudande yttre; ett instuderat överlevnadsleende. Men dessa mått och steg för att beveka var förödmjukande och gröpte i det tysta ur själen.

Skjortan lyste vit över buken och blev en magnet för nedlåtande blickar, men när de så lyftes mot leendet blev de som tagna på bar gärning. De fladdrade prövande mellan ansikte och buk och ner mot de små fötterna. De mönstrade och vägde, var osäkra på hur de skulle ställa sig och de log generat. När trycket

blev för stort tog han ner leendet, stängde in sig på rummet och visade sig endast ute på sin nattliga tidningsrunda.

Hans distrikt låg i en annan stadsdel och där kände man inte till hans existens. För dem som höll tidning var han ett ljudspår, en ickeperson, som varje gryning spelade upp sin föreställning i mörkret, i gränslandet till deras drömmar; en föreställning som fogade sig till sömnen och förberedde den annalkande dagen. Han som var plikttrogen och idog hade aldrig någonsin uteblivit från sin runda, aldrig tagit ut sin rättmätiga ledighet. Men en natt var det tomt på ljud. Ingen tidning kom. Man slog upp sina yrvakna ögon och glodde på varandra och undrade vad som fattades.

*

Grannkvinnan nästan krockade med honom i den trånga vindsgången. Han var klädd i sin krusade skjorta och den lyste som en lykta i ljuset från takfönstret när kroppen rörde sig runt repet av draget. Den tjocka tidningsbunten som han använt som avstamp, låg omkullvräkt under fötterna. På en bild tvärsöver ena sidan log en frälsningssoldat. En röd fana hängde slak i bakgrunden som om den gett upp och inte orkade visa sina symboler. Soldaten log så där milt som bara den trosvisse kan, men leendet klövs av korset som formats av snörena. Över alltsammans skrek en svart rubrik ut budskapet: ”Inför Gud är vi alla lika!”

MEDICINALRÅDET

Hissen gungade när den rangliga järngrinden slog igen. Grinden hade fastnat i sin skåra i hissgolvet och Hugo, som var spänd inför det förestående mötet fem trappor upp, brukade mer våld än nödvändigt för att skjuta in den fixerade grinden i kontaktläge. Den gav plötsligt vika för trycket och slog in i hissväggen med en kraftig smäll. Hissen satte igång med ett ryck och arbetade sig knirkande uppåt i det gamla huset i Vasastan. Mellan tredje och fjärde våningen suckade den till, men hämtade ny kraft och drog sig vidare uppåt enligt den givna ordern. Då den nästan nått slutmålet och korgen gled över kanten till femte våningen kunde Hugo se en mansfigur växa fram mellan järnspjälorna. När han klev ut på det mosaikklädda golvet framför hissen möttes han av föremålet för besöket. Medicinalrådet var klädd i vita bomullshandskar och vit rock som var oknäppt. På fötterna bar han blankpolerade, svarta skor av kängmodell och de för korta byxorna kunde inte dölja de mjällvita smalbenen. Han höll i dörrens mässingshandtag med högerhanden. Med den andra handen någon decimeter från ögonen, med blicken fästad på en armbandsklocka stor som ett fickur, utbrast han förtrytsamt: ”Ni är två minuter försenad. Två minuter!” Han gjorde ett kast med huvudet inåt mottagningen för att Hugo skulle gå in och puffade honom framför sig med ett lätt tryck med ena handen för att

skynda på. Hugos syfte med konsultationen var att få en tids ledighet och för att blidka och komma i ett bättre läge kommenterade han i förbifarten inredningen på sin väg till besöksstolen vid det stora skrivbordet: ”Det var ena fina blommor doktorn fått, de lyser ju som purpur!!” ”Äh, sånt skit,” fräste han, ”vad var det nu ni hette?” Skrivbordet, vars yta blänktes av ljuset från kristallkronan, var helt fritt från tillbehör förutom ett elegant pennskrin i vilket det låg en reservoarpenna av det finare slaget. Då den lille mannen slog sig ner i sin stol mitt emot Hugo pyste det tjocka sätet då luften gick ur och han sjönk nästan ner till armhålorna bakom bordet. Han tog fram ett kort ur en av lådorna och med ansiktet helt nära skrivbordsytan, raspade han med reservoarpennan på papperet. ”Jo, det är så, doktorn,” försökte Hugo. ”Ja, jag vet!! Ni har ont i magen och kan inte sova!!” Han raspade med koncentrerad ovilja på kortet under det han mumlande rabblade upp för sig själv en redan klar diagnos. ”Joo,” fortsatte Hugo försynt, för att understryka sin svåra situation, ”jag skulle nog behöva lite stärkande medicin, sådan där som bara finns på apoteket!” ”Jaså, Ni ska tala om för mig vilken medicin, som ska skrivas ut! Ni är väl socialdemokrat, förstås!!” Han tittade upp med en knyck, så att glasögonen föll ner på nästippen. Indignationen brann i blicken och småmusklerna i ena ögonvrån ryckte nästan omärkligt. ”Ja, det blir en vecka och så kostar det hundra kronor och det ska jag säga att vartenda öre går till skatt!” Han reste sig tvärt för att visa att audiensen var över och han föste Hugo framför sig, fast denna gång åt motsatt håll. När Hugo vände sig om i trappan stod

doktorn åter i dörrhålet och tittade på sitt armbandsur.
De vita bomullshandskarna lyste, den ena framför ansiktet, den andra runt det gula mässingshandtaget. ”Ring,” ropade han efter Hugo utan att ta blicken från armbandsuret. ”Ring någon gång om ni har behov,” som om han ångrat sin bryskhet. Ring, gnolade Hugo, då han lättad rusade nerför trapporna. Ring in det nya året!

PILTEN – EN GOSSE I DET GRÖNA

Pilten var ohågad till arbete och en född strosare. På ett sinnrikt sätt hade han lärt sig ta till vara det välfärdssystem som växt fram. Han hade blivit en kronans förstfödde; en välfärdspilt, en bidragsmästare, glidande genom tillvaron, uppuren av håvor från stat, kommun och en omedveten omgivning. I hans uppsyn kunde man inte spåra den brist som drabbar dem som inte fått tillräckligt. Hyn var persikolik och ansiktet en välgödd gosses. En stor framgång hos kvinnorna, särskilt hos dem med väl utvecklad moderlighet, hade gjort honom kräsen på det planet, noggrant utväljande bland det som bjöds. Nyduschad, brukade han, halvt på allvar, stå framför spegeln och blåsa upp sig inför sin egen spegelbild och förtjust klucka: ”Jag förstår brudarna!” De gånger han underkänt ett närmande försvarade han sig ofta med att ”det var lite Hamburg över henne!” Han var omedelbart uppfattande och kvick i repliken och kunde med stor precision pricka in en motståndares svagheter. Starka känslor klarade han emellertid inte av att uttrycka. De stockade sig i hans gossgestalt och ansiktet skiftade till svagt rosa.

Pilten hade i sina slöflocksvandringar hävt sig upp till filosofins högsta höjder; fingått in i den luftiga betraktelsen. Han hade vandrat vardagsnötandet ur kroppen. Hans förmåga att ta sig

fram mellan tillvarons slalompinnar utan att kollidera hade växt fram i takt med besvikelserna. Kristina, modern, blev förkrympt och självömkande vid motgångar. Pilten, sonen, blev självtillgodoseende. Han blev sin egen lilla baby. Det goda i den gryende välfärden lapade han i sig som vore det en näringslösning. Han blomstrade och jäste av välmåga och kroppshyddan blev imponerande av självodling. Det som materiellt fattades honom försåg han sig med, antingen genom ett besök på socialkontoret, där man rördes av hans oförställda uppsyn, eller genom att stjäla. Som en ekorre utrustade han sig för framtida behov. Men han blev aldrig avslöjad eller tagen på bar gärning, då man lurades av det prydliga, jovialiska maneret. Han hade emellertid en försonande svaghet, en ventil som lättade samvetet då trycket blev för stort; han söp kopiöst. I ruset växte det jovialiska. Lyssnande till sin egenhändigt ihopstulna musik brukade han skrocka förtjust och klappa sig på insidan av låret medan den buddhaliknande överkroppen svajade fram och tillbaka som i sjögång.

PILTENS MOR KRISTINA

Det tunga vinröda sammetsdraperiet hängde ända ner till parkettgolvet i det väl tilltagna vardagsrummet. Rummet hade en burgen grundton och var själva hjärtat i patricierhuset – byggt i början av trettiotalet. Draperiet dolde dörren till barnens rum där de två systrarna rumsterade om i sina ungflicksdrömmar. Den yngre, Kristina, var ett känsligt barn som sög åt sig det i tillvaron som rann av de mera robust byggda, de som hade gåsläggning och därför kunde fetta om sina fjädrar vid motgångar, för att undvika blötan. De gick med en axelryckning förbi allt som var obehagligt och svart men gick miste om det andaktsfulla och osägbara. Kristina hade ridits av maran de sista månaderna och hon var nervös. Så fort sömnen slutit henne i sin famn dök den svarte figuren upp och plågade. Det var därför hon sent om kvällen stod gömd bakom draperiet och ropade efter mamma. ”Mamma,” ropade hon, men mamma gjorde sig döv och vände ryggen åt henne och gick ut ur rummet. Fadern och modern hade fått direktiv uppifrån: ”Don’t forget what the doctor said,” mumlade fadern som satt cigarrökande i länsfåtöljen. Han talade utrikiska för att inte Kristina skulle förstå. Modern, som tvekat i steget, återtog fastheten i gestalten. Det intuitiva, kärleksnaturliga fick därmed böja sig för den rådande teorin om barnuppfostran

och den svikna Kristina stacks med ännu en sinnenas tagg i sin vandring mot vuxenlivet.

Föräldrarnas klena tillit till den egna inneboende förmågan, i förening med den sannskyldiga viljan att göra det rätta för sina barn, kom så att bli det hopkok ur vilket de båda systrarna fåfängt sökte sin styrka och hugsvalelse. Värst ansattes den bräckliga Kristina. Redan tidigt kunde saknaden anas i hennes barnansikte. När den konstlade omtanken slutfört sitt verk och ansiktet mognat, var anletsdragen stelnade i en mask av bitterhet och hat.

Då hon födde sin son var hennes första replik till barnmorskan: ”Är det en jänta, kan du slå henne i väggen!” Genom åren drabbade hennes drakgift inte bara sonen och hans styvfar, det spreds över alla som kom i hennes väg. Hon grät torra tårar. Då hon fick budet att hennes man dränkt sig i Årstasjön, grät hon sina fnösketårar med ena ögonlocket uppe för att kunna se effekten. En lycka hade dock förärats henne som gav henne ett mänskligt drag – håret. Hon brukade sitt hår som bonden brukar sin odling. Håret var den stomme som höll henne uppe, som gav hennes liv mening. Hon hade sin stående tid hos hårfrisörskan som enligt ett strängt recept fick utföra ritualen och bygga upp hövolmen. De sista åren blev bitterheten henne övermäktig och gjorde henne oförmögen att lämna bostaden. Hövolmen rasade ihop och hängde som kladdiga testar över ansiktet och hon hamnade utmärglad på sjukhus.

*

”Måste ni komma när man just ska pissa?!” Piltens ansikte ändrade sakta färg, från den lätt skärhyllta, till den mer tätta, djuprosa när han såg på sin mor Kristina som satt på den påbyggda toaletten med dörren öppen mot ingången till rummet. I sjukrummet på medicinavdelningen fanns fyra sängar, alla upptagna av äldre, grånade damer. En av dem, en liten gumma, satt på sängkanten och tittade långt ut till det friska, pulserande livet som anades långt bort på andra sidan det låsta fönstret. Kanske var hon i tankarna i sin ungdom eller hos sin för länge sedan döde man. Kanhända såg hon sina barn tulta omkring på sommarängen, de som blivit vuxna och levde sina egna liv. Figuren på sängkanten omgärdades av en ursprunglig värme som anades trots att den var bortvänd och det starka motljuset från fönstret gjort den till en skuggbild. Hugo fick en stark ingivelse att säga några vänliga ord och vände sig mot gumman och frågade i mild ton hur hon hade det, vad hon tänkte på. Kristina, som med sin sons hjälp tagit sig ut från toaletten och baxat sig ner i sängen, kunde inte tåla att uppmärksamheten riktades åt annat håll. ”Var det mig han skulle besöka, eller var det DEN DÄR?!”

Som en avsvälsad glöd låg en av åldringarna på rygg med filt och lakan uppdragna till hakan och armarna utefter sidorna. Hon var långt borta, med munnen halvöppen och ögonen slutna. Filten rörde sig upp och ner; följde den tunna, syrehungrande andningen. Kristinas tonfall skar sig mot atmosfären i sjukrummet och de andra patienterna tycktes gripas av en

olustkänsla som uttrycktes i kompakt tystnad. De var nära den gräns där det inte finns kraft och utrymme för hat och ovilja. Den hårda klangen i rösten kom den gamla att rycka till. Hon höjde huvudet från kudden, öppnade ögonen till en springa och såg dimmigt mot Kristinas säng. Sedan sjönk huvudet sakta mot kudden och som ett hjärta som blivit korrigerat för att återfå sin rytm, började hon andas lugnt och stilla.

Kristina visade sitt hat helt generat när det pockade på. Hatet var som lagrat i skikt som jäste och pyrde. Mellan skikten sipprade hjälplösheten fram som mildrare. Det hätska hos henne mojnade och resignationen tog över och hon blev en villrådig liten gumma som omgivningen förlät. Med huvud och överkropp uppstogade av några kuddar, halvsatt hon i sängen. Hon blängde på Hugo och den etsande blicken gjorde honom osäker. Så skälvde den obändiga kroppen till och hon blev liten och ynkelig. ”Jag vill härifrån,” kved hon. ”Jag är så sjuk, så sjuk!” Det var tyst i rummet, förutom ett nervöst trevande över de stärkta lakanen som prasslade från en av bäddarna. Pilten som hållit sig i bakgrunden, bröt tystnaden: ”Nu ska vi upp!! Ta tag i gästolen, morsan, så går vi ut i korridoren och övar!!” Kristina höll hårt i handtagen på gästolen som styrdes av Pilten med ena handen. Hugo gick snett bakom. En oemotståndlig lust att komma åt henne, att använda sig av situationen kom över honom. ”Nu kan du snart dra en stapp på golvet, Kristina, en dansande liten stapp!!” Hon vände på huvudet och försökte nå honom med blicken, men nackens begränsade rörelseomfång hejdade rörelsen och fick det att se ut som om hon talade med väggen. ”Vad sa

han, sa han att jag skulle steppa!?” ”Ja,” svarade Pilten, ”han tyckte du skulle dra en stepp i korridoren.”

De var nästan utanför dörröppningen till sjukrummet och Pilten började fösa Kristina framåt. ”Den där vill jag inte ha här, ge dig iväg härifrån,” fräste hon med en nick bakåt mot Hugo. ”Jävla as,” fortsatte hon, när Pilten drev henne bryskt fram till sängen. Pilten, som ägde en av nöd inbyggd förmåga att inte låta sig påverkas av sin mors bitterhet, tappade nu den långt drivna kontrollen och hans äppelsläta ansikte sprack upp i ett elakt grin. ”Här kan du ligga och ruttna, morsan, sedan bränner vi dig och det som blir över gödslar vi rönnbären med!” Han gjorde en sirlig bugning framför sängen och lämnade rummet. ”Kom Hugo, så går vi ut i friska luften!” Den längtande gumman vid fönstret satt på sängkanten, som en överklig tyst stod, med ryggen vänd mot rummet.

En talgoxes spröda sång hördes avlägset från en björkdunge på andra sidan parkeringen då de kom ut från sjukhusets stora entré på bottenplanet. Pilten smågnolade. Han njöt av den friska vintervinden, uppblandad med en nypa vår och hans ansikte hade återtagit den alltigenom mätta uppsynen. Han gnolade på melodin ”varför skola människor strida” och han talade om sig själv i tredje person. ”Fy fan vad Pilten mår bra! Hur bra får Pilten må, egentligen, Hugo?” Han talade ofta om sig själv i tredje person, som om han klev ur sin egen skapelse och iakttog sig utifrån. ”Vad säger du Hugo, är det inte underbart här i livet?” Över Hugo tyngde Kristinas öde och upplevelserna från sjukrummet

och Piltens demonstrativa beskrivning av sitt välbefinnande som tvingades på honom, störde. Han försökte hålla kvar upplevelsen för att komma till klarhet.

Hugo svarade inte. Han gick tyst vid sidan av Pilten, inkapslad med sina intryck. Utanför pickade Piltens missionerande som en energisk spillkråka som ville in till sitt byte. ”Varför skola människor strida!” Pilten gnolade falskt. De styrde in på Ringvägen i riktning mot Skanstull. På ”Skansgrillen,” där Pilten trutande med munnen utverkat stadigvarande förmåner av kassaflickorna, fick han som vanligt sin dubbla portion med den godaste bearnaisesås som gick att uppbringa. Hugo väntade bakom på sin ordinära tilldelning. De åt under tystnad. Han betalade i alla fall, tänkte Hugo. Inte sällan brukade han nämligen korta av proceduren till själva leveransen av portionen. När en chateaubriand ropades ut kunde han utbrista: ”Tack, det var till Pilten” och hämta den, utan att ha passerat kassan.

STURE – KVINNOLÄKAREN – IRMAS SON

Sture stod i Irmans gamla sovrums och såg ut över hustaken. Armarna hängde slappt utefter sidorna, halssena var spända och de bildade en urholkning nedanför den markerade hakan. Ena handen knöt och öppnade sig mekaniskt. Han stod i fönstret och tänkte sig sin egen död. Han trillade av pinn. Den jäveln trillade av sin pinne som han så mödosamt tagit sig upp på, brakade ner i terrängen som ett kadaver när han var vid sitt livs mål. Vilken fåfånga att tro att svaret fanns i utanverket, i det världsliga. Och så snopet för packet att stå där övergivna, lämnade. Han hade lurat dem. Precis när avkastningen skulle till gick fanskapet och dog. Dog som ett gammalt as. Han njöt av tanken, smakade på den, lät den rulla längst in på tungan. Döden påminde om jord och avgrund; om vedergällningens sursöta eftersmak, men gav också löften om ro; en föreställning om frid. Den hade blivit en förskottsnytning som åkte på sin egen likvagn där inne i skallen, åkte på sina kalla spår inne i skrymslena. Den hade till slut tagit sig in i drömmarna. På perrongen vid Hötorget gick han, femåringen med sin mor, då han slet sig. Han slet åt sig handen ur det fasta greppet och sprang ner på spåret. Det var över på en sekund. Han tog med båda händerna ett fast grepp i strömskenan och upplöstes i blårok, ett moln av stickande blå rök. Efteråt, ur dimman rörde sig en katafalk med en kista av zink, gled bort i

tunneln. Och där stod hon på perrongen, snopen och tomhänt. Klämdes inte en tår ut i ögonvrån? Glittrade det inte till där måntro? Sprack inte käringmasken upp för ett ögonblick? Fuktades inte grämselsens hoptorkade sprickor en aning? Hade inte käringen stått där och gråtit? Så hade han vaknat i svett som svalkade och hettade, gjort lakanen till en våt svepning.

I insomnandets stund, alldeles innan det pågående livet sjönk ner i ingentinghavet, öppnade sig ögonlocksrymden. Däruppe for tanken runt och ritsade krumelurer, drog iväg med honom till utsidans marker. Där fanns en bödel som skilde kroppen från själen, som dräpte olycka. En hjälpare till vägen ut som tog honom ur lidandet. Efter hugget, då herren i himlen var nöjd, och han låg stympad, sjönk han ner i sömnen med ett leende på läpparna.

Så befängt. Att betvinga evigheten med något påhittat; med sekunder, minuter och timmar. Att hacka sönder den i något uppdyktat; som om det behövdes ett ticktack som tämjare av den glidande rörelsen; en oro som fördelare.

Han märkte inte sparvarna som satt på en armlängds avstånd ifrån honom. Inte heller en flock kråkor som flaxade som mörka vålnader över taket. Uppståndelsen stannade vid en vag förnimmelse. Gråsparvarna hade slappnat av i vaksamhet, invaggade i tillit av den stumma figuren bakom fönstret. De njöt av en plötslig solvärme, med slött halvöppna ögon; tog emot den från himmel och tak utan grubbel, för de anade inte att på andra sidan detta ögonblick lurade det okända. De satt i en liten klunga

i skydd bakom skorstensnocken, med lätt utbredda vingar över den ljusgröna plåten. En av de minsta, född i sista kullen långt in i juli, kvittrade; tömde sig på glädje, så att kroppen skakade.

Sture, kvinnoläkaren, ägnade sitt liv åt ett fruktlöst sökande efter svar, ett slutligt svar. Han letade inne i upprinnelsens rosa valv, avlänkningens ort, där det ena skedet rinner in i det andra. Han följdes av ropen från en lockfågel. Kom, ropade hon skrevande. Kom så ska jag visa hemligheten för dig som gör dig fri! Och hon skrevade in honom i moderlighetens ryssja tills han satt fast mellan de mjuka, pulserande kuddarna, satt fast i ett mjukhårt, kramande grepp; fångad i ett besvärjelsens rum utan väggar, golv eller tak.

Mardrömmen med kistan av zink tvingade sig in i tankeflykten. Katafalken kom framför ögonen, gled förbi med tidvattnet som en sorgegondol. Indränkt i dämpad musik flöt den ljudlöst nära hans mors hulkande. Hon hulkade, det såg han nu tydligt. Hon grät återhållsamt som om hon skämdes för gråten. Små droppar; omsorgsfullt vårdade och räknade svarta pärlor av förment oförrätt banade sig väg i sminket. De klämde sig ut ur sitt olidliga liv, dolt av färgläggningen. Men hon förspillde sin klagan, grät för sent. Han vilade ju i jorden. Hennes själs pärlor droppade över sin livsfrukt som låg nerbäddad i en låda av zink. Åkte på ett spår i en tunnel, på väg ut, bort. Var döden nyckeln, maktens nyckel till hennes bröst?

Löv föll. En svart fågel flög uppe i skyn. En korp kanske. Han såg den inte riktigt. Den svävade otydlig i ögats vrå längst ut i kanten av synfältet. Han såg träd. Han gick bland skogens träd. De var oberörda, frågade honom inte om något. De kallade inte på honom med sitt stilla sus. Så här på avstånd anade han saknaden. De bjöd ut sin praktfulla grönska och han förmådde bara se genom den. Han stod utanför, iakttog med själlösa ögon.

Bakom dörren till ett av tusenden minnesförråd tonade han fram, pappa Erik. Lika mild som vanligt, skyddad av saktmod, instängd i sin oförmåga. Erik den fege. Hans feighet var stilla, så försynt. Där fanns ingen beräkning, ingen list. Bara rädslans förslagenhet. Den slingrade sig bort från det eldfängda som en skrämmd orm, in i väggarna där den stannade bävande. Han satt med sin bok i knäet, stavande sig ut i en ögonblicksflykt, till räddningen, till det väl avvägda med de nödställda lämnade efter sig. Hans längtan bort från mollklanger och obehagligheter var så stark att inget pris var för högt.

Det var så finurligt ordnat – alltets strävan efter jämvikt. Som på ett onskans och godhetens gungbräde vägde de upp och ner sökande efter själsfrid. Ett bortvänt ansikte och allt vräktes på ända. Så skars rollerna ut: De orättfärdigas och de godhjärtades figurer. Illviljan och välviljan. Elakheten och snällheten. Familjens urtyper, som nedärvdes och gestaltades intill tidens ände. För att uppnå själslugnet balanserades känslorna som luftbubblan i ett vattenpass. Och det var snällheten som hängde

med – viktlös – reparerade och mildrade. Den andra – elakheten – med sin massiva tyngd av kokande ovilja, vägde efter behag; på fjädervåg. De plågades i sina roller, hade stelnat i dem, men förstod inte att de spelade dem. De kände bara ett pyrande förakt inför varandra och sig själva. Erik följde så snällt, så motståndslöst med i vändorna att hans hjärta en natt gjorde uppror och bultade honom slagrörd. Så satt han i rullstolen bakom fönstersmygen med sitt sneda leende och sin cigarettcancer och stängde de andra ute, förflyttade sig bort i skvallerpegeln, ut till det brokiga livet vid Djurgårdens bro där han levde med människor som lät honom vara ifred; dog mitt i livet på salighetens bro med de sinas ihåliga gråt ylande i kroppen.

*

Irmas son Sture. Kvinnoläkaren. Han såg sin mor i det solbrinnande fönsterglasat, såg henne steglöst glida in framför ögonen. Långt bort ropade hon, långt bort i de rosa, välvda gångarna han skrevats in i. Hon hade krupit in genom slappa, gapande blygdläppar; satt bakom dem; mitt i källans ursprung. ”Kom så ska jag visa hemligheten för dig! Kom så ska jag visa! Koom!” Ropen studsade, tappade styrka, blev svaga innan de sögs upp av de mjuka väggarna och in i kretsloppet. Så var de där igen med full kraft, skapade på nytt, återfödda av moderlivets evighetsmaskin: ”Kom så ska jag visa!” De ekade i huvudet. Så tog de sig ur gångarna, ut i rummet, snodde sig runt honom; angrep bakifrån. Kom någonstans från divanen, misräkningarnas

divan, Irmas ingråtna viloplats, där hon tömt sina svarta pärlor och broderat in sitt eftermäle i kudden i varje stygn i hälsningen ”Till Sture!”

Divanen, den slumrande kvarlevan, omöjlig att rubba; en börda för golvet, som höll sig fast med sina klor, inteckningens hakar. Följde hans själ med om de släppte taget? Där stod den och lockade med sin hemlighet. Nu kom de nerifrån, ropen. Jäste, frigjordes ur dyn som gasbubblor, sprack upp i skallen; osande minnen, som sorterats och lagts var för sig i facken i minnenas förråd, så att han skulle vara riktigt säker på att ha dem till hands när de behövdes. När de steg i kroppen stramades ansiktet; upplöstes i det innerst inne lustfyllda lidandet. Lusten och lidandet pressade fram samma grin. Han förstod inte att han höll föreställningen levande för att han behövde den, inte kunde vara utan sitt martyrium; att det var ett försåtligt självplågeri som hölls vid liv för att beveka och bestraffa henne. Och divanen, den klagande divanen, var Irmas ställföreträdare i denna naturens vilseförande strategi för överlevnad. ”Kom,” ropade hon.

Hon satt tung, med båda benstockarna stadigt förankrade i sandalerna. Divanen såg grå ut när färgen bröts mot de rosa väggarna i moderlivets valv och hennes kortisonrunda ansikte log inte. Det hade alltid varit allvarligt, aldrig befriats av ett skratt. Det hade en gravstens grubblande fasad, en i granit uthuggen lidandets min. Han hade tagit över hennes ansikte som en kurir som fått i uppdrag att föra det vidare. Satt det på sig, klistrat det på sina egna anletsdrag så att huden stramade över kindbenen och

drog ner mungiporna till samma våndas grimas han mötts av den vinternatt när stjärnorna gnistrade och han kom ut i den jättelika salen med det frostiga himlavalvet som tak. Han hade tagit över det i den mest sårbara stund då hon stod böjd över honom. Stjärnorna hade skymts av hennes grin.

*

De var där båda två – modern och fadern. Det såg ut som om månen satt i ena änden av divanen och lyste med sitt svala sken. Bredvid, med ena handen i ett grepp över näsa och mun, fanns Erik. Han kramade näsan oupphörligt, i långsamma, knådande rörelser som han brukade göra för att avleda den hotande affekten, få den att ledas ut i arm och hand och tillintetgöras. I livet på jorden hade han övergett sin kropp, lämnat den bakom sig. Den hade tvingats klara sig själv med sitt stereotypa rörelsemönster – den låghalta gången som var resultatet av en olycka för länge sedan. Han iddes inte ens söka vård då det hände. Han lät den halta på, klamp, klamp. Den gick där i vända, sviken, som om hans huvuds innanmäte vände sig bort och inte ville veta av den. I flykten sög han ner ännu mer rök i syresäcken i det flämtande bröstet, gasade på och drev kroppshyddan framåt med cigarettröken. Han krängde sig fram med huvudet på axlarna i sin värld ovanpå, huvudets lilla fristad. Det som levde däruppe bakom skallbenet hade uteslutits och berövats rätten att leva tillsammans. Att tillhöra. Klamp, klamp trampade han.

*

Han var ensam i folkmassan. Alla där var ensamma, utskrämda ur jordskorpan, lämnade åt sig själva; instängda i sina hinnor på utsidan. De trampade stigar, fann utvägar som alla ledde ut på spåret – vägen utan slut. Han höll tillbaka gråten vid sin brors kista; den togs upp av kroppen, gick upp i halsgropen. Så dånade bränningarna och splittrades och ut välldes ett följe böjda skepnader. Längst bak i ledet gapade Irmas väldiga käft. De andra lutade sig framåt för att hålla undan för skurarna, anförda av Erik, linkande och följsam. Så sjönk de åter ner i det sjudande havet, lyftes av sjöhävningen och han kastades med dem mot stranden långt bort vid den svävande synranden. De forslades med vågor som murkna vrakdelar, häftade vid varandra av en tärande kraft.

*

Vad hade han med kvinnorna att göra? Vad ville han ha av dem där de satt oskyddade i den kalla stolen, med benen i klykorna, med sina yxhugg, sina springor blottade, som de alla klämts ur? Med blanka instrument trängde han upp i kropparna, letade, höll isär och studerade. Med gudlös lust glodde han in i det heliga, in i pärlporten. Vad sökte han efter? När han var klädd i alla sina lager och lyste vit, var han moderlivets beskyddare och skärskådare, som höjdes upp av människorna, av kvinnorna. Bars upp av dem; skjutsades på triumfens vagn. De bar honom på sina uppåtsträckta armar – av tacksamhet – vilket vittnesbörd han än gav. Av tacksamhet men också av rädsla. Av rädsla och hopp om att just han förärats allomfattande insikter om

det som var bortom denna värld. Han stod heligheten nära. Han njöt av det. Han njöt av att vara fruktans förbundne, att vara den som hade makt att släcka eller tända den, kunna ge den näring. Inte medvetet kanske. Men där i djupet av honom, fanns en känsla av triumf, av att ha herravälde. Över vad? Han var en av människorna. En av dem, som ingått besvärjelsens förbund, med rätten att glo in i himmelens port; lustgården. Men han var bara en av dem, en vanlig- en- av- dem. Det där andra var föreställningen om honom: Om den roll han givits som han spelade upp i en pjäs som regisserats av människorna och deras saknad. Det anade han och det förtog litet av maktkänslan som rollen innebar, gnagde på njutningen och fick honom att tvivla och känna sig ensam; lurad. Utan makt blev han kraftlös och missmodig. Det var som om hans livs strategi, det fundament som han byggt upp sin identitet på, var på väg att rasa ihop; den namnlösa drivkraften var nära att sina och att allt hade varit en avledande manöver.

Han såg in i det matta ljuset som nu var på väg att sjunka undan bakom tak, skorstenar och torn; den besynnerliga glöd, som förs över i tillkomstögonblicket och brinner till dödsstunden. Den kraft som sjuder i en tillvarons öppning. Den diktar tiden; går ut i tusen gärningar och tankespår; urholkar då den omformas till grämelse eller utsätts för olycka. Driver på till vansinnet. Till livsverk. Den uppstår i beröringen; ur förbindelsen mellan kroppar. Ur den stiger tiden; diktas den, åter och åter.

Denna hans tilldelade stund av liv; av tid, stod
bakom ryggen och tryckte på; frågade vad han gjort av sitt blink
på jorden.

Han vände sig om – mot rummet – som om han väntat sig att
någon skulle finnas där.

PILTENS SLUTLIGA ÖDE

Servitris. Varför hade hon blivit servitris? Var det av fri vilja? Cigarettröken som svärtat lungorna, hade gjort hennes hy grådaskig. De larviga, menande kommentarerna om hennes person. Smickret. Till en början hade det kliat i skinnet som myggbett, men åren hade anhopat obehaget. Luften hon andades hade förtätats till en trögflytande massa av ansikten som ropade efter henne, förklädde sin längtan i tomma utläggningar om hennes förtjänster. Och ropen skavde sig in i själen och vandrade ut i ansiktet. En rynka för varje års samlad hunger kanske, en åtdragning av munnen för några tjog tarvligheter. Trotsade maskeraden gjorde hon med dyrköpt likgiltighet och en knut i nacken. Men hade hon kunnat välja fritt? Vad hade hon haft att komma med? Fliten? Räckte den? Var den en merit?

Servitris; betjäandets hantverk; de flyhäntas yrke. En tusenmilafärd mellan kök och bord. En evighetsvandring med hugsvalelse buren på bricka mot framsträckta händer och törstande själar. Hon hade betjänat, varit så till lags, att hon försummat sin egen saknad, sitt tillfälle att komma någon absolut nära. När den ursprungliga kallelsen blivit så stark att den värkte i henne, hade möjligheterna vissnat i tröstlös väntan, i fantasi och överklighet. Så hade naturkraften aldrig blivit urladdad; lågan

aldrig fått värma någon. Den hade förlorat sig i sorl, rök och klaganden från övergivna, böjda över ensamma glas. Det var som om tomheten efter den fyllts med världen omkring henne, som om den klokhet hon vunnit inte varit till någon nytta.

Så kom en dag då tillfället lät henne segla in i den lagun som åren längtade till, en uppehållsort, där andan var lågmäld; där oförställd tacksamhet visades henne. Hon blev del av något större. ”Anna,” tilltalades hon. ”Kan Anna komma med desserten, är hon snäll?” Det var som om hon ställde fram livets efterrätt till de ensamma herrarna och damerna. Där – i hennes nya liv – höll gårdagens tidsdoft till; en dämpad, pulserande grundton, som blivit kvar i den gamla matsalen som i en luftficka. Hon fick ro i kroppen när hon andades den.

*

Hon stod och väntade mitt på golvet i den lilla restauranglokalen, med händerna i sidorna och en vit servett vikt över ena armen. Hon hade lagt märke till dem då de svepte förbi ett av de fönster som gick nästan ner till golvet och lämnade sikten fri över gatukorsningen. De två kumpanerna girade plötsligt mot de tre trappstegen som ledde till henne.

Hon mindes mycket väl den större, den självrådige med gossansiktet, hur han vid något tillfälle bara kommit in, tagit en kopp, sträckt fram sitt nylle och oförställt barnafromt utropat: ”Det smakade bra det där, var det cirkelkaffe, måntro? Kan man få en påtår?” Och hur hon utan motstånd låtit honom fylla på sitt gratiskaffe. Hon såg honom ännu framför sig, kände den

stickande fräckheten sammanröras med en fullskrattekänsla som gjort henne osäker och det hade uppstått ett tomrum i vilket nyllet suttit belåtet sörplande med upphöjd njutning och alla hennes osorterade servitrisminnen, handboken i bemötandet av objudna gäster, hade inte varit till någon nytta. Han hade tilltalat henne: ”En njutning är inte evig, den kommer aldrig självmant tillbaka fröken. Den måste erövras, åter och åter. Men fitnessen är vilostunden, själva pausen. Det är den som framhäver det som komma skall. Hur vore livet annars? Ett enda långt sörplande, ett idisslande utan avbrott?! Nu ska jag hem och vila mig till nytt nöje, fröken. Vila in mig i obegagnad lust! Adjö, adjö!” Så hade han avlägsnat sig med huvudet höjt över alla trivialiteter, med händerna nerkörda i fickorna, promenerat bort i sitt sanna kafferus som ångade under hans sinnesorgan, låste upp och svepte in dem i vällustens dimma.

Bara det att de hade tanken på att söka sig just dit, att de i sin övermaga tro på sig själva vågade sig in i detta sedan tider inmutade nådens vattenhål, fick henne att avvakta mitt på golvet, som om hon var beredd att mota dem så fort de steg innanför tröskeln. Och när hon stod där orörlig kom känslan åter; kylan, som en gång hejdats av servitrisuniformens skyddande hölje, men som med tiden trängt sig in och alstrat sin frost i det allra innersta. Den kom smygande. Först i fötterna. Tårna domnade och gjorde henne ostadig. Käkarna pressades ihop och tänderna klämde underläppen blodlös.

Så stod hon mitt i rummet på väg att frysas – en bropelare mitt i flödet, med armarna i sidorna och blicken låst på de två som närmade sig. Och de dolda tecknen, yttringarna från det tillbakahållna, blottade sig runt henne och avslöjade vad som pågick.

Men det bekymrade inte dem. De var upptagna av förväntan och belåten munterhet, sådan som gör omgivningen misstrogen och sjuk av avund. I deras skallar ångade faten och doftade de varma rätterna av vällust. Den med den gödda kroppshyddan och gossansiktet skojade med den lite tunnare. Han nojsade med honom med illa dolda sidoblickar på omgivningen och de grå existenserna tittade hastigt upp och log skevt för sig själva; tog ut avståndet till dem. De båda röjde vägen med sin munterhet som för att driva ut gråsinnet från de halvtomma, lövhala trottoarerna och inte betvingas av det. ”Här var det!” sa Pilten. ”Här är helgedomen med högar av god mat på faten som ska fylla buken och göra oss nöjda och glada så att vi kan dra oss tillbaka och ta vår dagliga middagslur. Att ta en middagslur förlänger livet. Man ska dra ut njutningen och suga den söta dagen ända in till mörkret. Och då, när mörkret faller ska man nanna, för det har mamma sagt!” Och strax innan de klev in vände han sig mot Hugo: ”Hugo, det är härligt att vara vrickad, det är en del av njutningen. Det är en del av det här jävla livet!”

*

Så satt de där i sina håligheter och kastade ord omkring sig och de ekade där inne i gångarna. Utanför det gamla matstället balanserade höstens fåglar i de kala grenverken i allén på Karlavägen som för att tynga över åt Ljusets sida. Rotmoset lyste guldrött på tallrikarna, Anna portionerade ut och hällde upp och all hennes motvilja var borta.

Pilten drog in matångorna och de diskreta solrynkorna som flanerandet lämnat efter sig slätades ut i rosenkinderna. Han som aldrig bekymrat sig om djupen, som blott levde; slirade omkring som vattenskräddaren för att inte klyva ytans ansikte. Men på en undanskymd soffa, under en ek i Djurgårdens utkant, då lockelsen från det okända blev för stark, trampade han på höstarna igenom och sjönk mot botten.

Det var så nästan alla höstar. När mörkret skulle falla och den gula lyktan tändes mellan de kala grenarna, la han sig på soffan för att fundera som han sa, göra en slutsammanfattning av den nyss gångna årstidens alla sensationer. Medan vodkaflaskan tömdes sjönk han i det mörka havet, dalade genom de olika skikten. Det sjöd i huvudet av dunster när han gick till botten, gammal luft som sökte sig upp mot ytan och han drog med sig den gula lyktans sken som dansade i grenarna, grep i nöd tag i dess ljusknippe för att lysa upp det skrämmande mörkret. Och bubblorna lyfte hans sorgliga skepnad; avskiljde den från levnadslöppet och när han kommit ner till sitt ursprung och låg där i sin befriade kropp, ryckte kinderna. Han sparkade med

fötterna i små rörelser mot soffans träribbor som ett barn i trots, kastade med huvudet och gnydde tyst: ”Mamma, mamma, kom hit, mamma, mamma!!” Då var han i sin barndoms trädgård. Han var där Kristina en gång funnits intill. Så trappades längtan efter henne upp tills han exploderade – ”dra åt helvete ditt as,” och steg ur själsvattnet. Det var som om han sedan tog sats för en ny säsong. Nya jaktmarker skulle avsökas däruppe på havets yta. Okända njutningar håvas in. De hårda brädorna stämplade sina märken i ryggen och han störtade upp från soffan; blev plötsligt nykter till kropp och förstånd. Så rättade han in sig i riktning mot Jungfrugatan, mumlande i svaret från ruset: ”Jag är ju bara ett stycke kött som alla andra. Ett stycke hungrigt kött som behöver något att bita i. Något att äta medan jag väntar!” Och hållningen återtog sin obestridliga position.

Så hade höstarna gått och han hade sänkt sig i sitt själv och rätat upp sig för nya avstamp. Han satt tillsammans med Hugo och smorde kråset med allt som ställdes framför dem.

I den stund gaffeln lägger matbiten på tungan och den ska transporteras ner; då huvudet böjs något åt sidan och ögat visar sin vita, och allt som sker omkring är oviktigt och ingenting annat finns på jorden än matbiten i sin flyktiga vila på tungan – står tiden still. Mitt i oxblicken – en blixtrande stund i tyngdlösheten, var Pilten och Hugo tysta. Inte förrän sensationen tog sig upp till lustcentrum, kom en grymtning. ”Hugo du!” grymtade Pilten. Men bakom grymtningen fingrade tomheten på dem. De stöddiga orden de kastat omkring sig, hade kraftlösa singlat ner mellan

bord och stolar och lämnat en känsla efter sig, ett
förebud om något som pågick långt inne i den grymtande Pilten.

*

Denna höst. Vinden från norr – den gamle sumprunkaren –
vickade in syre i stillaståendet. Allt fick med ens liv och flög
omkring i den ovädrade buren; fladdrade som själar som släppts
ut i det fria. Så i slutet av oktober drog den sig hemåt och allt blev
åter stilla. Vid soffan på Djurgården böjde en blålocka sin huva
mot marken. Den värjde sig för järtecknen i himlen som varslade
om kyla. En koltrast ritsade sitt streck i dess blomning, tyngde
stjälken med det som blivit över av visan; ett torrt kvitter, en rest
av den pärlbandsdrill som varit. Ett utkast till den sång som skulle
bli. Denna höst. Träden stod nakna och koltrasten kvittrade torrt,
ett flygande frö som plötsligt en dag skulle slå ut i en kaskad av
toner på andra sidan mörkret.

Så åt sig årstiderna in i soffan, beklädde den med rostgul lav.
Den åldrades med de människor som brukade den. De kunde
räkna sina år i lavens utbredning; känna tiden i den då de vilade
sig.

Denna höst kom han till soffan med all världens ljus som hans
ögon uppslukat, all njutning som han med möda kapat åt sig. Han
kom med skymningen för att avlastas, för att sprida ut den lånade
vällusten för oktobervinden. Det var bråttom. Han ville ner i sitt
mörker och brännvinet rann ur mungiporna, utefter kinderna och
blötte träet i soffan. Han sjönk och då han nådde botten fanns där
bland daggen bara några korn av oändlighet. Han trycktes hårt

mot träribborna i det bedövande ruset och styrdes över kanten; slog mot marken med ett dovt ljud. Och huvudet vilade mot armen och det stack i den när flödet stängdes av. I det unkna ruset reste sig en blåklocka med sin böjda huva. I skenet av den, i upprinnelsen av denna hans sista höst hade ögonen förlorat allt sitt ljus.

Var detta vägen till utjämning? Till den renade kropp ur vilken han skulle uppstiga och se med oförfalskade ögon, bli som han önskade vara; nära sig själv? Bröstkorgen rörde sig i motstånd; följde med i universums eviga andning. Han tyckte blåklockan talade till honom, att den rörde på sig i villan. Daggdropparna på huvan skiftade i himlens färger när den smög sig intill hans ansikte. Det stack i armen han vilade på. Något inom honom varnade – fingrarna, rör på fingrarna!! Men han ville inte. Han ville lida. Han ville känna plågan när kroppen dog bort i gryningen; känna den pinande lusten då den avskiljdes från själen och tankarna gick upp i dimman. Han rosslade. De gamla vålnaderna var där. ”Ett stycke kött,” mumlade han, ”jag är ju bara ett stycke kött; en kropp i en låtsad verklighet.” Han somnade på rygg och blodflödet letade sig sakta tillbaka ut i fingrarna.

*

Denna höst satt de så med de döende orden omkring sig. ”Skål Hugo,” ropade han och hällde supen i gapet. Skål för den gula lyktans sken i höstmörkret! Skål för ljuset!” Så tog han med sin slappa hand ett stycke kött, fällde huvudet bakåt och i

inandningen drog han ner köttstycket och det satte sig som en kork i luftstrupen. Huvudet slog mot bordet. Ögonen var öppna, men urladdade; den stora kroppen hopfallen som om den plötsligt tömts på sitt innehåll, när han gurglande sjönk ner i sitt efterlängtade djup, ner i det eviga mörkret.

Då hörde man, när solen tog sig ner från hustaken, Hedvig Eleonoras klockor klämta och kråkorna och kajorna ändrade plötsligt riktning i sin flykt, alla på en gång som en enda kropp, innan de tjattrade och pratande slog sig ner i träden runt kyrkan. De pratade om något, men ingen visste om vad.